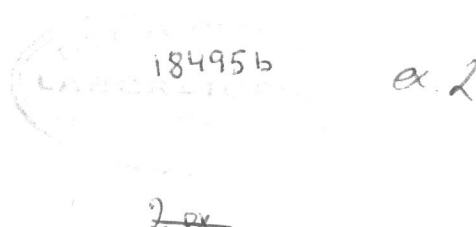

BETÆNKNING

OM

DYRTIDSREGULERING

Afgivet af
det af arbejdsministeren den 7. august 1973
nedsatte udvalg

BETÆNKNING NR. 724

KØBENHAVN 1974

INDHOLDSFORTEGNELSE

	<u>Side</u>
<u>Kapitel I</u>	
<u>Udvalgets kommissorium og sammensætning.</u>	6
 <u>Kapitel II</u>	
<u>De bestående ordninger for dyrtidsregulering og anden lønregulerings jfr, kommissoriets pkt. 1-2.</u>	11
1. Indledning	11
2. Den private sektor.	12
2.1 DA/LO-området	12
2.1.1 Den generelle dyrtidsreguleringsordning inden for DA/LO-området	12
2.1.2 Andre dyrtidsreguleringsordninger inden for DA/LO-området	21
2.1.3 Taktreguleringsaftaler inden for DA/LO-området	25
2.2 Ordninger uden for DA/LO-området	27
2.2.1 Dyrtidsregulering for arbejdsledere og tekniske funktionærer	27
2.2.2 Dyrtidsregulering inden for "journalistområdet"	28
2.2.3 Dyrtidsregulering inden for Danmarks Rederiforenings område	29
2.2.4 Dyrtidsregulering inden for Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger (SALA)	29
2.2.5 Danske Vognmænds Arbejdsgiversammenslutnings område	29
2.2.6 Kooperationens område	29
2.2.7 Dansk Hotel- og Restauranterhvervs Arbejdsgiverforenings område	30
2.2.8 Hovedorganisationen af Mesterforeninger i Byggefa- gene i Danmark	30

	<u>Side</u>
2.2.9 Pengeinstitutter og forsikringsselskaber	30
2.2.9.1 Bankfunktionærer	30
2.2.9.2 Sparekassefunktionærer	32
2.2.9.3 Forsikringsfunktionærer	33
3. Den offentlige sektor	35
3.1 Indledning	35
3.2 Baggrunden for lønfastsættelsen	35
3.3 Dyrtidsregulering i den offentlige sektor	36
3.3.1 Procentvis lønregulering	36
3.3.2 Dyrtidsregulering med et fast ørebeløb	37
3.4 Reallønsreguleringsordninger i den offentlige sektor	38
3.4.1 Aftaler vedrørende tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken	39
3.4.2 Aftaler og overenskomster, der bygger på aftaler vedrørende tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken	40
3.4.3 Taktreguleringsordninger	40
3.4.4 Andre overenskomster	42
4. Sammenligning af lønudviklingen for arbejdere og tjenestemænd	42
 <u>Kapitel III.</u>	
<u>Udvalgets behandling af kommissoriets pkt. 3-6.</u>	43
 <u>Bilag 1</u>	
<u>Nogle hovedtræk af tjenestemandssystemets dyrtids- og real-lønsreguleringsordning.</u>	45
 <u>Bilag 2</u>	
Sammenligning af lønudviklingen siden 2. kvartal 1958 for udvalgte grupper af tjenestemænd og arbejdere.	53

A	Side
<u>Annex</u>	
<u>Rapport fra underudvalget</u>	1
1. Indledning	1
2. Automatisk eller halvautomatisk dyrtidsregulering	2
3. Problemer i forbindelse med tilvejebringelse af en ensartet dyrtidsreguleringsordning for hele arbejdsmarkedet	6
4. Reglerne for udløsning af dyrtidsportioner	10
<u>Bilag 1 til underudvalgets rapport</u>	12
<u>Dyrtidsreguleringsordninger i andre EF-lande samt de skandinaviske lande</u>	12
<u>Bilag 2 til underudvalgets rapport</u>	18
<u>"Indexregulering af lønninger" af Jan Geluck</u>	18
<u>Bilag 3 til underudvalgets rapport</u>	33
<u>Prisudviklingen 1971-74 dens opdeling på uden- og indenlandske årsager, og beregning af den kumulative virkning ved dyrtidsregulering</u>	33
1. Prisudviklingen 1971-74 og dens opdeling på uden- og indenlandske årsager	33
2. Beregning af prisudviklingen	34
3. Opsplitning af prisudviklingen på uden- og indenlandske faktorer	39
4. Beregning af den kumulative virkning ved dyrtidsregulering	41
Underbilag I. Forudsætninger for de alternative beregninger af prisindeks	45
<u>Bilag 4 til underudvalgets rapport</u>	48
<u>Bytteforhold og bytteforholdsændringsklausuler</u>	48
Underbilag a. Indeks for enhedsværdien af de ind- og udførte varer (unit values)	54
Underbilag b. Ændringer i bytteforholdet	56
Underbilag c. Grafisk fremstilling af udviklingen i bytteforholdet og ændringer i bytteforholdsindeks	57
<u>Bilag 5 til underudvalgets rapport</u>	58
<u>Tekniske problemer i forbindelse med taktreguleringer</u>	58
<u>Bilag 6 til underudvalgets rapport</u>	66
<u>Grænser for udløsning af dyrtidsportioner</u>	66

Kapitel I.

Udvalgets kommissorium og sammensætning.

Udvalget blev nedsat af arbejdsministeren den 7. august 1973. Som udvalgets formand blev udpeget rigsstatistiker N.V. Skak-Nielsen. I arbejdsministerens skrivelse af 7. august 1973 til udvalgets formand er udvalgets kommissorium fastlagt således:

I forligsmandens mæglingsforslag af 28. marts 1973, der den 9. april 1973 er vedtaget, er i protokollat om fremtidigt samarbejde bl.a. anført følgende:

"Hovedorganisationerne er enige om at anbefale regeringen, at der nedsættes en kommission om dyrtidsreguleringens fremtid. Kommissionen bør omfatte repræsentanter for alle interesserede parter og skal inden næste overenskomstssituation søge afklaret, om dyrtidsreguleringen fremtidig kan afløses af en anden form for lønregulering".

Som led i fornyelsen pr. 1. april 1973 af aftaler på tjenestemandsområdet i staten, folkeskolen og folkekirken samt af overenskomsterne for akademikere i staten og kommunerne opnåedes der enighed om følgende:

"Parterne vil inden næste aftaleforhandlinger pr. 1. april 1975 deltage i overvejelser om en generel dyrtidsregulering for det samlede arbejdsmarked kombineret med sådanne andre lønreguleringer, der kan sikre en jævnføring af lønudviklingen på det private og det offentlige arbejdsmarked".

Ved de samtidige aftalefornyelser på det kommunale tjeneste-

mandsområde opnåedes der enighed om følgende:

"Aftaleparterne er endelig enige om at anbefale, at den kommunale sektor inddrages i kommende overvejelser om en generel dyrtidsregulering for det samlede arbejdsmarked, idet man herved forudsætter, at sådanne overvejelser påbegyndes så betids, at de kan være afsluttede inden næste aftaleforhandlinger pr. 1. april 1975".

I overensstemmelse med det i forbindelse med overenskomstfornyelserne således tilkendegivne har regeringen besluttet at nedsætte et udvalg til gennemgang og vurdering af spørgsmålet om dyrtidsregulering.

Udvalgets arbejde vil omfatte:

1. Redegørelse for eksisterende former for dyrtidsregulering, herunder betydningen af disse formers dækning for stigningen i leveomkostningerne.
2. Redegørelse for anden lønudligning og lønregulering.
3. Vurdering af dyrtidsreguleringens betydning for arbejdsmarkedet og lønfastsættelsen.
4. Overvejelse om mulighed for tilvejebringelse af ensartet dyrtidsregulering for det samlede arbejdsmarked.
5. Overvejelse af anden lønregulering eventuelt kombineret med dyrtidsregulering eller anden lønregulering i stedet for dyrtidsregulering, enten generelt eller på særlige områder.
6. Vurdering af den betydning, som de forskellige reguleringsformer har for samfundsøkonomien.

Udvalget blev sammensat således af repræsentanter udpeget af arbejdsmarkedets organisationer og offentlige institutioner:

Udpeget af Dansk Arbejdsgiverforening:

Formanden for Dansk Arbejdsgiverforening
bogtrykker Leif Hartwell.

Næstformanden for Dansk Arbejdsgiverforening
direktør Kaj Poulsen.

Direktør Arne Lund.

Direktør C.J. Clemmensen.

Direktør P. Schade-Poulsen.

Udpeget af Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger:

Formanden for sammenslutningen
gårdejer J. Esp Sørensen.

Udpeget af økonomi- og budgetministeriet:

Kontorchef V. Lohse, nu økonomiministeriet.

Konsulent Sven Reiermann, nu finansministeriet.

Udpeget af Amtsrådsforeningen i Danmark, Kommunernes Landsforening, Foreningen af Kommuner i Københavns Amt, Københavns kommune og Frederiksberg kommune i fællesskab:

Løndirektør Arne Ringgaard Pedersen, Københavns kommune.

Direktør Karlo Hansen, Amtsrådsforeningen.

Udpeget af Danske Bankers Forhandlingsorganisation, Sparekassernes Forhandlingsorganisation og Danske Forsikringssekskabs Forhandlingsorganisation i fællesskab:

Sparekassedirektør, cand.jur. Gunde Linvald.

Udpeget af Landsorganisationen i Danmark:

Formanden for Landsorganisationen i Danmark, Thomas Nielsen.

Økonom Holger Jensen, Landsorganisationen i Danmark.

Forbundsformand Paulus Andersen, Dansk Metalarbejderforbund.

Forbundsformand Ejler Sønder, Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund, nu Specialarbejderforbundet i Danmark.

Forbundsformand Max Harvøe, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund,

Forbundsformand Henry Hansen, Snedker- og Tømrerforbundet.

Udpeget af Fællesrådet for danske Tjenestemandes- og Funktionærorganisationer:

Direktør Marvin Madsen.

Udpeget af FR-Hovedorganisation for Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger i Danmark:

Formanden for FR, maskinmester A.C. Hansen.

Udpeget af Foreningen af Arbejdsledere i Danmark, Ingeniør-Sammenslutningen og Teknisk Landsforbund i fællesskab:

Ikke udpeget.

Udpeget af Statstjenestemændenes Centralorganisation I, Statstjenestemændenes Centralorganisation II, Danmarks Lærerforening og Akademikernes Centralorganisation i fællesskab:

Formanden for Centralorganisation I, forretningsfører Børge Aanæs.

Formanden for Centralorganisation II, postkontrollør Jens Christensen,

Formanden for Danmarks Lærerforening, overlærer Jørgen Jensen.

Formanden for Akademikernes Centralorganisation, læge Erik Holst.

Udpeget af 8-mandsudvalget og Københavns Tjenestemænds Fællesudvalg i fællesskab:

Formand Johan Byberg, Københavns Kommunalforening.

Forretningsfører Einar Hollmann, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund.

Forbundsformand Jørgen Knudsen, Forbundet for offentligt ansatte - Dansk Kommunalarbejderforbund.

Formand Kirsten Stallknecht, Dansk Sygeplejeråd.

Udpeget af Danmarks Statistik:

Kontorchef Henrik Munck.

Udpeget af arbejdsministeriet:

Konsulent Kaj Westergaard.

Sekretærer for udvalget blev:

Ekspeditionssekretær J. Bjerregaard Jensen, Danmarks Statistik.

Fuldmægtig Søren Brodersen, Danmarks Statistik.

Fuldmægtig Stig Kuhlmann, Arbejdsministeriet.

I december 1973 nedlagde formanden for FR - Hovedorganisation for Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger i Danmark, maskinmester A.C. Hansen sit mandat i udvalget.

Foreningen af Arbejdsledere i Danmark, Ingeniør-Sammenslutningen og Teknisk Landsforbund har meddelt, at de ikke har fundet det muligt at udpege en fælles repræsentant til udvalget. Ingeniør-Sammenslutningen og Teknisk Landsforbund har desuden i januar 1974 meddelt, at de afstod fra ønsket om repræsentation i udvalget.

Udvalget har afholdt 3 plenarmøder.

På det første plenarmøde blev nedsat et underudvalg til behandling af kommissoriets punkter 4 og 5. Til dette underudvalg blev udpeget to repræsentanter fra arbejdsgiversiden i udvalget og to repræsentanter for lønmodtagerorganisationerne samt udvalgets formand. Underudvalget fik følgende sammensætning:

Rigsstatistiker N.V. Skak-Nielsen (formand).

Direktør Arne Lund.

Konsulent Sven Reiermann.

Økonom Holger Jensen.

Direktør Marvin Madsen.

Sekretær for underudvalget blev fuldmægtig Søren Brodersen, Danmarks Statistik.

Underudvalget har afholdt 16 møder og forelagde en rapport på plenarmøde den 10. oktober 1974.

Udvalget afsluttede sit arbejde den 10. oktober 1974 med afgivelse af nærværende betænkning.

Kapitel II.

De bestående ordninger for dyrtidsregulering
og anden lønregulering, jfr, kommissoriets
pkt. 1 og 2.

1. Indledning.

Den efterfølgende redegørelse for reguleringsordninger på det danske arbejdsmarked omfatter en gennemgang af de bestående former for dyrtidsregulering på de overenskomstdækkede områder af arbejdsmarkedet og en omtale af anden lønudligning og lønregulering i henhold til foreliggende aftaler herom i gældende overenskomster.

Der kan herudover være tale om særlige ordninger for ikke-overenskomstdækkede lønmodtagere. Således erhverver ikke-organiserede funktionærer i vidt omfang dyrtidsregulering samtidig med arbejdere og funktionærer inden for de overenskomstdækkede områder, men reglerne herfor varierer fra virksomhed til virksomhed. Nogle regulerer procentvis i takt med pristallet, andre benytter samme ordning, som gælder i overenskomsterne for arbejdslederområdet eller HK-området. Mest almindelig er formentlig regulering på samme tidspunkter som for overenskomstdækkede, men en praksis med lønregulering een gang om året er ikke usædvanlig. Der eksisterer ikke materiale, der belyser omfanget af de forskellige reguleringsordninger, der findes for ikke-overenskomstdækkede lønmodtagergrupper.

2. Den private sektor.

2.1 DA/LO-området.

2.1.1 Den generelle dyrtidsreguleringsordning inden for DA/LO-området.

Dyrtidsreguleringsordningen inden for Dansk Arbejdsforenings og Landsorganisationens fælles område har i princippet fungeret uændret siden 1946. Der er sket ændringer i pristalsgrundlaget, man har ændret basispristal og portionsstørrelse og også antal pristalspoint, som giver grundlag for regulering. Det vedtagne mæglingsforslag af 28. marts 1973, afsnit D, indeholder den nugældende bestemmelse:

"a. Dyrtidsregulering.

Medmindre andet måtte være aftalt mellem parterne i et overenskomstforhold, gælder følgende bestemmelser om regulering af lønningerne efter det af Danmarks Statistik i henhold til lov nr. 83 af 16. marts 1963 med senere ændringer til enhver tid beregnede og offentliggjorte reguleringspristal med januar 1971 = 100,0.

1. De pr. marts 1973 gældende dyrtidstillæg svarer til et reguleringspristal på 112,0. Ved udsving i reguleringspristallet over udgangspunktet 112,0 reguleres dyrtidstillæggene i såvel opad- som nedadgående retning for hver fulde 3 points, det for januar og juli offentliggjorte reguleringspristal stiger eller falder. Reguleringen finder sted fra begyndelsen af den lønningsuge, i hvilken 1. marts og 1. september falder. Overskydende point overgår til næste regulering. Regulering sker med 40 øre pr. time for voksne arbejdere og med 20 øre pr. time for arbejdere under 18 år.

2. I overenskomster, hvor dyrtidstillægget for voksne arbejdere er indregnet i akkorderne eller omregnes til procenttillæg, indregnes eller omregnes de 23 øre af dyrtidsportionen på den i de respektive overenskomster anførte måde. De 17 øre af dyrtidsportionen indregnes i akkorderne eller omregnes til et procentvis tillæg, således at værdien af denne indregning eller omregning svarer til 17 øre pr. time.

Hvor de 30 øre allerede er indregnet i akkorderne eller omregnet til et procentvis tillæg, skal værdien af forhøjelsen ved

eventuel ny ind- eller omregning svare til 10 øre.

3. Ved udsving i reguleringspristallet mellem 100,0 og 112,0 reguleres dyrtidstillæggene i såvel opad- som nedadgående retning med 30 øre pr. time for voksne arbejdere og med 15 øre pr. time for arbejdere under 18 år for hver fulde 3 points, det for januar og juli offentliggjorte reguleringspristal stiger eller falder. Reguleringstidspunktet er det samme som nævnt under punkt 1".

Ovenanførte bestemmelse omfatter arbejderområdet. På HK-området gælder iflg. Landsoverenskomsten denne bestemmelse:

"§ 10. Regulering af lønninger efter pristal:

a. De i overenskomsten anførte lønninger svarer til pristal 112,0 i det af Danmarks Statistik i henhold til lov nr. 83 af 16. marts 1963 med senere ændringer til enhver tid beregnede og offentliggjorte reguleringspristal med januar 1971 = 100,0.

b. Ved udsving i reguleringspristallet over udgangspunkt 112,0 reguleres lønningerne i såvel opad- som nedadgående retning for hver fulde 3 points, det for januar og juli offentliggjorte reguleringspristal stiger eller falder. Reguleringerne finder sted henholdsvis 1. marts og 1. september. Overskydende point overgår til næste regulering.

Reguleringerne sker således:

72,50 kr. pr. måned for udlærte samt for ikke-faglærte over 18 år.

36,25 kr. pr. måned for lærlinge samt for unge under 18 år.

c. Ved udsving i reguleringspristallet mellem 100,0 og 112,0 reguleres lønningerne efter ovenstående regler, men beløbene er henholdsvis 55 kr. og 28 kr.".

Den generelle ordning giver således ens ørebeløb pr. time til arbejderne eller ens beløb pr. måned til månedslønnede funktionærer uanset lønnens højde.

Til nærmere belysning af dyrtidsordningens betydning for arbejdere på det private arbejdsmarked er i efterfølgende tabeller vist udviklingen i størrelsen af de udbetalte dyrtidsportioner, i dækningsgraden i forhold til prisudviklingen samt dyrtidsreguleringens andel af den samlede stigning i gennemsnitslønningerne for beskæftigede virksomheder tilsluttet Dansk Arbejdsgiverforening. Tabellerne er udarbejdet af Dansk Arbejdsgiverforening på grundlag af

materialet fra foreningens lønstatistik.

Tabel I viser udviklingen i dyrtidsportionernes størrelse, basispristal og antal point, der giver grundlag for regulering. Som anført i noten suspenderedes 1939-aftalen ved lov i maj 1940.

Tabel II belyser udviklingen i timefortjenesterne siden 1939 og dyrtidsportionernes dækningsgrad målt i pct. af gennemsnit for april kvartal året før. 100 giver fuld dækning for prisstigningerne, d.v.s. samme procentvise lønstigning, som det anvendte pristal er steget i procent.

Tabel III viser gennemsnitlig timefortjeneste for hovedgrupper af arbejdere delt på akkordarbejde og tidlønsarbejde i 1939» 1960 og 1973. Denne tabel medtages, for at man kan vurdere dyrtidsdækningens variationer. Faste beløb pr. dyrtidsportion til alle giver de lavere lønnede en væsentlig bedre dækning for prisstigningerne, end det de højere lønnede opnår.

Tabel IV giver en oversigt over lønstigningerne 1959-1973 fordelt på årsager. Vurderingen af overenskomstforhøjelserne er foretaget under de forudsætninger, at overenskomstmæssige tidlønsforhøjelser får tilsvarende virkning i øre. pr. time på akkordområdet. Der knytter sig dog en betydelig usikkerhed til den anførte vurdering af virkningerne af overenskomstforhøjelserne. Pristalsreguleringen svarer til den generelle ordnings virkninger. Når de ørebeløb, kvinder i nogle af årene fra 1962 til 1970 opnåede ved pristalsregulering, er højere end mændenes, skyldes dette, at kvinders dyrtidstillæg blev forhøjet ved overenskomstforhandlingerne for at opveje, at kvinders dyrtidsportioner i perioden op til 1954 var lavere end mænds, jfr. tabel I.

Tabel I. Udviklingen i dyrtidsportionernes størrelse.

År	Basis (=100)	Udgangs- punkt	Pristals- udsving	Dyrtidsportion			Pristals- udsving pct.
				Mænd øre	Kvinder øre	Ungarb.i øre	
1939	1914	184	3 ⁺)	2,55 ⁺)	1,65 ⁺)	1,05 ⁺)	1,6
1946	1914	291	3 ⁺)	2,55 ⁺)	1,65 ⁺)	1,05 ⁺)	1,0
1946	1914	291	6	5	3,3	2	2,1
1952	1914	369	6	5	4	2	
1954	1914	375	6	5	5	2	
1961	1914	453	6	5	5	2	1,3
1961	1949	148	3	9	9	3	2,0
1963	1949	163	3	9	9	3	1,8
1963	1963	100	3	15	15	5	3,0
1967	1963	118	3	15	15	5	2,5
1967	1963	118	3	20	20	7	2,5
1971	1963	145	3	20	20	7	2,1
1971	1971	100	3	30	30	15	3,0
1973	1971	112	3	30	30	15	2,7
1973	1971	112	3	40	40	20	2,7

+) Regulering skete pr. point, men dog mindst 3 points. Der ydedes pr. point for voksne mænd 0,85 øre, for voksne kvinder 0,55 øre og for ungarbejdere 0,35 øre. - Regulering skete kvartårligt. Ordningen suspenderedes ved lov i maj 1940. Den automatiske dyrtidsregulering genindførtes i 1946 og har eksisteret siden.

NB.: De vandrette linier markerer overgang til ny ordning enten med hensyn til basisår, pristalsudsving og/eller størrelsen af dyrtidsportion.

Tabel II. Udviklingen i dyrtidsportionernes dækningsgrad.

År	Gennemsnitlig timefortjeneste		Dyrtidsportionens dæk-	
	i april kvartal		ningsgrad målt i pct. af	
			april kvartal året før	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	øre/t	øre/t	pct.	pct.
1939	160	96	-	-
1940	179	111	98	105
1941	191	119	-	-
1942	197	122	-	-
1943	213	128	-	-
1944	224	135	-	-
1945	235	150	-	-
1946	265	173	-	-
1946	265	173	103	107
1947	277	181	-	-
1948	303	200	-	-
1949	317	208	-	-
1950	332	217	-	-
1951	362	239	-	-
1952	393	258	84	101
1953	405	265	-	-
1954	419	275	76	116
1955	432	284	-	-
1956	461	313	-	-
1957	491	332	-	-
1958	509	347	-	-
1959	552	375	-	-
1960	587	392	-	-
1961	655	446	63	95
1961	655	446	76	113
1962	717	486	-	-
1963	774	544	67	99
1963	774	544	70	103
1964	830	596	-	-
1965	926	661	-	-
1966	1038	754	-	-
1967	1135	831	55	76
1967	1135	831	74	102
1968	1250	924	-	-
1969	1383	1029	-	-
1970	1524	1129	-	-
1971	1754	1322	62	84
1971	1754	1322	66	89
1972	1924	1487	-	-
1973	2172	1757	57	73
1973	2172	1757	78	100

Tabel III. Gennemsnitlige timefortjenester for hovedgrupper af arbejdere i april kvartal i årene 1939 i 1960 og 1973»

	1939		1960		1973	
	Hoved-	Provins	Hoved-	Provins	Hoved-	Provins
	stad		stad		stad	
	Øre/t	Øre/t	Øre/t	Øre/t	Øre/t	Øre/t

Akkordarbejde

Faglærte	208	172	790	669	2905	2514
Ikke-faglærte .	192	163	684	587	2603	2211
Kvinder	112	109	456	403	2187	1835

Tidlønsarbejde

Faglærte	176	143	689	556	2462	2074
Ikke-faglærte .	143	127	538	463	2043	1793
Kvinder	85	76	378	339	1728	1573

Tabel IV. Oversigt over lønstigninger april kvartal 1959 - april kvartal 1973 fordelt på årsager.

Forudsætning: Overenskomstmæssige tidlønsforhøjelser får tilsvarende virkning i øre pr. time på akkordområdet.

	Stigning i alt			Heraf:					
	Akk.	Tid-	Tils.	Pris- tals-	Over- ens-	Reststigning	Akk.	Tid-	Tils.
Hele landet	løn	løn		regu- lering	komst- forhø-		løn	løn	
					jelser:				
Faglærte mænd	Øre pr. time								
Niveau april kvrt. 1959	662	576	617						
April kvrt. 1959-60	62	41	52	5	6	51	30	41	
" " 1960-61	70	70	68	5	40	25	25	23	
" " 1961-62	90	65	77	18	-	72	47	59	
" " 1962-63	73	65	66	27	4	42	34	35	
" " 1963-64	75	62	67	21	6	48	35	40	
" " 1964-65	115	90	102	15	22	78	53	65	
" " 1965-66	132	120	124	45	27	60	48	52	
" " 1966-67	120	89	101	30	13	77	46	58	
" " 1967-68	140	111	122	45	26	69	40	51	
" " 1968-69	164	126	144	20	68	76	38	56	
" " 1969-70	186	153	163	40	15	131	98	108	
" " 1970-71	280	204	236	60	68	152	76	108	
" " 1971-72	196	184	186	60	24	112	100	102	
" " 1972-73	300	258	269	60	19	221	179	190	
Niveau april kvrt. 1973	2665	2214	2394						
Periodens stigning	2003	1638	1777	451	338	1214	849	988	
Procentvis fordeling:									
Akkordløn %	100	-	-	22,5	16,9	60,6	-	-	
Tidløn %	-	100	-	27,6	20,6	-	51,8	-	
Tilsammen %	-	-	100	25,4	19,0	-	-	55,6	
Ikke-faglærte mænd									
Niveau april kvrt. 1959	585	471	508						
April kvrt. 1959-60	40	20	26	5	3	32	12	18	
" " 1960-61	69	74	71	5	60	4	9	6	
" " 1961-62	77	41	53	18	-	59	23	35	
" " 1962-63	58	50	50	27	8	23	15	15	
" " 1963-64	62	42	50	21	8	33	13	21	
" " 1964-65	112	78	92	15	26	71	37	51	
" " 1965-66	119	98	104	45	26	48	27	33	
" " 1966-67	117	78	95	30	20	67	28	45	
" " 1967-68	134	94	107	45	28	61	21	34	
" " 1968-69	130	124	129	20	76	34	28	33	
" " 1969-70	144	112	125	40	15	89	57	70	
" " 1970-71	248	207	225	60	86	102	61	79	
" " 1971-72	167	153	158	60	38	69	55	60	
" " 1972-73	292	215	242	60	31	201	124	151	
Niveau april kvrt. 1973	2354	1857	2035						
Periodens stigning	1769	1386	1527	451	425	893	510	651	
Procentvis fordeling:									
Akkordløn %	100	-	-	25,5	24,0	50,5	-	-	
Tidløn %	-	100	-	32,5	30,7	-	36,8	-	
Tilsammen %	-	-	100	29,6	27,8	-	-	42,6	

Tabel IV (fortsat). Oversigt over lønstigninger april kvartal 1959-
april kvartal 1973 fordelt på årsager.

Forudsætning: Overenskomstmæssige tidlønsforhøjelser får tilsvarende virkning i øre pr. time på akkordområdet.

	: Stigning i alt :			: Heraf :					
	: : :			: Pris- : Over- : Reststigning :			: : :		
Hele landet	: Akk. : Tid- : Tils. :			: tals- : ens- : : :			: : : :		
	: løn : løn : løn :			: lering : forhø- : løn : løn : løn :			: : : :		
	: : :			: jelser : : : :			: : : :		
<u>Mænd i alt</u>				<u>Øre pr. time</u>					
Niveau april kvrt. 1959	623	507	552						
April kvrt. 1959-60	51	26	35	5	4	42	17	26	
" " 1960-61	68	72	68	5	53	10	14	10	
" " 1961-62	83	48	62	18	-	65	30	44	
" " 1962-63	66	56	57	27	6	33	23	24	
" " 1963-64	65	49	56	21	7	37	21	28	
" " 1964-65	113	82	96	15	24	74	43	57	
" " 1965-66	126	107	112	45	26	55	36	41	
" " 1966-67	115	83	97	30	18	67	35	49	
" " 1967-68	138	103	115	45	27	66	31	43	
" " 1968-69	143	123	133	20	73	50	30	40	
" " 1969-70	161	130	141	40	15	106	75	86	
" " 1970-71	261	207	230	60	80	121	67	90	
" " 1971-72	179	167	170	60	33	86	74	77	
" " 1972-73	288	228	248	60	27	201	141	161	
Niveau april kvrt. 1973	2480	1988	2172						
Periodens stigning	1857	1481	1620	451	393	1013	637	776	
Procentvis fordeling:									
Akkordløn %	100	-	-	24,3	21,2	54,5	-	-	
Tidløn %	-	100	-	30,5	26,5	-	43,0	-	
Tilsammen %	-	-	100	27,8	24,3	-	-	47,9	
<u>Kvinder</u>									
Niveau april kvrt. 1959	408	343	375						
April kvrt. 1959-60	22	15	17	5	3	14	7	9	
" " 1960-61	50	59	54	5	45	-	9	4	
" " 1961-62	51	28	40	18	-	33	10	22	
" " 1962-63	60	57	58	34	7	19	16	17	
" " 1963-64	58	48	52	31	6	21	11	15	
" " 1964-65	70	62	65	20	25	25	17	20	
" " 1965-66	108	86	93	45	22	41	19	26	
" " 1966-67	81	74	77	40	16	25	18	21	
" " 1967-68	102	87	93	45	26	31	16	22	
" " 1968-69	107	106	105	28	72	7	6	5	
" " 1969-70	124	86	100	47	12	65	27	41	
" " 1970-71	203	187	193	60	104	39	23	29	
" " 1971-72	184	151	165	60	63	61	28	42	
" " 1972-73	326	231	270	60	121	145	50	89	
Niveau april kvrt. 1973	1954	1620	1757						
Periodens stigning	1546	1277	1382	498	522	526	257	362	
Procentvis fordeling:									
Akkordløn %	100	-	-	32,2	33,8	34,0	-	-	
Tidløn %	-	100	-	39,0	40,9	-	20,1	-	
Tilsammen %	-	-	100	36,0	37,8	-	-	26,2	

Tabel IV (fortsat). Oversigt over lønstigninger april kvartal 1959-
april kvartal 1973 fordelt på årsager.

Forudsætning: Overenskomstmæssige tidlønsforhøjelser får tilsvarende virkning i øre pr. time for akkordområdet.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

På det private arbejdsmarked hidrører lønstigningerne således dels fra pristalsreguleringen og overenskomstforhøjelserne i henhold til mæglingsforslagene, dels fra lønforhøjelser givet i overenskomstperioden på de enkelte virksomheder. Hovedparten af det sidstnævnte kommer i tabel IV til udtryk som reststigning. Der knytter sig især en betydelig usikkerhed til vurdering af virkningen af overenskomstforhøjelserne. Denne usikkerhed får tilsvarende virkning på reststigningens størrelse. I den anførte periode anslår tabellen for samtlige arbejdere i hele landet, at 29 pct. af lønstigningerne kommer fra pristalsreguleringen og 26 pct. fra overenskomstforhøjelserne, hvorved reststigningen bliver på 45 pct.

Usikkerheden ved vurderingen af virkningen af overenskomstforhøjelser skyldes først og fremmest, at man hæver overenskomstsatserne, uden at dette forpligter arbejdsgiverne til tilsvarende forhøjelser af personlige lønninger, der ligger over de aftalte satser. Endvidere er det ikke muligt at opgøre virkningerne af ændringer i akkordsatser og forskellige tillæg ved de specielle forhandlinger mellem de direkte overenskomstparter. Hertil kommer, at der i overenskomstperioden overenskomstmæssigt foretages justeringer i akkordsatser, hvor der anvendes værkstedsprislistes, ligesom der på alle områder forekommer nye akkorder, som aftales. Endelig er forhøjelse af de personlige lønninger i overenskomstperioden i minimallønsmæssige, der beskæftiger rundt regnet halvdelen af arbejderne, overenskomstmæssig i henhold til løfteparagraffer, der sikrer arbejderne en aflønning under hensyn til deres dygtighed, erfaring, uddannelse og indsats i produktionen, ligesom der må tages hensyn til arbejdets krav til udøveren, herunder også særlige gerner, der er forbundet med arbejdets udførelse.

2.1.2 Andre dyrtidsreguleringsordninger inden for DA/LO-området.

Der er her tale om ordninger, hvor dyrtidstillægget ikke udbetales med et fast ørebeløb pr. time, men omregnes til et procenttillæg og/eller indregnes i akkordsatserne. I tabel V er givet en oversigt over de områder, hvor disse ordninger er gældende.

Områderne med procentdyrtidstillæg findes især inden for byggefagene, og de omfatter i alt ca. 17 pct. af akkordarbejderne. Procentordningerne giver som hovedregel større dyrtidstillæg i øre pr.

time end den generelle ordning, idet procenten også beregnes af tilkomne lønstigninger.

Tabellens afsnit 1 omfatter nævnte områder med procentdyrtidstillæg, afsnit 2 områder, hvor dyrtidstillægget er tillagt minutfaktoren, eller hvor en dyrtidsportion på 40 øre, hver gang regulering skal ske, omregnes til en procent på grundlag af seneste lønstatistik, samt afsnit 3, hvor der i følge rammeaftaler er mulighed for lokale indregninger.

Tabel V. Oversigt over områder, hvor dyrtidstillægget er indregnet
i akkordsatserne eller omregnet til et procenttillæg.

	:	Antal akkordarbejdere		:
	:	2. kvartal 1972		:
	:	Mænd	Kvinder	Tilsammen
	:	:	:	:

1) Områder med procentdyrtidstillæg

Murerfaget

Københavns Murerlaug	1.046	-	1.046
Centralforeningen af Murermestre	4.534	-	4.534

Tømrerfaget

Centralforeningen af Tømrermestre	2.033	-	2.033
Entreprenørforeningen	831	-	831

<u>Snedkerfaget</u>	1.802	105	1.907
---------------------------	-------	-----	-------

<u>Malerfaget</u>	2.493	-	2.493
-------------------------	-------	---	-------

<u>VVS faget og rørprislisten</u>	1.921	-	1.921
---	-------	---	-------

<u>Elektrikerfaget</u>	2.134	-	2.134
------------------------------	-------	---	-------

<u>Glarmesterfaget</u>	59	-	59
------------------------------	----	---	----

<u>Gulvbelægningsbranchen</u>	210	-	210
-------------------------------------	-----	---	-----

<u>Mosaik & Terrazzo (HL)</u>	25	-	25
---	----	---	----

<u>Isolering Øst</u>	269	-	269
----------------------------	-----	---	-----

<u>Sadelmagerfaget</u>	158	67	225
------------------------------	-----	----	-----

<u>Kalk- og teglværksindustrien</u>	1.483	-	1.483
--	-------	---	-------

I alt med procentdyrtidstillæg ..	18.998	172	19.170
-----------------------------------	--------	-----	--------

Antal akkordarbejdere i statistikken for april kvartal 1972 ..	88.689	21.886	110.575
--	--------	--------	---------

I alt med procentdyrtidstillæg i pct. af total antal akkordarbejdere	21,4%	0,8%	17,3%
--	-------	------	-------

Tabel V (fortsat).

	: Antal akkordarbejdere :		
	: 2. kvartal 1972 :		
	: Mænd :	: Kvinder :	: Tilsammen :
2) Områder med dyrtidstillæg tillagt minutfaktoren eller lignende ordning			
<u>Entreprenørområdet</u>	9.587	-	9.587
<u>Betonvareindustrien</u>	1.116	-	1.116
<u>Beklædningsindustrien</u>	84	1.740	1.824
<u>Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor den keramiske industri</u>	885	791	1.676
I alt	11.672	2.531	14.203
Antal akkordarbejdere i statistikken for april kvartal 1972 ..	88.689	21.886	110.575
I alt i pct. af total antal akkordarbejdere	13,2%	11,6%	12,8%
3) Rammeaftale med mulighed for lokale indregninger			
<u>Jernindustriens Sammenslutning</u> ..	37.442	6.620	44.062
<u>Havnesammenslutningen</u>	1.297	65	1.362
I alt	38.739	6.685	45.424

NB: Inden for jernindustrien og havnen forefindes kun få ordninger med dyrtidstillægget indregnet. Aftalerne under 2) og 3) bygger som hovedregel på en omregning af den almindeligt gældende dyrtidsportion til et beløb pr. minut eller til en procent på grundlag af den senest foreliggende statistik over akkordfortjenester.

2.1.3 Taktreguleringsaftaler inden for DA/LO-området.

I overenskomstperioden 1971/73 var mellem DA og LO nedsat et udvalg, som skulle analysere problemerne i forbindelse med en taktreguleringsordning. Udvalget udarbejdede en fælles rapport, hvori bl.a. indgik en beskrivelse af de eksisterende taktreguleringsaftaler samt en analyse af de problemer, der kunne opstå i forbindelse med en gennemførelse af det stillede taktreguleringskrav.

Der skal fra rapporten kort gengives beskrivelsen af de eksisterende taktreguleringsordninger samt det krav, som blev stillet om en generel taktreguleringsaftale såvel i 1970/71 som 1972/73:

"De fleste lønindkomster har gennem en lang årrække været reguleret i forhold til et pristal (reguleringspristallet). Ud over pristalsreguleringen eksisterer der taktreguleringsaftaler, som har til formål at sikre, at de beskæftigede ikke alene får pristalsreguleret deres lønninger, men også får samme overenskomstmæssige stigning og samme lønglidning i overenskomstperioden som dem, de reguleres efter.

Karakteristisk for taktreguleringsområderne er således, at . taktregulerede lønmodtagere alene får pristalsreguleret og taktreguleret deres lønninger, og at generelle overenskomstforhøjelser herudover kun undtagelsesvis forekommer. Der bevares på denne måde stort set uændrede lønrelationer udtrykt ved gennemsnitsfortjenester mellem de taktregulerede og dem, de reguleres efter.

Blandt de eksisterende taktreguleringsordninger kan der sondres mellem egentlige taktreguleringsordninger - "helautomatiske" ordninger - og ordninger, som er "halvautomatiske", d.v.s. alene giver ret til forhandling. De sidste er først og fremmest gældende inden for tjenestemandsområdet, men skal ikke omtales nærmere.

De "helautomatiske" ordninger er ret uensartet affattet, men visse hovedlinier kan dog skitseres:

Det almindeligste er, at man følger Arbejdsgiverforeningens lønstatistik, herunder især statistikken for Jernindustriens Sammenslutning. Endelig findes der eksempler på, at man følger Dansk Metalarbejderforbunds statistik. Reguleringen sker almindeligvis 2 gange årligt, dog findes der eksempler på henholdsvis kvartalsvis og årlig regulering.

Reguleringsgruppen - den gruppe, som der i statistikken regu-

leres efter - varierer meget. Det almindeligst forekommende er, at gruppen er en af de 3 hovedgrupper - faglærte, ikke-faglærte eller kvinder (specificeret med hensyn til hovedstad/provins og tidløn/tilsammenløn) - således at man reguleres efter den hovedgruppe, man selv har nærmest tilknytning til. I visse tilfælde reguleres efter faggruppevis gennemsnit. Endelig er der også eksempler på, at man reguleres efter en anden hovedgruppe, bl.a. taktreguleringsaftalen for ikke-faglærte mænd og kvinder med Københavns Magistrat, hvor reguleringen følger lønudviklingen for faglærte, således at taktreguleringsbeløbet udgør en aftalt procent af den stigning, de faglærte har haft.

Lønreguleringen er almindeligvis affattet således, at man følger øreændringen for reguleringsgruppen, men den kan også følge længennemsnittet direkte, undertiden med et fast øretillæg.

Uden for Arbejdsgiverforeningens område findes forskellige ordninger, hvor reguleringen bygger på den procentvise lønudvikling, men dette hører til undtagelserne. I enkelte tilfælde fordeles reguleringsbeløbet efter forhandlinger på virksomheden.

Taktreguleringsordninger findes især inden for det offentlige, der på denne måde søger at følge samme lønudvikling som inden for det private erhvervsliv.

Det skal endvidere bemærkes, at der på det private arbejdsmarked findes en lang række taktreguleringsordninger uden for Arbejdsgiverforeningens område, ordninger, der i øvrigt følger det kendte mønster for taktreguleringsordninger inden for Arbejdsgiverforeningens område.

Inden for Arbejdsgiverforeningens område findes også grupper, for hvilke sigtet er det samme som for offentligt ansatte. Ser man bort fra den senest indførte taktreguleringsordning for bryggeriarbejdere, og den taktregulerede minutfaktor inden for Entreprenørforeningens område, er det hovedsagelig mindre hjælpearbejdergrupper, som har en sådan ordning".

Taktreguleringskravet er bl.a. fremsat af Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund og Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark og lyder som følger:

"To gange årligt reguleres de overenskomstmæssige normalløns- og minimallønsatser på grundlag af Dansk Arbejdsgiverforenings

lønstatistik for april og oktober kvartaler.

De overenskomstmæssige normalløns- og minimallønsatser hæves med det ørebeløb, som tidlønnen er steget for faglærte mænd i hele landet for de umiddelbart forudgående perioder: oktober kvartal til april kvartal og april kvartal til oktober kvartal, idet der dog sker fradrag for de i perioderne statistisk konstaterede lønstigninger, som skyldes overenskomster og dyrtidsreguleringen.

Reguleringen finder sted henholdsvis pr. 1. januar og 1. juli".

Det stillede forslag tilsigter således en halvårlig regulering af de overenskomstmæssige normal- og minimallønsatser på grundlag af lønudviklingen, som den kan konstateres i henhold til Dansk Arbejdsgiverforenings statistik. Forslaget indebærer videre, at ved beregningen af det beløb, som de overenskomstmæssige satser skal hæves med, skal der tages højde for de i perioden givne dyrtidstillæg samt de overenskomstmæssigt ydede tillæg, der for begges vedkommende skal fradrages, inden taktreguleringsbeløbet beregnes.

2.2. Ordninger uden for DA/LO-området.

2.2.1 Dyrtidsregulering for arbejdsledere og tekniske funktionærer.

Dansk Arbejdsgiverforenings aftaler for dette område med FR - Hovedorganisationen for Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger i Danmark, Foreningen af Arbejdsledere i Danmark samt Teknisk Landsforbund, der benævnes "Almindelige Bestemmelser", fastslår som almindelig regel, at lønnen for arbejdsledere og tekniske funktionærer skal fastsættes således i forhold til lønnen for de øvrige på virksomheden ansatte, at den giver udtryk for kvalifikationer, uddannelse, anciennitet og ansvar.

Vedrørende dyrtidstillæg indeholder 'Almindelige Bestemmelser' følgende:

"Såfremt det for januar og juli af Danmarks Statistik offentliggjorte reguleringspristal udløser dyrtidsportion(er) til arbejderne, optages der mellem Fællesrepræsentationen og Arbejdsgiverforeningen drøftelser om en regulering af funktionærernes lønninger. Under disse drøftelser skal der søges opnået enighed om, med hvilke procenter regulering skal ske i de tilfælde, hvor

der ikke på anden måde er eller bliver ydet kompensation for stigningen i leveomkostningerne".

På grundlag af denne bestemmelse har man ydet $2\frac{1}{2}$ pct. pr. portion (3 points stigning) efter reguleringspristallet med januar 1971=100, indtil pristal 118. For de tre portioner indtil pristal 127 aftaltes i alt 7 pct., og for de følgende tre portioner indtil pristal 136 reguleredes med 6 pct. Procenten beregnes af grundløn + dyrtidstillæg (men excl. tantieme, gratiale o.lign.).

Procentordningen har været gældende gennem en længere årrække. Oprindeligt var sigtet, at funktionærernes "dækningsgrad" for prisstigningerne skulle være den samme som arbejdernes, men gradvis er dækningsgraden øget, idet de hidtidige $2\frac{1}{2}$ pct. ved pristal 118 stort set svarede til den procentvise stigning i reguleringspristallet ved 3 points stigning i dette. Derfor er procenten nu ændret til 2 pct. pr. portion.

Entreprenørforeningen har overenskomst med Dansk Formands-Forening. Efter denne dyrtidsreguleres pr. marts og september med 27,70 kr. pr. uge eller 120 kr. pr. måned for een portion a 3 points. Ordningen omfatter ca. 1.600 formænd.

Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark har overenskomst med Maskinmestrenes Forening omfattende elværkerne. De overenskomstmæssige lønninger svarer til pristal 100, og disse reguleres med 3 pct. for hver fulde 3 points, reguleringspristallet for januar og juli stiger eller falder. Reguleringen finder sted fra henholdsvis 1. april og 1. oktober, og overskydende point overgår til næste regulering. Under pristal 100 reguleres med 2 pct. for hver fulde 2 points. Denne ordning regulerer således lønningerne procentvis i takt med pristallets procentvise stigning svarende til tjenestemænds dyrtidsregulering.

2.2.2 Dyrtidsregulering inden for "journalistområdet".

De forskellige aftaler indeholder her bestemmelse om procentvis dyrtidsregulering. Procenter beregnes af den fulde løn incl. dyrtidstillæg. Regulering i procent svarer ved een portion til tallet 3 sat i forhold til det pristal, der senest har udløst en dyrtidsportion, f.eks. ved

$$\text{pristal 115} = \frac{3 \times 100}{112} = 2,68 \text{ pct.}$$

Reguleringen finder sted henholdsvis pr. 1. april og 1. oktober på grundlag af reguleringspristallene for januar og juli.

2.2.3 Dyrtidsregulering inden for Danmarks Rederiforenings område.

For skibsofficerer gælder her en procentvis regulering i takt med pristallet med fuld dækning op til de sædvanlige reguleringspristal. Reguleringen sker 1. marts og 1. september, d.v.s. fra udbetalingerne pr. disse datoer.

Det skal bemærkes, at sømænd og søfyrerbødere, der henhører under det fælles DA/LO-område, dyrtidsreguleres med 80 kr. pr. portion pr. måned til voksne og 40 kr. til ungarbejdere.

2.2.4 Dyrtidsregulering inden for Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger (SALA).

Det almindeligt gældende er den generelle ordning inden for DA/LO-området.

Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund, nu Specialarbejderforbundet i Danmark, har dog i en række af sine landbrugsoverenskomster en procentvis dyrtidsregulering af akkorderne i lighed med ordningerne inden for byggefag under DA/LO-området. Det er ikke muligt at opgøre antallet af disse akkordarbejdere, men det er relativt lille.

Lignende ordning findes inden for skovbrugs- og gartneriområdet, og de af ordningen omfattede anslås til mellem 3 og 4.000 arbejdere.

Slagteriarbejderforbundet har i sin aftale med Andels- og Privatslagteriernes Arbejdsgiverforeninger en ordning, hvor dyrtidstillægget tillægges minutfaktoren. Aftalen omfatter ca. 6.000 mandlige og 1.000 kvindelige akkordarbejdere.

2.2.5 Danske Vognmænds Arbejdsgiversammenslutning er part i mæglingforslaget og følger den generelle ordning.

2.2.6 Kooperationen har overenskomster, der nøje følger den generelle ordning for såvel arbejdere som funktionærer (HK-overenskomster). Der findes dog tiltrædelsesoverenskomster inden for byggefagenes område, hvor man på akkordområdet følger disse procentordninger.

2.2.7 Dansk Hotel- og Restauranterhvervs Arbejdsgiverforening har i sin 2-årige overenskomst med Gastronomisk Landsforbund, Hotel- og Restaurationspersonalets Forbund og Tjenerforbundet i Danmark, der udløber 1. april 1976, en dyrtidsregulering med regulering 1. marts og 1. september og med faste beløb pr. måned. Beløbenes størrelse varierer for de forskellige grupper. Timelønnedes dyrtidsportion er *kö øre* pr. time.

2.2.8 Hovedorganisationen af Mesterforeninger i Byggefagene i Danmark har på timelønsmrådet den generelle ordning, men på akkordområdet procentordninger med samme procenter, som findes inden for byggeindustrien under Arbejdsgiverforeningen. I alt beskæftiger Hovedorganisationen ca. 22.000 arbejdere, og heraf skønnes 8.-9.000 at tilhøre akkordområdet.

2.2.9 Pengeinstitutter og forsikringsselskaber.

2.2.9.1 Bankfunktionærer.

I overenskomster afsluttet i 1973 (gældende fra 1.7.1973 og med tidligste opsigelse 1.7.1975) er mellem Danske Bankers Forhandlingsorganisation og Danske Bankfunktionærers Landsforening aftalt følgende bestemmelse om dyrtidstillæg:

"Til de anførte lønninger ydes et dyrtidstillæg, der på grundlag af januar-reguleringspristallet 1973 (januar 1971=100) på 113,8 udgør 371,30%.

For hver fulde 2 points udsving i reguleringspristallet i forhold til 100,0 (januar 1971=100) reguleres dyrtidstillægget med 8,48% af grundlønningerne. Regulering finder sted pr. 1. april på grundlag af det forudgående januar-reguleringspristal og pr. 1. oktober på grundlag af det forudgående juli-reguleringspristal".

I overenskomsterne er yderligere aftalt, at overenskomsterne hver for sig er berettiget til i august-september 1974 at begære spørgsmålet om eventuel regulering af lønningerne pr. 1. juli 1974 taget op til forhandling mellem parterne. Lønssystemet for bankfunktionærer kan karakteriseres som et normallønssystem med muligheder for lønregulering ved overenskomstfornyelse, midtpunktsforhandling og ved dyrtidsregulering.

Tabel VII. Oversigt over dyrtidstillæg m.v, for bankfunktionærer ved forskellige reguleringspristal.

: Regule- : Pristals- : Dyrtids- : Indeks : Lønstigning :					
: rings- : stigning : tillæg : for løn :					
: pristal : i % : i % :					
100,0	-	320,42	100,0		
102,0	2,00	328,90	102,0	2,02	
104,0	1,96	337,38	104,0	1,98	
106,0	1,92	345,86	106,0	1,94	
108,0	1,89	354,34	108,1	1,90	
110,0	1,85	362,82	110,1	1,87	
112,0	1,82	371,30	112,1	1,83	
114,0	1,79	379,78	114,1	1,80	
116,0	1,75	388,26	116,1	1,77	
118,0	1,72	396,74	118,2	1,74	
120,0	1,69	405,22	120,2	1,71	
122,0	1,67	413,70	122,2	1,68	
124,0	1,64	422,18	124,2	1,65	
126,0	1,61	430,66	126,2	1,62	
128,0	1,59	439,14	128,2	1,60	
130,0	1,56	447,62	130,3	1,57	
132,0	1,54	456,10	132,3	1,55	
134,0	1,52	464,58	134,3	1,52	
136,0	1,49	473,06	136,3	1,50	
138,0	1,47	481,54	138,3	1,48	
140,0	1,45	490,02	140,3	1,46	

Vedrørende dyrtidsregulering viser tabel VII ovenfor, at der ydes fuld procentvis dækning for stigning i reguleringspristallet. Der reguleres for hver 2 points stigning. Det bemærkes, jfr. oversigten, at dyrtidsordningen giver en minimal overdækning (max. 0,02% pr. portion), hvilket må tilskrives løntekniske årsager. Løn-systemet er "et stift lønsystem" uden lønglidning. Ved overenskomstfornyelse og ved eventuel midtpunktsforhandling tages hensyn til, hvad der er ydet efter bestemmelserne om dyrtidstillæg.

Ordningen omfatter ca. 25.000 funktionærer.

2.2.9.2 Sparekassefunktionærer.

I overenskomst afsluttet i 1973 (gældende fra 1.3.1973 og med tidligste opsigelse 1.4.1975) er mellem Sparekassernes Forhandlingsorganisation og Danske Sparekassefunktionærers Landsforening aftalt følgende bestemmelse om dyrtidstillæg:

"De i . . . nævnte lønninger og tillæg reguleres med et dyrtidstillæg på 2 pct. for hver 2 points, hvormed det i lov nr. 83 af 16. marts 1963, som ændret ved lov nr. 215 af 19. maj 1971, omhandlede reguleringspristal overstiger 100. Regulering sker pr. 1. april og 1. oktober på grundlag af reguleringspristallet for henholdsvis januar og juli måned. Såfremt der sker væsentlige ændringer i pristallets beregning, eller det falder under 100, optages der forhandling mellem parterne om dyrtidsreguleringen".

I lighed med ordningen for bankfunktionærer er der i overenskomsten yderligere aftalt, at der under hensyn til lønudviklingen på det øvrige arbejdsmarked i foråret 1974 optages forhandling om en eventuel generel lønjustering.

Tabel VIII viser, at der ved dyrtidsregulering ydes fuld procentvis dækning for stigning i reguleringspristallet. Der reguleres for hver 2 points stigning. Lønssystemet er "et stift lønsystem" uden lønglidning. Ved overenskomstfornyelse og ved eventuel midtpunktsforhandling tages der hensyn til, hvad der er ydet efter bestemmelsen om dyrtidstillæg.

Ordningen omfatter ca. 9.000 funktionærer.

Tabel VIII. Oversigt over dyrtidstillæg m.v. for sparekassefunktionærer ved forskellige reguleringspristal.

Regulerings- pristal	Pristals- stigning i %	Dyrtids- tillæg i %	Indeks for løn	Lønstig- ning i %
100,0	-	0	100,0	
102,0	2,00	2	102,0	2,00
104,0	1,96	4	104,0	1,96
118,0	1,72	18	118,0	1,72
120,0	1,69	20	120,0	1,69
122,0	1,67	22	122,0	1,67
124,0	1,64	24	124,0	1,64
126,0	1,61	26	126,0	1,61
128,0	1,59	28	128,0	1,59
130,0	1,56	30	130,0	1,56
132,0	1,54	32	132,0	1,54
134,0	1,52	34	134,0	1,52
136,0	1,49	36	136,0	1,49
138,0	1,47	38	138,0	1,47
140,0	1,45	40	140,0	1,45

2.2.9.3 Forsikringsfunktionærer.

I overenskomst afsluttet i 1973 (gældende fra I.7.1973 og med tidligste opsigelse 30.6.1975) er mellem Danske Forsikringsselskabers Forhandlingsorganisation og Danske Forsikringsfunktionærers Landsforening aftalt følgende bestemmelse om dyrtidstillæg:

"De foran givne grundlønninger m.v. er gældende, når det i henhold til lov nr. 83 af 16. marts 1963, senest ændret ved lov nr. 215 af 19. maj 1971, beregnede reguleringspristal er 100,0.

Ved udsving i reguleringspristallet reguleres lønninger m.v. ved 3% i såvel op- som nedadgående retning for hver fuld 3,0 points udsving. Overskydende points henstår til næste regulering. Reguleringen af dyrtidstillægget sker pr. 1. april og 1. oktober hvert år på grundlag af reguleringspristallet for henholdsvis januar og juli".

Tabel IX. Oversigt over dyrtidstillæg m.v. for forsikringsfunktionærer ved forskellige reguleringspristal.

Regulerings- pristal	Pristals- stigning i %	Dyrtids- tillæg i %	Indeks for løn	Lønstig- ning i %
100,0	-	0	100,0	
103,0	3,00	3	103,0	3,00
106,0	2,91	6	106,0	2,91
118,0	2,61	18	118,0	2,61
121,0	2,54	21	121,0	2,54
124,0	2,48	24	124,0	2,48
127,0	2,42	27	127,0	2,42
130,0	2,36	30	130,0	2,36
133,0	2,31	33	133,0	2,31
136,0	2,26	36	136,0	2,26
139,0	2,21	39	139,0	2,21

I overenskomsten er yderligere aftalt, at overenskomstparterne hver for sig er berettiget til inden udgangen af august måned 1974 at begære spørgsmålet om eventuel regulering af lønningerne pr. 1. juli 1974 taget op til drøftelse mellem parterne.

Lønssystemet for forsikringsfunktionærer består dels af normallønklasser og dels af minimal- og rammelønssystemet, medens resten er under normallønssystemet, der har muligheder for lønregulering ved overenskomstfornyelse, ved midtpunktsforhandling og ved dyrtidsregulering.

Tabel IX viser ved dyrtidsregulering, at der ydes fuld procentvis dækning for stigning i reguleringspristallet. Der reguleres for hver 3 points stigning. Lønssystemet er for hovedparten (ca. 88 pct. af funktionærerne under normallønssystemet) "et stift lønssystem" uden lønglidning. Ved overenskomstfornyelse og ved eventuel midtpunktsforhandling tages hensyn til, hvad der er ydet efter bestemmelsen om dyrtidstillæg.

Ordningen omfatter ca. 7.000 funktionærer.

3. Den offentlige sektor.

3.1 Indledning.

Af praktiske grunde forstås i denne redegørelse ved den offentlige sektor staten, folkeskolen, folkekirken, kommunerne (herunder amtskommunerne) og institutioner, der hovedsagelig drives for offentlige midler. Det samlede personale (omregnet til heltidsansatte) i den således afgrænsede offentlige sektor kan anslås til ca. 450.000 personer.

3.2 Baggrunden for lønfastsættelsen.

Det er i den offentlige sektor kun i meget begrænset omfang muligt at følge det mønster, der anvendes på størstedelen af det private arbejdsmarked ved fastsættelse og regulering af lønningerne. For den offentlige sektor kan der på de fleste områder kun opstilles en bredt formuleret målsætning for personalets samlede ansættelsesvilkår: Vilkårene må være sådanne, at de gør det muligt at rekruttere og fastholde medarbejdere i nødvendigt omfang til løsningen af de arbejdsopgaver, som af lovgivningen og de kommunale råd henlægges til denne sektor.

Som nærmere omtalt i redegørelsen for DA/LO-området indebærer mønsteret på det private arbejdsmarked, at generelt aftalte, ensartede grundlønninger og løntillæg, herunder dyrtidstillæg, i væsentlig grad suppleres med lønaftaler, der omfatter enkelte brancher, virksomheder, medarbejdergrupper og medarbejdere. Gennem disse supplerende aftaler er over en længere årrække tilvejebragt en meget høj grad af stabilitet i lønrelationerne på det private arbejdsmarked.

Den såkaldte reststigning på det private arbejdsmarked - her forstået som lønstigningen ud over overenskomstmæssige tillæg og dyrtidstillæg - er den sidste menneskealder blevet af så betydelig størrelsesorden, at det i den offentlige sektor er anset for hensigtsmæssigt at sikre personalet en løbende lønregulering, som i nogen grad modsvarer reststigningen på det private arbejdsmarked. Dette er gjort ved for det første i flere omgange at forbedre dyrtidsreguleringen for de personalegrupper, som i forvejen havde en anden reguleringsmekanisme end den på størstedelen af det private arbejdsmarked anvendte; for det andet er stadigt flere personale-

grupper inddraget under denne gunstigere dyrtidsregulering. Den forholdsvis gunstige dyrtidsregulering kan således siges at indelbære forskud på kommende overenskomstresultater for så vidt angår allerede indtrufne reststigninger blandt de grupper, som har mindre gunstige dyrtidsreguleringsordninger.

For yderligere at undgå opsamlingen af større lønkrav i den offentlige sektor er der i de senere år for store personalegrupper - ud over aftale- og overenskomstforhandlinger samtidig med og umiddelbart efter overenskomstforhandlingerne på LO/DA-området - gennemført såkaldte midtvejsforhandlinger om justering af reallønnen; for andre personalegrupper i den offentlige sektor er etableret varierende former for taktregulering.

Specielt reguleringen af tjenestemandslønningerne er ofte gjort til genstand for indgående overvejelse, og som bilag 1 til denne redegørelse er optaget en historisk gennemgang af nogle hovedtræk i lønudviklingen på dette område.

3.3 Dyrtidsregulering i den offentlige sektor.

Al dyrtidsregulering i den offentlige sektor bygger på, at der for hver 3 points udsving i reguleringspristallet ud over 100 sker forhøjelse eller nedsættelse af lønnen med en dyrtidsportion. Eventuelle overskydende points henstår til næste regulering. Reguleringspristallet for januar og juli måneder benyttes ved dyrtidsreguleringen for tidsrummet henholdsvis 1. april - 30. september (for nogle grupper marts-august) og 1. oktober - 31. marts (for nogle grupper september-februar).

3.3.1 Procentvis lønregulering.

For ca. 430.000 personer eller ca. 95 pct. af det samlede personale i den offentlige sektor udgør hvert dyrtidstillæg en procentdel af en nærmere fastsat del af lønnen; ved opgørelsen af den regulerbare del af lønnen bortses fra allerede udløst dyrtidstillæg samt det i 1973 indførte tillæg på 40 øre i timen (eller 900 kr. årlig), stigende hvert halve år, indtil det i efteråret 1974 udgør 170 øre i timen (eller 3.720 kr. årlig). Herigennem opnås en lønregulering af samme procentvise størrelse som ændringen i reguleringspristallet, når bortses fra det netop nævnte tillæg,

der indførtes i 1973. De 3 points ændring, der udkræves i reguleringspristallet for at udløse en dyrtidsportion, udgør således som det foran er omtalt under ordningerne for bank-, sparekasse- og forsikringsfunktionærer under stigende prisniveau en stadigt fallende procentvis stigning.

Følgende hovedgrupper af personale får deres løn dyrtidsreguleret efter den her omtalte ordning: Personale ansat i henhold til lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken, og for hvem ansættelsesvilkårene forhandles af Statstjenestemændenes Centralorganisation I, Statstjenestemændenes Centralorganisation II, Akademikernes Centralorganisation og Danmarks Lærerforening; endvidere personale ansat i henhold til kommunal (herunder amtskommunal) tjenestemandsvedtægt og personale ansat i henhold til overenskomst - disse gruppers ansættelsesvilkår forhandles af tjenestemandsgeselskaberne i København, Frederiksberg og Gentofte samt Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Specialarbejderforbundet i Danmark, Dansk Ingeniørforening, Dansk Sygeplejeråd, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark og en lang række andre faglige organisationer.

Siden 1971 er i alle lønaftaler, der omfatter højerelønnet personale, indføjet en bestemmelse, hvorefter der ved lønninger, som pr. 1. oktober 1973 er højere end ca. 60.000 kr. om året, opspares en trediedel af hver udløst dyrtidsportion efter fradrag af A-skat og eventuel pensionsbidrag i aftale- eller overenskomstperioden. Bindingen finder sted for en syv-årig periode fra aftalens indgåelse og omfatter skønsmæssigt ca. 70.000 personer i den offentlige sektor. Efter vedtagelsen af lov om bunden opsparring i foråret 1974 er aftalerne om tilbageholdelse dog ændret således, at der fra maj 1974 ikke foretages tilbageholdelse af dyrtidstillæg, der udløses inden for tidsrummet 1. april 1974 - 31. marts 1975.

3.3.2 Dyrtidsregulering med et fast ørebeløb.

Denne ordning svarer ganske til den på DA/LO-området anvendte; hver dyrtidsportion er på 40 øre i timen.

Ca. 8.000 kommunalt ansatte arbejdere i hovedstadsområdet og ca. 11.000 arbejdere i staten - i alt ca. 5 pct. af personalet i

den offentlige sektor - er omfattet af denne ordning.

For mindre grupper, f.eks. formænd ved Københavns lufthavns-væsen, udgør dyrtidstillægget et fast månedligt kronebeløb pr. portion.

3.4 Reallønsreguleringsordninger i den offentlige sektor.

I den offentlige sektor findes flere hundrede overenskomster, som er indgået med et meget stort antal organisationer; nogle af disse organisationer varetager kun interesserne for personalegrupper inden for den offentlige sektor, men det store flertal af organisationer - som indgår aftaler og overenskomster for mere end halvdelen af det samlede personale i den offentlige sektor - varetager også interesserne for personalegrupper på det private arbejdsmarked.

Ved disse mange overenskomster står det de forhandlende parter frit for at søge forskelligartede formål tilgodeset ved forhandlingerne, og i mange tilfælde opnås der indbyrdes afvigende forhandlingsresultater; eksempelvis kan det nævnes, at de seneste overenskomstfornyelser med organisationer, som fortrinsvis beskæftiger kvindelige arbejdere, indebar en forhøjelse af lønnen under hensyn til den på det private arbejdsmarked netop gennemførte lige-løn og samtidig en omlægning af et større antal forskellige løn-ordninger til et samlet system; timelønnen er nu fastsat som en kvotadel af lønnen for ikke-faglærte tjenestemænd i staten. Andre overenskomster, hvor disse forhold ikke gør sig gældende, er fornyet ud fra andre synspunkter.

Det bør dog tilføjes, at der i de senere år har kunnet konstateres en tendens til, at overenskomstfornyelserne indebærer ensartede lønfremgange for sammenlignelige grupper. Denne tendens er fremmet derved, at lønsystemet i overenskomster, der efterhånden omfatter det store flertal af funktionærer og arbejdere i den offentlige sektor, er opbygget over samme læst, som er anvendt på tjenestemandsområdet.

Til belysning af formerne for reallønsregulering i den offentlige sektor vil det være naturligt at inddele ordningerne i fire hovedgrupper: Aftaler vedrørende tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken, aftaler og overenskomster, der bygger på disse aftaler, taktreguleringsordninger og andre ordninger. Af-

grænsningen mellem den anden og den fjerde gruppe kan være vanskelig at drage, jfr. nærmere under pkt. 3.4.2.

3.4.1 Aftaler vedrørende tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken.

Som norm for lønfastsættelsen på dette område er senest af tjenestemandskommissionen af 1965 (jfr. bilag 1, s. 50) angivet, at for de forskellige grupper af tjenestemænd skal de samlede ansættelsesvilkår være i balance med vilkårene for tilsvarende grupper på det private arbejdsmarked, ligesom der skal opretholdes en passende indre balance inden for tjenestemandsområdet under hensyn til ændringer i arbejdsvilkår etc.

Gennem den seneste menneskealder er lønniveauet blevet en stadigt mere betydningsfuld del af de samlede ansættelsesvilkår for tjenestemænd. Dette kan begrunde, at tjenestemændenes centralorganisationer som en helt afgørende del af deres forhandlingsgrundlag har en nøje sammenligning mellem lønudviklingen for tjenestemænd og på det private arbejdsmarked; som udtryk for lønudviklingen på det private arbejdsmarked er taget den gennemsnitlige lønudvikling for mandlige arbejdere (før 1958, da forsørgerbegrebet blev uden lønmæssig betydning på tjenestemandsområdet: for samtlige arbejdere) i hele landet i henhold til Dansk Arbejdsgiverforenings kvartalsvis offentliggjorte statistik. Ved opgørelsen tages hensyn til forskelle i dyrtidsreguleringsordningerne.

Fra statens side er - som også forudsat af tjenestemandskommissionen af 1965 - i overvejelserne inddraget "andre foreliggende oplysninger om lønniveauet og lønudvikling på det private arbejdsmarked, indkomstudviklingen i den øvrige del af samfundet samt eventuelt andre momenter". Som eksempel på "andre momenter", som har spillet en væsentlig rolle i statens forhandlingsgrundlag de senere år, kan nævnes ønsket om at mindske spændvidden mellem de højeste og de laveste lønninger.

Ved aftaleforhandlingerne mellem staten og de fire centralorganisationer for tjenestemændene i staten, folkeskolen og folkekirken er gennem adskillige år opnået enighed om lønforbedringer under hensyn til den konstaterede lønudvikling på det private arbejdsmarked, herunder om overførelse af de overenskomstforbedringer, som opnås på LO/DA-området, til de tilsvarende grupper på

tjenestemandssområdet. De aftalte lønforbedringer er anvendt dels til forhøjelse af grundlønnen (den såkaldte skalaløn), dels til ændringer i stedtillægsordningen og - ved de seneste forhandlinger - til indførelse af procentvise løntillæg, som aftrappes for de højere lønninger, eller ensartede kronetillæg; endvidere er en del af lønfremgangen anvendt til forskydninger i enkeltstillingers lønmæssige placering og til ændring af en række andre bestemmelser, f.eks. bedre ulempebetalinger.

Tjenestemandssordningen omfatter i alt knap 130.000 personer.

3.4.2 Aftaler og overenskomster, der bygger på aftaler vedrørende tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken.

Det fælles for denne gruppe er, at overenskomsterne tilvejebringes ved i reglen helt frie forhandlinger mellem parterne, men således at de traditionelt nøje følger reallønsreguleringen for tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken i overenskomstperioden. I øvrigt findes i denne gruppe overenskomster af forskellig opbygning lige fra dem, der i alle enkeltheder følger de aftalte lønninger på statstjenestemandssområdet m.v., over overenskomster, der bygger på den på statstjenestemandssområdet gældende lønskala, men således at der kan være eller tilkomme ikke uvæsentlige afvigelser i nogle personalegruppers placering på lønskalaen, til overenskomster med selvstændige lønskalaer. I en del af overenskomsterne er det udtrykkeligt bestemt, at spørgsmålet om reallønsregulering skal optages til forhandling ved den gældende overenskomsts udløb.

Denne gruppe omfatter personale ansat i henhold til kommunale (herunder amtskommunale) tjenestemandssvedtægter og personale ansat i henhold til overenskomst med Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Specialarbejderforbundet i Danmark, Dansk Ingeniørforening, Dansk Sygeplejeråd, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark og en lang række andre faglige organisationer. I alt kan ca. 270.000 personer henføres til gruppen.

3.4.3 Taktreguleringsordninger.

Det er fælles for de til denne gruppe henførte lønordninger, at lønreguleringen sker på grundlag af foreliggende statistiske oplysninger om lønudviklingen for en nærmere aftalt anden gruppe.

Overenskomster med taktreguleringsordninger omfatter i alt knap 20.000 arbejdere i den offentlige sektor.

I staten vedrører de mest omfattende ordninger en række håndværkergrupper. I henhold til overenskomst med fem håndværkerorganisationer følger lønningerne for flertallet af de faglærte arbejdere ved statens mindre virksomheder gennemsnitslønnen excl. dyrtidstillæg for akkord- og tidlønsarbejde tilsammen for faglærte arbejdere i København i henhold til den af Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark offentliggjorte kvartalsvise statistik. Endvidere kan nævnes overenskomster på andre områder med Dansk Metalarbejderforbund. Lønningerne for forskellige grupper af ikke-faglærte arbejdere, f.eks. ejendomsfunktionærer samt lager- og handelsarbejdere i København, følger den af Danmarks Statistik kvartalsvis offentliggjorte gennemsnitsfortjeneste excl. dyrtidstillæg for akkord- og timelønsarbejde for samtlige ikke-faglærte arbejdere i København. Lønreguleringen finder sted kvartalsvis eller halvårligt i henhold til disse overenskomster.

I Københavns kommune aflønnes de ikke-tjenestemandsansatte arbejdere (bortset fra sygehjælpere, hjemmehjælpere og rengøringspersonale m.v., der henhører under gruppe 4.2) efter enten en overenskomst mellem kommunen og i alt 13 forbund, der repræsenterer faglærte arbejdere, eller en overenskomst mellem kommunen på den ene side og Specialarbejderforbundet i Danmark samt Dansk Kommunalarbejderforbund (Forbundet for offentligt ansatte) på den anden side. I henhold til de faglærtes overenskomst reguleres timelønnen for tid- og akkordlønnede hvert kvartal med fem øre for hver fem øre, hvormed henholdsvis tid- og akkordlønnen for samtlige faglærte arbejdere ved private virksomheder i København ifølge Dansk Arbejdsgiverforenings statistik afviger fra nærmere fastsatte ørebeløb. I henhold til overenskomsten for de ikke-faglærte arbejdere ydes lønregulering med 85 pct. af de reguleringer, som finder sted efter overenskomsten med de faglærte organisationer. Lønstillæg, der er fastsat i henhold til generelle overenskomster eller mæglingsforslag på DA/LO-området, herunder dyrtidstillæg (jfr. foran under 3.3.2), kommer forlods til udbetaling, således at der senere sker modregning. Forskellige tillæg til den således regule-

rede løn forhandles særskilt som led i overenskomstforhandlingerne.

De øvrige hovedstadskommuner følger disse to overenskomster for tilsvarende personalegrupper.

3.4.4 Andre overenskomster.

Denne kategori er gennem de senere år blevet stadigt mindre, idet der - som nævnt i indledningen til dette afsnit - har kunnet spores en tendens til, at reallønsreguleringen for disse grupper svarer til den, som de store grupper i den offentlige sektor opnår.

Som eksempler på overenskomster, der henregnes hertil, kan nævnes overenskomster med organisationer tilsluttet Akademikernes Centralorganisation, Ingeniør-Sammenslutningen, Dansk Maskinmesterforening og Teknisk Landsforbund samt de kommunale overenskomster vedrørende dagplejemødre.

Endelig kan det nævnes, at en række mindre grupper - i staten f.eks. skovarbejdere, visse gartnere og gartneriarbejdere samt tilsynsfunktionærer ved museer og arkiver - traditionelt følger de på DA/LO-området fastsatte timelønstillæg til normallønnede arbejdere.

I alt omkring 30.000 personer er henregnet til denne kategori.

4. Sammenligning af lønudviklingen for arbejdere og tjenestemænd.

I vedlagte bilag 2 er der foretaget en sammenligning af lønudviklingen siden 2. kvartal 1958 for udvalgte grupper af tjenestemænd og arbejdere.

Kapitel III.

Udvalgets behandling af kommissoriets pkt. 3-6.

Som omtalt i kap. I nedsatte udvalget på dets første plenarmøde et underudvalg til behandling af kommissoriets pkt. 4 og 5.

Underudvalget afgav den 16. september 1974 den i annexet til nærværende betænkning gengivne rapport.

Som det vil fremgå af rapporten, har underudvalget ved sine drøftelser af kommissoriets pkt. 4 og 5 også behandlet spørgsmål i forbindelse med kommissoriets pkt. 3 og 6 og fremlagt materiale til belysning af de her stillede spørgsmål.

Underudvalgets overvejelser og undersøgelser i forbindelse med kommissoriets pkt. 4 og 5 har været koncentreret om to hovedproblemer: For det første spørgsmålet om en ændring af de nuværende regler, hvorefter dyrtidsportioner udløses automatisk ved nærmere fastsatte stigninger i reguleringspristallet. For det andet, under hvilke omstændigheder og på hvilken måde en ensartet dyrtidsregulering omfattende hele arbejdsmarkedet kunne tænkes gennemført.

Herudover har underudvalget overvejet spørgsmålet om en ændring af de nuværende regler for udløsning af dyrtidsportioner, hvorefter udløsning sker, når reguleringspristallet passerer indeksintervaller med 3 points afstand.

Drøftelserne i udvalget har vist, at der inden for den tidsfrist, der er givet udvalget for udarbejdelsen af sin betænkning, ikke har kunnet tilvejebringes enighed om een samlet løsning på

de i kommissoriets pkt. k og 5 angivne spørgsmål.

Udvalget er imidlertid af den opfattelse, at det fremlagte materiale vil kunne indgå i de overvejelser, som fremover måtte finde sted om eventuelle ændringer i dyrtidsreguleringen.

Udvalget har under disse omstændigheder ikke fundet grundlag for at udbygge de betragtninger vedrørende kommissoriets pkt. 3 og 6, som er indeholdt i underudvalgets rapport og de hertil knyttede bilag.

Nogle hovedtræk af tjenestemandssystemets
dyrtids- og reallønrefiuleringsordning

Lønningskommissionen af 1917 og årene 1919-31.

Grundtrækkene i det nuværende tjenestemandssystem stammer fra tjenestemandsløven af 1919. Løven forberedtes i en lønningskommission, der i 1917 nedsattes ved lov. I denne lov blev det gjort til et kardinalpunkt at undersøge, "om lønningernes størrelse muligt burde sættes i et vist forhold til prisen på de væsentligste livsfornødenheder". Denne undersøgelse blev foretaget under indtryk af den første verdenskrigs ekstraordinært store prisstigninger og resulterede i et forslag om ydelse af et dyrtidstillæg, der havde til formål i nogen grad at give tjenestemændene dækning for udgiftsstigningen. Tillægget kunne ændres i takt med udsving i et såkaldt udgiftstal, der omfattede nogle hovedposter i statistisk departements husholdningsbudget fra 1909. Tillægget blev et supplement til "den egentlige lønning", som var udtryk for dels "den normale indbyrdes placering af de forskellige tjenestemandsgupper i lønningsmæssig henseende", dels "det normale lønniveau".

Dyrtidstillægget fastsattes til samme beløb for alle gifte tjenestemænd m.v. og med knap det halve til andre tjenestemænd; for de laveste lønninger gav den første dyrtidsportion efter 1919-loven omkring 60 procents dækning.

Udover den automatiske dyrtidsregulering indførtes i 1919 et såkaldt konjunkturtillæg under hensyn til, at den bevægelige del af lønnen ikke fandtes alene at burde afhænge af priserne. Tillægget skulle fastsættes i forhold til den almene velstand i samfundet. Konjunkturtillægget udgjorde i 1919 40 pct. af de laveste lønninger og aftrappedes opefter, således at det udgjorde en halv snes procent af de højeste faste lønninger; tillægget udgik med samme beløb uanset forsørgerforhold.

Konjunkturtillægget, der mindskedes gennem det meste af 1920-tallet, ændredes fra 1927 til - ligesom dyrtidstillægget - at udgå med forskellige satser for gifte tjenestemænd m.v. og for "andre

tjenestemænd", ligesom udviklingen i de to tillæg sammenkoblede.

Lønningskommissionen af 1929 og årene 1931-46.

Lønningskommissionen af 1929 undersøgte som lønningskommissionen af 1917 en række muligheder for ændret grundlag for regulering af tjenestemandslønningerne. Som en af mulighederne nævntes ansættelserne af befolkningens skatteindtægt. Det hedder i betænkningen blot, at disse muligheder imidlertid ved nærmere undersøgelse har "vist sig bl.a. at ville medføre så store praktiske vanskeligheder, at kommissionen har opgivet tanken om at benytte dem".

Efter at dyrtidstillægget og konjunkturtillægget var blevet sammenkoblet, følte det ubegrundet at opretholde to selvstændige tillæg, og efter forslag af lønningskommissionen af 1929 blev de to tillæg i tjenestemandsløven af 1931 lagt sammen til ét, der blev betegnet reguleringstillæg. Dette tillæg gradueredes i nogen grad efter lønnens størrelse. Den først udløste reguleringstillægsportion gav i princippet de lavestlønnede tjenestemænd fuld dækning for stigningen i udgiftstallet. Et i 1927 indført såkaldt stort interval opretholdtes, således at der skulle en ekstraordinært stor stigning i udgiftstallet til for at udløse den første dyrtidsportion.

Under den anden verdenskrig suspenderedes dyrtidsreguleringen, og lovgivningsmagten forhøjede reguleringstillægget nogenlunde i takt med de forhøjelser, som arbejds- og forligsnævnet fastlagde i dyrtidstillægget for det private arbejdsmarked.

Lønningskommissionen af 1943 og årene 1946-58.

Ved tjenestemandsløven af 1946 overgik grundlaget for dyrtidsreguleringen fra at være et udgiftstal beregnet på grundlag af et husholdningsbudget fra 1909 til det almindelige detailpristal (med grundlag i prisniveauet i 1914); dets beregningsprincipper fastlagdes i tjenestemandsløven. I forslaget fra lønningskommissionen af 1943 til den reform, der gennemførtes med tjenestemandsløven af 1946, hed det om dyrtidsreguleringen, at "der bør tilvejebringes en automatisk virkende ordning, der så nær som muligt regulerer tjenestemandslønningerne i overensstemmelse med ændringerne i pris-

tallet". For de laveste forsørgerlønninger fastsattes regulerings-tillæggets portionsstørrelse til 120 kr. årlig, svarende til den dyrtidsportion på 5 øve i timen, som samtidig gennemførtes på store dele af det private arbejdsmarked. Med denne portionsstørrelse fik de lavere forsørgerlønninger omkring fuld dækning for den første tids stigning i detailpristallet. Reguleringstillæggets portionsstørrelse voksede noget med stigende løn.

Med virkning fra 1. oktober 1948 indførtes et reallønsforbedrende såkaldt midlertidigt tillæg, der steg svagt med stigende pensionsgivende løn. I de nærmest følgende år forhøjedes det midlertidige tillæg med ret korte mellemrum. Der skete en noget øget differentiering efterhånden, og fra 1952 blev tillægget ydet med samme procent for de mellemhøje og højeste tjenestemandslønninger, mens det for de laverelønnede tjenestemænd ydedes med .kronebeløb, der udgjorde en højere men aftagende procentdel af lønnen.

I 1951 udtalte folketingets lønningsudvalg i en betænkning over et lovforslag om forhøjet midlertidig tillæg sin enighed med finansministeren i, at prisudviklingen siden tjenestemandsløvens gennemførelse den 1. april 1946 havde medført en ikke forudsat nivellering af statens tjenestemandslønninger. Som følge heraf var der opstået et betydningsfuldt problem for tjenestemænd i de mellemste og højeste lønningsklasser. Lønningsudvalget fandt en løsning påkrævet, men henviste til dyberegående undersøgelse og overvejelse. Dette resulterede i, at der i 1952 og videre i 1954 og 1956 ydedes et antal portioner af et såkaldt særligt tillæg. Dette tillæg var anti-nivellerende, og hver portion ydedes som forskellen mellem 3 pct. af den pågældende løn og en reguleringstillægsportion.

Prisudviklingen i forbindelse med opbygningen af regulerings-tillægget førte til, at man efterhånden fandt det nødvendigt at graduere tillæggene stærkt efter forsørgerforhold og alder. Fra 1954 opdeltes tillæggene i syv skalaer efter forsørgerforhold og alder.

Lønningskommissionen af 1954 og årene 1958-69.

Lønningskommissionen af 1954 udtalte i den betænkning, der førte frem til tjenestemandsløvgivningen af 1958, at man ved drøftelsen af skalaer for dyrtidsreguleringen havde "lagt vægt på, at

det kun gennem anvendelsen af en skala, hvis portionsstørrelser for det altovervejende antal udgør samme procent af lønnen, vil være muligt at undgå skævheder i lønudviklingen, således som tilfældet har været siden 1946". Man fandt imidlertid, at dyrtidsreguleringen ikke burde give fuld dækning for stigningerne i det da anvendte særpristal, "således at der ved den samlede lønregulering vil kunne tages hensyn til prisændringernes årsager". For ikke-faglærte arbejdere fastholdtes en dyrtidsportion på 120 kr. årlig ved deres indtræden i statstjenesten. Dette svarer til den på DA/LO-området endnu gældende dyrtidsportion og gav de pågældende omkring fem sjettedele dækning for de første prisstigninger. Denne dækningsgrad gennemførtes for alle bortset fra nogle få hundrede af de højest-lønnede tjenestemænd.

Med lønnings- og pensionsloven af 1958 ophørte forsørgerforhold og alder (for voksne tjenestemænd) at have lønmæssig betydning.

I forbindelse med overgang til dyrtidsregulering efter 1949-pristallet (mod hidtil 1914-pristallet) reableredes i 1961 stort set den i 1958 fastlagte dækningsgrad; samtidig blev også de højest-lønnede tjenestemænd omfattet af den proportionale dyrtidstillægsordning.

Lønningskommissionen af 1954 gik i øvrigt ind på forholdet for tjenestemandslønningerne i mellemklasserne, som den midlertidige lovgivning siden 1946 havde givet relativt mindre lønfremgang end de lavere- og højerelønnede tjenestemænd. Om de højere og højeste tjenestemandsstillinger hed det, at lønudviklingen i de senere år havde medført, at disse gruppers lønninger næppe stod i passende forhold til, hvad der uden for statstjenesten ydedes i stillinger med tilsvarende arbejde og ansvar. Specielt pegedes på statens stigende rekrutteringsvanskeligheder inden for de tekniske og videnskabelige områder.

Som resultat gennemførtes en ret kraftig opretning af de mellemste og højeste lønninger.

På baggrund af skævhederne i lønudviklingen siden 1946 overvejede kommissionen mulighederne for at etablere en hensigtsmæssig reguleringsordning, som hvilede på et fuldautomatisk grundlag. Man drøftede anvendeligheden af en række mulige regulatorer: nationalindkomsten, "velstandstal", "velstandspristal", bruttoindkomsten

for forsørgere (som dengang anvendtes ved regulering af folkepensionens mindstebeløb), befolkningens skattepligtige indkomst samt indkomstniveauet hos andre lønmodtagergrupper. Kommissionen mente imidlertid ikke at kunne anbefale nogen af de nævnte fremgangsmåder; den hæftede sig blandt andet ved usikkerheden i de nævnte størrelses beregningsgrundlag og den lange tid, der forløber mellem den periode, talstørrelserne vedrører, og de tidspunkter, på hvilke de kan offentliggøres.

Kommissionen foreslog derfor, at tjenestemandslønningerne fremtidig reguleredes gennem dels et automatisk virkende dyrtidstillæg, dels et såkaldt overenskomstillæg. Ved fastsættelsen af det sidstnævnte tillæg fandt kommissionen, at der ved forhandlingerne mellem ministeren og centralorganisationerne kunne tages hensyn til lønudviklingen på det private arbejdsmarked, indkomstudviklingen i den øvrige del af samfundet, eventuelle ændringer i folkepensionsbidragets størrelse og andre forhold, som skønnedes relevante ved fastsættelsen af tjenestemandslønningerne. Kommissionen gik ind for, at skalaen for overenskomstillægget blev optaget i tjenestemandsløven, at portionsstørrelsen burde udgøre samme procentdel af lønnen for alle tjenestemænd, og at skalaen - for at opnå den størst mulige smidighed - burde anvende ret små portionsstørrelser.

I 1963 forhøjedes portionsstørrelsen for en række af de laveste lønninger (men herunder ikke af nogen slutlønninger); derudover bibeholdtes den i 1958 gennemførte ordning.

I 1963 vedtoges en lov om beregning af et reguleringspristal, og de særlige bestemmelser om pristalsberegningen udgik af tjenestemandsløvgivningen. Samtidig med overgangen til den nye pristalsberegning bestemtes det, at dyrtidsreguleringen for så vidt angik pristalsintervallernes længde skulle forblive sammenfaldende for tjenestemænd og det store flertal af andre lønmodtagere. Endelig foretoges en mere principiel omlægning af dyrtidsreguleringen: Hidtil var en såkaldt fast løn reguleret med et fast kronetillæg. Denne faste løn kom efterhånden til at udgøre en stadigt faldende del af den samlede løn, således at dækningsgraden efterhånden mindskedes. Ordningen blev nu, at reguleringen skete med 3 pct. af lønnen pr. 1. april 1963 med tillæg af senere tilkommende portioner

overenskomstillæg for hver 3 points' udsving i pristallet ud over 100. Ved forelæggelsen af lovforslaget herom udtalte finansministeren: "Denne ordning medfører, at tjenestemandslønningerne fremtidig stiger og falder helt overensstemmende med reguleringspristallets udsving, og indeholder således en forbedret dækning ved stigninger i pristallet i forhold til den hidtidige ordning. Dette skønnes imidlertid ubetænkeligt under hensyn til den siden 1958 stedfundne udvikling i forholdet mellem tjenestemandslønninger og lønninger på det private arbejdsmarked."

Tjenestemandskommissionen af 1965 og tiden efter 1969.

Tjenestemandskommissionen af 1965 påpegede, at opbygningen af overenskomstillægsordningen havde givet anledning til visse skævheder, hvilket især hang sammen med, at der var ydet så stort et antal portioner som 153.

Denne kommission opstillede følgende målsætning for lønfastsættelsen på tjenestemandsområdet:

"De samlede ansættelsesvilkår må for de enkelte grupper af tjenestemænd søges givet et sådant indhold, at staten sættes i stand til at rekruttere og fastholde den fornødne arbejdskraft til løsningen af de opgaver, der er henlagt til staten.

Lønfastsættelsen udgør en meget væsentlig del af de samlede ansættelsesvilkår, og det må derfor tillægges stor vægt, at lønningerne ved overgangen til et nyt system så vidt muligt er i balance såvel indbyrdes som i forhold til det øvrige samfund. Det må endvidere tillægges stor vægt, at lønfastsættelsen med passende mellemrum kan justeres, således at forskydninger såvel i forhold til det øvrige samfund (f.eks. i lønvilkår og sociale ydelser m.v. til sammenlignelige lønmodtagere på det private arbejdsmarked) som inden for tjenestemandssystemet (f.eks. i arbejdsbyrde, ansvar og krav til uddannelse) registreres og gives fornødent lønningsmæssigt udtryk."

Kommissionen anførte, at lønudviklingen på det private arbejdsmarked i de senere år havde spillet en væsentlig rolle ved forhandlingerne om overenskomstillæggets størrelse, omend også andre momenter måtte influere på lønreguleringen. Kommissionen gik nærmere ind på de praktiske muligheder for at tilvejebringe egnede udtryk for lønudviklingen på det private arbejdsmarked. Det konkluderedes, at "med den ufuldstændige indkomststatistik, som i dag er til rådighed, er det ... anset for nødvendigt at tillægge arbejds-

giverforeningens [arbejderløn] statistik større vægt i reguleringsovervejelserne, end materialet i sig selv kan begrunde".

Kommissionen stillede forslag om bevarelse af dyrtidsregulering som hidtil, dog med den tekniske ændring, at lønningerne fastsattes som et grundbeløb, hvortil kom dyrtidstillæg; grundbeløbet (der siden er forhøjet med reallønsforbedringer) reguleres med 3 pct. for hver 3 points' udsving i reguleringspristallet, og eventuelle overskydende points henstår til næste regulering. Endvidere gik kommissionen ind for, at forhandlingerne om justering af tjenestemændenes lønvilkår tog sigte dels på fastsættelse af det samlede beløb til justeringer og dels på anvendelsen af beløbet. Dette må ses på baggrund af, at der ud over de to-årige - i de senere år årlige - forhandlinger om antallet af overenskomstillægsportioner forhandlede om en række andre ændringer af lønvilkår, f.eks. ændring af stillingers klassificering, som fastsattes på de årlige normeringslove, og uden at der skete nogen samlet koordinering af disse

forhandlinger. Om sammenligningsgrundlaget ved lønfastsættelsen hed det blot, at der må tages hensyn til lønniveauer og lønudvikling på det private arbejdsmarked, indkomstudviklingen i den øvrige del af samfundet "samt eventuelle andre momenter". Man forudsatte, at der inden for den afsatte totale ramme for lønforbedring søgtes tilvejebragt en passende balance mellem generelle lønforbedringer, klassificeringsændringer, ændring i stedtillæg og de såkaldte særlige ydelser (f.eks. overarbejdsbetaling og betaling for arbejde om natten) samt andre udgiftsforøgende forbedringer af ansættelsesvilkårene. Specielt om de generelle løntillæg hed det, at "de forudsættes at ske ved ændring af grundlønningerne med en ensartet procent".

Siden gennemførelsen af tjenestemandereformen i 1969 er der på dyrtidsreguleringsområdet sket afvigelse fra 1969-ordningen på to punkter:

I 1971 aftaltes det for det første, at der skulle optages forhandling om nedsættelse af udløste dyrtidstillæg, såfremt bytteforholdet i udenrigshandelen undergik en nærmere fastsat, væsentlig forringelse. Bestemmelsen, der ikke fik praktisk betydning, er ikke indeholdt i de følgende overenskomster med tjenestemændenes centralorganisationer. For det andet gennemførtes opsparring af en trediedel af hver udløst dyrtidsportion efter fradrag af A-skat for de

højerelønnede tjenestemænd. De opsparede beløb bindes for en fem-årig periode. Bestemmelsen er optaget principielt uændret i 1973-overenskomsten, men blev efter vedtagelsen af lov om bunden opsparring i foråret 1974 ændret således, at der fra maj 1974 ikke foretages tilbageholdelse af dyrtidstillæg, der udløses inden for tidsrummet 1. april 1974 - 31. marts 1975.

For så vidt angår reallønsreguleringen er en generel forhøjelse af grundlønningerne for de højestlønnede tjenestemænd i to omgange neutraliseret gennem en tilsvarende nedsættelse af deres ikke-pensionsgivende løntillæg. I 1972 indførtes et løntillæg på maksimalt $1\frac{1}{2}$ pct. af grundlønnen; dette tillæg aftrappes efter samme regler som stedtillægget, der ikke kommer til udbetaling for de højere og højestlønnede tjenestemænd. Endelig er i foråret 1973 aftalt ydelsen af et fast kronetillæg på 900 kr. pr. 1. april 1973» stigende til 3.720 kr. pr. 1. oktober 1974. Tillægget svarer ganske til de timelønstillæg på 40 og 45 øre, som indeholdtes i mæglingsforslaget af 9. april 1973 vedrørende overenskomstområdet for DA og LO.

Bilag 2.Sammenligning af lønudviklingen siden 2. kvartal 1958
for udvalgte grupper af tjenestemænd og arbejdere

I forbindelse med udvalgets arbejde har man undersøgt udviklingen i lønnen siden 2. kvartal 1958 for sammenlignelige grupper af arbejdere på det private arbejdsmarked og på tjenestemandsområdet.

Med udgangspunkt i Dansk Arbejdsgiverforenings lønstatistik har man for de udvalgte arbejdergruppers vedkommende valgt at følge udviklingen i den gennemsnitlige timefortjeneste for akkord- og tidløn tilsammen inklusive dyrtidstillæg, men eksklusive øvrige tillæg. På tjenestemandssiden har man opstillet tidsserier for udviklingen i de udvalgte gruppers årsløn inklusive dyrtidstillæg, men eksklusive det før 1969 gældende pensionsbidrag, eksklusive ATP-bidrag og ferietillæg (Finansministeriets oversigt over lønninger til tjenestemænd).

For at kunne sammenligne udviklingen i arbejderne timelønninger med udviklingen i tjenestemændenes årslønninger har det været nødvendigt at omregne timelønningerne for arbejdere til en "normal-ugeløn", hvorved der indføres en korrektion for arbejdstidsforkortelsen. En sådan korrektion er stort set tilstrækkelig under forudsætning af en parallel udvikling i arbejdsugens længde for arbejdere og tjenestemænd, hvilket skønnes at være tilfældet.

Skulle man opstille helt sammenlignelige tidsserier, måtte man også korrigere for ændringer i den procentvise søgnehelligdagsbetaling til arbejderne samt for ændringer i tjenestemændenes og arbejderne procentvise feriebetaling og ferietillæg. Endvidere er tjenestemændenes lønninger eksklusive eget ATP-bidrag, medens arbejderne timelønninger ikke er reduceret med dette. Der er ikke foretaget korrektion for disse forhold ved de i vedlagte tabeller og figurer foretagne sammenligninger af lønudviklingen, men en evt. korrektion for disse forhold ville ikke i væsentlig grad ændre de konklusioner, man vil kunne drage på grundlag af tabellerne, jf. den nærmere gennemgang nedenfor.

Arbejdsugens længde.

Udviklingen i det gennemsnitlige antal arbejdstimer pr. uge for arbejdere:

før 1. marts 1958	48	timer
pr. 1. marts 1958	$47\frac{1}{2}$	"
pr. 1. marts 1959	$45\frac{1}{2}$	"
pr. 1. marts 1960	45	"
pr. 1. marts 1966	44	"
pr. 1. juni 1968	$42\frac{1}{2}$	"
pr. 1. september 1970	$41\frac{3}{4}$	"
pr. 2. december 1974	40	"

Det gennemsnitlige antal arbejdstimer pr. uge for årene 1958, 1959 og 1960 er beregnet ud fra oplysninger i "Redegørelse om Arbejdstid og Ferie", hvor det hedder:

"Arbejdstidsnedsættelsen for såvel dagarbejde som arbejde på skiftehold blev gennemført enten som en etapevis nedsættelse med 1 time pr. uge fra marts i årene 1958, 1959 og 1960 eller som en samlet nedsættelse med 3 timer pr. uge fra marts 1959. Ca. halvdel af industriens arbejdere omfattedes af den etapevise nedsættelse og den anden halvdel af en samlet nedsættelse."

Søgnehelligdagstillæg.

Der har i den betragtede periode været gældende en række forskellige søgnehelligdagsordninger:

- 1) fast kronebeløb pr. søgnehelligdag
- 2) fast øretillæg til samtlige arbejdstimer
- 3) procenttillæg, som beregnes af den ferieberettigende løn
- k) fuld ugeløn - også i uger med søgnehelligdage

Inden for jernindustrien har det procentvise tillæg været gældende i hele den betragtede periode, men pr. 1. januar 1962 hævedes procentsatsen fra $2\frac{1}{2}$ til 3 procent. Fra 2. januar 1968 blev ordningen generel, dog sådan at arbejdere under ordning 4) var undtaget. Satsen var fortsat 3 procent af den ferieberettigende løn.

Tillægget udbetales dels i forbindelse med den enkelte søgne-

helligdag, dels i form af en restudbetaling, der erlægges sammen med feriebetalingen i forbindelse med sommerferien i det følgende kalenderår.

Feriegodtgørelse og ferietillæg

		<u>pct. af den</u> <u>indtjente løn.</u>
<u>Arbejdere:</u>	i perioden 1958 - 1/3 1964	6½
" "	1/3 1964 - 1/7 1971	7¼
" "	efter 1/7 1971	9½
<u>Tjenestemænd:</u>	denne gruppe modtager fuld løn i ferieperioden og herudover en særlig feriegodtgørelse:	
	før 1/4 1962	Ingen feriegodtgørelse
	1/4 1962 - 30/3 1966	1% af nettolønnen eksklusive stedtil-læg m.v.
	1/4 1966 - 30/6 1969	1½% af nettolønnen eksklusive stedtil-læg m.v.
	1/4 1968 - 30/6 1969	+ ¾% af de gældende stedtillæg m.v. (særligt ferietil-læg)
	efter 1/7 1969	1½% af lønnen inklu-sive stedtillæg

Eget bidrag til ATP.

De viste tjenestemandslønninger i tabel 1-3 er fra 1/10 1965 til 1/10 1972 reduceret med 86,40 kr. og efter 1/10 1972 med ikk kr., medens arbejdernes lønninger siden 1964 er inklusive eget bidrag. For tjenestemænd i 3.1kl./lra. 2 stedtillæg a/VI udgjorde ATP-bidraget følgende procenter af nettolønnen:

	<u>pct. af nettolønnen</u>
1/10 1965	0,44
1/4 1972	0,25
1/10 1972	0,40

Tabellerne 1-7.

Nedenfor bringes i tabel 1-3 tal for udviklingen siden 1. april 1958 i udvalgte tjenestemandslønninger. Tabel 1 indeholder tal for nettolønnen, i tabel 2 er der beregnet et indeks for udviklingen i denne med lønnen pr. 1. april 1958 = 100, og i tabel 3 bringes den procentvise stigning i lønnen på halvårsbasis (stigningen fra 1/4 til 1/10 og fra 1/10 til 1/k det følgende år).

På tilsvarende måde indeholder tabel 4-7 tal for lønnen til udvalgte grupper af arbejdere. Tabel 4 viser den gennemsnitlige timeløn, som i tabel 5er omregnet til en normalugeløn under hensyntagen til stedfundne arbejdstidsforkorteiser i perioden, jf. oversigten ovenfor. Tabellerne 6 og 7 svarer til tabellerne 2 og 3 for tjenestemandslønningerne.

Figurerne 1-4.

Med udgangspunkt i tabellerne 2 og 6 er der foretaget en direkte sammenligning af udviklingen i de beregnede lønindeks for sammenlignelige grupper af arbejdere og funktionærer.

Lønindeksene er overalt indtegnet fra den dato, de har virkning, hvorfor kvartalstallene for arbejdslønningerne er henført til medio kvartalet. Kurverne for tjenestemændene er indtegnet som "trappekurver", hvilket afspejler det "stive" lønsystem.

Tabel 1.

Udviklingen i udvalgte statstjenestemandslønninger, eksklusive det før 1969 gældende pensionsbidrag og eksklusive ferietillæg.

	:Begyndelsesløn:		Slutløn		:Begyndelsesløn:		Slutløn		:
	:3.1kl. / 1ra.2:		3.1kl. / 1ra. 5:		7.1kl. / 1ra. 7:		7.1kl. / 1ra. 8:		:
	: Stedtillæg		: Stedtillæg		: Stedtillæg		: Stedtillæg		:
	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	:
	: kr.	: kr.	: kr.	: kr.	: kr.	: kr.	: kr.	: kr.	:
1/4 1958	10.970	10.442	13.217	12.689	12.583	12.055	14.311	13.783	
1/10 1958	10.970	10.442	13.217	12.689	12.583	12.055	14.311	13.783	
1/4 1959	11.201	10.673	13.516	12.988	12.860	12.332	14.634	14.106	
1/10 1959	11.201	10.673	13.516	12.988	12.860	12.332	14.634	14.106	
1/4 1960	11.316	10.788	13.666	13.138	12.998	12.470	14.795	14.267	
1/10 1960	11.316	10.788	13.666	13.138	12.998	12.470	14.795	14.267	
1/4 1961	12.814	12.286	15.659	15.131	14.979	14.451	16.800	16.272	
1/10 1961	12.814	12.286	15.659	15.131	14.979	14.451	16.800	16.272	
1/4 1962	13.590	12.942	16.546	15.898	15.830	15.182	17.724	17.076	
1/10 1962	13.775	13.127	16.786	16.138	16.051	15.403	17.982	17.334	
1/4 1963	14.604	13.956	17.265	16.617	16.493	15.845	18.498	17.850	
1/10 1963	14.736	14.088	17.424	16.776	16.645	15.797	18.669	18.021	
1/4 1964	15.517	14.869	18.285	17.637	17.482	16.834	19.567	18.919	
1/1 1965	17.866	17.218	20.633	19.985	19.830	19.182	21.915	21.267	
1/4 1965	18.786	18.138	21.633	20.985	20.807	20.159	22.952	22.304	
1/10 1965	19.676	19.028	22.684	22.036	21.811	21.163	24.076	23.428	
1/4 1966	21.127	20.479	24.214	23.566	23.319	22.671	25.644	24.996	
1/10 1966	21.641	20.993	24.808	24.160	23.889	23.241	26.274	25.626	
1/4 1967	22.408	21.760	25.592	24.944	24.668	24.020	27.066	26.418	
1/10 1967	22.941	22.293	26.205	25.557	25.258	24.610	27.716	27.068	
1/4 1968	25.015	24.367	28.439	27.791	27.446	26.798	30.025	29.377	
1/10 1968	25.572	24.924	29.076	28.428	28.059	27.411	30.699	30.051	
1/7 1969	27.309	24.443	33.715	30.218	32.152	28.655	36.224	32.727	
1/10 1969	27.941	25.009	34.495	30.917	32.896	29.319	37.062	33.484	
1/4 1970	29.288	26.198	36.158	32.390	34.482	30.715	38.849	35.082	
1/10 1970	30.584	27.358	37.757	33.823	36.007	32.074	40.567	36.633	
1/4 1971	31.721	28.955	39.158	35.903	37.343	34.088	42.072	38.817	
1/10 1971	32.675	29.826	40.335	36.982	38.465	35.113	43.336	39.984	
1/4 1972	34.706	31.719	42.814	39.300	40.855	37.341	45.960	42.446	
1/10 1972	35.633	32.561	43.970	40.357	41.956	38.343	47.206	43.592	
1/4 1973	38.041	34.840	47.077	43.101	44.631	40.865	51.005	46.692	
1/10 1973	41.567	38.142	51.242	46.986	48.622	44.591	55.445	50.828	
1/4 1974	46.166	42.427	56.721	52.076	53.862	49.462	61.307	56.268	
1/10 1974	50.937	46.872	62.416	57.365	59.309	54.524	67.405	61.927	

Tabel 2.

Udviklingen i udvalgte statstjenestemandslønninger, eksklusive det for 1969 gældende pensionsbidrag og eksklusive ferietillæg.
Indeks 1/4 1958 = 100.

	:Begyndelsesløn:		Slutløn		:Begyndelsesløn:		Slutløn		:
	:3.1kl./1ra.		2:3.1kl./1ra.		5:7.1kl./1ra.		7:7.1kl./1ra.		8:
	: Stedtillæg		: Stedtillæg		: Stedtillæg		: Stedtillæg		:
	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	:
1/4 1958	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
1/10 1958	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
1/4 1959	102,1	102,2	102,3	102,4	102,2	102,3	102,3	102,3	
1/10 1959	102,1	102,2	102,3	102,4	102,2	102,3	102,3	102,3	
1/4 1960	103,2	103,3	103,4	103,5	103,3	103,4	103,4	103,5	
1/10 1960	103,2	103,3	103,4	103,5	103,3	103,4	103,4	103,5	
1/4 1961	116,8	117,7	118,5	119,0	119,0	119,9	117,4	118,1	
1/10 1961	116,8	117,7	118,5	119,3	119,0	119,9	117,4	118,1	
1/4 1962	123,9	123,9	125,2	125,3	125,8	125,9	123,9	123,9	
1/10 1962	125,6	125,7	127,0	127,2	127,6	127,8	125,7	125,8	
1/4 1963	133,1	133,7	130,6	131,0	131,1	131,4	129,3	129,5	
1/10 1963	134,3	134,9	131,8	132,2	132,3	132,7	130,5	130,8	
1/4 1964	141,5	142,4	138,3	139,0	138,9	139,6	136,7	137,3	
1/1 1965	162,9	164,9	156,1	157,5	157,6	159,1	153,1	154,3	
1/4 1965	171,3	173,7	163,7	165,4	165,4	167,2	160,4	161,8	
1/10 1965	179,4	182,2	171,6	173,7	173,3	175,6	168,2	170,0	
1/4 1966	192,6	196,1	183,2	185,7	185,3	188,1	179,2	181,4	
1/10 1966	197,3	201,0	187,7	190,4	189,9	192,8	183,6	185,9	
1/4 1967	204,3	208,4	193,6	196,6	196,0	199,3	189,1	191,7	
1/10 1967	209,1	213,5	198,3	201,4	200,7	204,2	193,7	196,4	
1/4 1968	228,0	233,4	215,2	219,0	218,1	222,3	209,8	213,1	
1/10 1968	233,1	238,7	220,0	224,0	223,0	227,4	214,5	218,0	
1/7 1969	248,9	234,1	255,1	238,1	255,5	237,7	253,1	237,4	
1/10 1969	254,7	239,5	261,0	243,7	261,4	243,2	259,0	242,9	
1/4 1970	267,0	250,9	273,6	255,3	274,0	254,8	271,5	254,3	
1/10 1970	278,8	262,0	285,7	266,6	286,2	266,1	283,5	265,8	
1/4 1971	289,2	277,3	296,3	283,0	296,8	282,8	294,0	281,6	
1/10 1971	297,9	285,6	305,2	291,5	305,7	291,3	302,8	290,1	
1/4 1972	316,4	303,8	323,9	309,7	324,7	309,8	321,2	308,0	
1/10 1972	324,8	311,8	332,7	318,1	333,4	318,0	329,9	316,3	
1/4 1973	346,8	333,7	356,2	339,7	354,7	339,0	356,4	338,8	
1/10 1973	378,9	365,3	387,7	370,3	386,4	369,9	387,4	368,8	
1/4 1974	420,8	406,3	429,2	410,4	428,1	410,3	428,4	408,2	
1/10 1974	464,3	448,9	472,2	452,1	471,3	452,3	471,0	449,3	

Tabel 3.

Den procentvise stigning pr. halvår i udvalgte statstjenestemandslønninger, eksklusive det før 1969 gældende pensionsbidrag og eksklusive ferietillæg.

	:Begyndelsesløn:		Slutløn		:Begyndelsesløn:		Slutløn		
	:3.1kl./1ra.		2:3.1kl./1ra.		5:7.1kl./1ra.		7:7.1kl./1ra.		8:
	: Stedtillæg		: Stedtillæg		: Stedtillæg		: Stedtillæg		:
	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	: a/VI	: c/II	:
	: pct.	: pct.	: pct.	: pct.	: pct.	: pct.	: pct.	: pct.	:
1/4 1958	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1/10 1958	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1/4 1959	2,2	2,2	2,2	2,4	2,2	2,4	2,2	2,4	2,4
1/10 1959	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1/4 1960	1,0	1,0	1,2	1,2	1,0	1,2	1,2	1,2	1,2
1/10 1960	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1/4 1961	13,2	13,2	14,6	15,2	15,2	15,8	13,6	14,0	14,0
1/10 1961	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1/4 1962	6,0	5,4	5,6	5,0	5,6	5,0	5,6	5,0	5,0
1/10 1962	1,4	1,4	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5
1/4 1963	6,0	6,3	2,9	3,0	2,8	2,9	2,9	3,0	3,0
1/10 1963	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9	1,0	1,0
1/4 1964	5,3	5,5	4,9	5,1	5,0	5,2	4,8	5,0	5,0
1/1 1965	15,1	15,8	12,8	13,3	13,4	14,0	12,0	12,0	12,0
1/4 1965	5,1	5,3	4,9	5,0	4,9	5,1	4,7	4,9	4,9
1/10 1965	4,7	4,9	4,9	5,0	4,8	5,0	4,9	5,0	5,0
1/4 1966	7,4	7,6	6,7	6,9	6,9	7,1	6,5	6,7	6,7
1/10 1966	2,4	2,5	2,5	2,5	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5
1/4 1967	3,5	3,7	3,2	3,3	3,3	3,4	3,0	3,1	3,1
1/10 1967	2,4	2,5	2,4	2,5	2,4	2,5	2,4	2,5	2,5
1/4 1968	9,0	9,3	8,5	8,7	8,7	8,9	8,3	8,5	8,5
1/10 1968	2,2	2,3	2,2	2,3	2,2	2,3	2,2	2,3	2,3
1/7 1969	6,8	÷2,0	16,0	6,3	14,6	4,5	18,0	8,9	8,9
1/10 1969	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
1/4 1970	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
1/10 1970	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
1/4 1971	3,7	5,8	3,7	6,2	3,7	6,3	3,7	6,0	6,0
1/10 1971	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
1/4 1972	6,2	6,4	6,2	6,3	6,2	6,4	6,1	6,2	6,2
1/10 1972	2,6	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
1/4 1973	6,8	7,0	7,0	6,8	6,4	6,6	8,1	7,1	7,1
1/10 1973	9,3	9,5	8,9	9,0	8,9	9,1	8,7	8,9	8,9
1/4 1974	11,1	11,2	10,7	10,8	10,8	10,9	10,6	10,7	10,7
1/10 1974	10,3	10,5	10,0	10,2	10,1	10,2	9,9	10,1	10,1

Tabel 4.

Den gennemsnitlige timefortjeneste tilsammen (inkl. dyrtidstillæg, men ekskl. øvrige tillæg) i industri og håndværk m.v. for faglærte og ufaglærte arbejdere i hovedstaden og i det øvrige land og for samtlige mænd i hele landet.

		Hovedstaden		Det øvrige lande		Hele
		faglærte	ufaglærte	faglærte	ufaglærte	landet
		ører				samtlige
						mænd
1958	2. kvartal	623	505	519	443	509
	3. "	628	511	520	444	509
	4. "	639	517	533	451	520
1959	1. kvartal	646	523	540	459	529
	2. "	678	549	565	482	552
	3. "	686	554	570	482	553
	4. "	699	561	584	489	565
1960	1. kvartal	704	560	586	489	568
	2. "	737	586	610	502	587
	3. "	750	595	617	507	592
	4. "	766	608	637	519	608
1961	1. kvartal	774	609	640	521	612
	2. "	809	656	678	576	655
	3. "	822	672	689	583	664
	4. "	848	687	713	594	684
1962	1. kvartal	859	690	718	598	691
	2. "	897	727	748	619	717
	3. "	910	733	760	625	723
	4. "	938	758	785	640	747
1963	1. kvartal	933	741	784	641	749
	2. "	969	779	811	669	774
	3. "	978	785	819	673	778
	4. "	1001	804	837	688	797
1964	1. kvartal	1006	805	847	693	805
	2. "	1042	835	875	718	830
	3. "	1054	850	889	724	837
	4. "	1079	870	911	739	859
1965	1. kvartal	1092	877	935	755	876
	2. "	1143	943	979	804	926
	3. "	1165	963	994	817	940
	4. "	1207	999	1033	847	980

Tabel 4 (fortsat).

		Hovedstaden		Det øvrige land		Hele landet
		faglærte	ufaglærte	faglærte	ufaglærte	samtlige mænd
		ører				
1966	1. kvartal	1225	1001	1039	857	993
	2. "	1285	1064	1090	898	1038
	3. "	1312	1084	1104	909	1050
	4. "	1349	1123	1139	936	1086
1967	1. kvartal	1366	1128	1143	942	1096
	2. "	1410	1184	1179	983	1135
	3. "	1425	1192	1194	988	1143
	4. "	1453	1218	1213	1007	1168
1968	1. kvartal	1479	1224	1230	1021	1188
	2. "	1550	1307	1292	1082	1250
	3. "	1585	1333	1322	1109	1277
	4. "	1629	1376	1359	1143	1316
1969	1. kvartal	1648	1377	1375	1154	1333
	2. "	1708	1444	1427	1209	1383
	3. "	1743	1464	1449	1221	1402
	4. "	1847	1523	1534	1266	1472
1970	1. kvartal	1782	1511	1488	1265	1452
	2. "	1890	1590	1583	1324	1524
	3. "	1957	1638	1633	1360	1567
	4. "	2072	1737	1728	1435	1659
1971	1. kvartal	2060	1737	1724	1451	1672
	2. "	2164	1848	1798	1537	1754
	3. "	2202	1874	1826	1553	1779
	4. "	2274	1926	1888	1608	1839
1972	1. kvartal	2284	1931	1900	1631	1857
	2. "	2366	2013	1980	1698	1924
	3. "	2411	2052	2016	1722	1956
	4. "	2502	2125	2102	1793	2034
1973	1. kvartal	2518	2140	2131	1815	2055
	2. "	2646	2293	2245	1928	2172
	3. "	2734	2367	2345	2016	2262
	4. "	2891	2485	2483	2146	2397

Tabel 5.

Den gennemsnitlige "normal-ugeløn" for udvalgte grupper af arbejdere (inkl. dyrtidstillæg, men ekskl. øvrige tillæg).

		: Hovedstaden :		: Det øvrige land :		Hele :
		: faglærte : ufaglærte :		: faglærte : ufaglærte :		landet :
						samtlige :
						mænd :
kroner						
1958	2. kvartal	295,73	239,88	246,52	210,42	241,78
	3. "	298,30	242,72	247,00	210,90	241,78
	4. "	303,52	245,58	253,18	214,22	247,00
1959	1. kvartal	302,52	244,92	252,88	214,95	247,73
	2. "	308,49	249,80	257,08	219,31	251,16
	3. "	312,13	252,07	259,35	219,31	251,62
	4. "	318,04	255,26	265,72	222,50	257,08
1960	1. kvartal	319,12	253,55	265,63	221,66	257,47
	2. "	331,65	263,70	274,50	225,90	264,15
	3. "	337,50	267,75	277,65	228,15	266,40
	4. "	344,70	273,60	286,65	233,55	273,60
1961	1. kvartal	348,30	274,05	288,00	234,45	275,40
	2. "	364,05	295,20	305,10	259,20	294,75
	3. "	369,90	302,40	310,05	262,35	298,80
	4. "	381,60	309,15	320,85	267,30	307,80
1962	1. kvartal	386,55	310,50	323,10	269,10	310,95
	2. "	403,65	327,15	336,60	278,55	322,65
	3. "	409,50	329,85	342,00	281,25	325,35
	4. "	422,10	341,10	353,25	288,00	336,15
1963	1. kvartal	419,85	333,45	352,80	288,45	337,05
	2. "	436,05	350,55	364,95	301,05	348,30
	3. "	440,10	353,25	368,55	302,85	350,10
	4. "	450,45	361,80	376,65	309,60	358,65
1964	1. kvartal	452,70	362,25	381,15	311,85	362,25
	2. "	468,90	375,75	393,75	323,10	373,50
	3. "	474,30	382,50	400,05	325,80	376,65
	4. "	485,55	391,50	409,95	332,55	386,55
1965	1. kvartal	491,40	394,65	420,75	339,75	394,20
	2. "	514,35	424,35	440,55	361,80	416,70
	3. "	524,25	433,35	447,30	362,65	423,00
	4. "	543,15	449,55	464,85	381,15	441,00

Tabel 5 (fortsat).

		Hovedstaden		Det øvrige land		Hele
		faglærte	ufaglærte	faglærte	ufaglærte	landet
		kroner				samtlige
						mænd
1966	1. kvartal	547,09	447,05	464,02	382,74	443,47
	2. "	565,40	468,16	479,60	395,12	456,72
	3. "	577,28	476,96	485,76	399,96	462,00
	4. "	593,56	494,12	501,16	411,84	477,84
1967	1. kvartal	601,04	496,32	502,92	414,48	482,24
	2. "	620,40	520,96	518,76	432,52	499,40
	3. "	627,00	524,48	525,36	434,72	502,92
	4. "	639,32	535,92	533,72	443,08	513,92
1968	1. kvartal	650,76	538,56	541,20	449,24	522,72
	2. "	674,25	568,54	562,02	470,67	543,75
	3. "	673,62	566,52	561,85	471,32	542,73
	4. "	692,32	584,80	577,58	485,78	559,30
1969	1. kvartal	700,40	585,22	584,38	490,45	566,53
	2. "	725,90	613,70	606,48	513,82	587,78
	3. "	740,78	622,20	615,82	518,92	595,85
	4. "	784,98	647,28	651,95	538,05	625,60
1970	1. kvartal	757,35	642,18	632,40	537,62	617,10
	2. "	803,25	675,75	672,78	562,70	647,70
	3. "	826,83	692,06	689,94	574,60	662,06
	4. "	865,06	725,20	721,44	599,11	692,63
1971	1. kvartal	860,05	725,20	719,77	605,79	698,06
	2. "	903,47	771,54	750,66	641,70	732,30
	3. "	919,34	782,40	762,36	648,38	742,73
	4. "	949,40	804,10	788,24	671,34	767,78
1972	1. kvartal	953,57	806,19	793,25	680,94	775,30
	2. "	987,80	840,43	826,65	708,92	803,27
	3. "	1006,59	856,71	841,68	718,94	816,63
	4. "	1044,58	887,19	877,58	748,58	849,20
1973	1. kvartal	1051,26	893,45	889,69	757,76	857,96
	2. "	1104,70	957,33	937,29	804,94	906,81
	3. "	1141,45	988,22	979,04	841,68	944,39
	4. "	1206,99	1037,49	1036,65	895,96	1000,75

Tabel 6.

Udviklingen i "normalugelønnen" for udvalgte grupper af arbejdere, indeks 2. kvartal 1958 = 100.

		: Hovedstaden :	: Det øvrige land :		: Hele :	
		: _____ :		: landet :		
		: faglærte :	: ufaglærte :	: faglærte :	: ufaglærte :	
		: _____ :		: samtlige :		
		: mænd :				
		indeks 2. kvrt. 1958 = 100				
1958	2. kvartal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	3. "	100,8	101,2	100,2	100,2	100,0
	4. "	102,6	102,4	102,7	101,8	102,2
1959	1. kvartal	102,2	102,1	102,6	102,2	102,3
	2. "	104,2	104,1	104,3	104,2	103,9
	3. "	105,5	105,1	105,2	104,2	104,1
	4. "	107,5	106,4	107,8	105,7	106,3
1960	1. kvartal	107,8	105,8	107,8	105,3	106,5
	2. "	112,1	109,9	111,3	107,4	109,3
	3. "	114,0	111,6	112,6	108,4	110,2
	4. "	116,5	114,0	116,3	111,0	113,2
1961	1. kvartal	117,7	114,2	116,8	111,4	113,9
	2. "	123,0	123,1	123,8	123,2	121,9
	3. "	125,0	126,1	125,8	124,7	123,6
	4. "	128,9	128,9	130,2	127,0	127,3
1962	1. kvartal	130,6	129,4	131,1	127,9	128,6
	2. "	136,4	136,4	136,5	132,4	133,5
	3. "	138,4	137,5	138,7	133,7	134,6
	4. "	142,6	142,2	143,3	136,9	139,0
1963	1. kvartal	141,9	139,0	143,1	137,1	139,4
	2. "	147,3	146,1	148,0	143,1	144,1
	3. "	148,7	147,3	149,5	143,9	144,8
	4. "	152,2	150,8	152,8	147,1	148,3
1964	1. kvartal	152,9	151,0	154,6	148,2	149,8
	2. "	158,4	156,6	159,7	153,6	154,5
	3. "	160,3	159,4	162,3	154,8	155,8
	4. "	164,1	163,2	166,3	158,0	159,9
1965	1. kvartal	166,0	164,5	170,7	161,5	163,0
	2. "	173,8	176,9	178,7	171,9	172,4
	3. "	177,2	180,6	181,4	174,7	175,0
	4. "	183,5	187,4	188,6	181,1	182,4

Tabel 6 (fortsat).

		Hovedstaden		Det øvrige land		Hele
		faglærte	ufaglærte	faglærte	ufaglærte	landet
		indeks 2. kvrt. 1958 = 100				
		samlige				
		mænd				
1966	1. kvartal	184,9	186,4	188,2	181,9	183,4
	2. "	191,0	195,2	194,5	187,8	188,9
	3. "	195,1	198,8	197,0	190,1	191,1
	4. "	200,6	206,0	203,3	195,7	197,6
1967	1. kvartal	203,1	206,9	204,0	197,0	199,5
	2. "	209,6	217,2	210,4	205,6	206,6
	3. "	211,9	218,6	213,1	206,6	208,0
	4. "	216,0	223,4	216,5	210,6	212,6
1968	1. kvartal	219,9	224,5	219,5	213,5	216,2
	2. "	227,8	237,0	228,0	223,7	224,9
	3. "	227,6	236,2	227,9	224,0	224,5
	4. "	233,9	243,8	234,3	230,9	231,3
1969	1. kvartal	236,7	244,0	237,0	233,1	234,3
	2. "	245,3	255,8	246,0	244,2	243,1
	3. "	250,3	259,4	249,8	246,6	246,4
	4. "	265,2	269,8	264,5	255,7	258,8
1970	1. kvartal	255,9	267,7	256,5	255,5	255,2
	2. "	271,4	281,7	272,9	267,4	267,9
	3. "	279,4	288,5	279,9	273,1	273,8
	4. "	292,3	302,3	292,6	284,7	286,5
1971	1. kvartal	290,6	302,3	292,0	287,9	288,7
	2. "	305,3	321,6	304,5	305,0	302,9
	3. "	310,7	326,2	309,2	308,1	307,2
	4. "	320,8	335,2	319,7	319,0	317,6
1972	1. kvartal	322,2	336,1	321,8	323,6	320,7
	2. "	333,8	350,4	335,3	336,9	332,2
	3. "	340,1	357,1	341,4	341,7	337,8
	4. "	353,0	369,8	356,0	355,8	351,2
1973	1. kvartal	355,2	372,4	360,9	360,1	354,9
	2. "	373,3	399,1	380,2	382,5	375,1
	3. "	386,0	412,0	397,1	400,0	390,6
	4. "	408,1	432,5	420,5	425,8	413,9

Tabel 7.

Den procentvise stigning pr. halvår i "normalugelønnen" for udvalgte grupper af arbejdere (stigningen fra 2. kvartal til 4. kvartal og fra 4. kvartal til 2. kvartal det følgende år).

		Hovedstaden		Det øvrige land		Hele landet
		faglærte	ufaglærte	faglærte	ufaglærte	samtlige mænd
		procent				
1958	2. halvår	2,6	2,4	2,7	1,8	2,2
1959	1. halvår	1,6	1,7	1,5	2,4	1,7
	2. "	3,1	2,2	3,4	1,5	2,4
1960	1. halvår	4,3	3,3	3,3	1,5	2,8
	2. "	3,9	3,8	4,4	3,4	3,6
1961	1. halvår	5,6	7,9	6,4	11,0	7,7
	2. "	4,8	4,7	5,2	3,1	4,4
1962	1. halvår	5,8	5,8	4,9	4,2	4,8
	2. "	4,6	4,3	4,9	3,4	4,2
1963	1. halvår	3,3	2,8	3,3	4,5	3,6
	2. "	3,3	3,2	3,2	2,8	3,0
1964	1. halvår	4,1	3,9	4,5	4,4	4,1
	2. "	3,6	4,2	4,1	2,9	3,5
1965	1. halvår	5,9	8,4	7,5	8,8	7,8
	2. "	5,6	5,9	5,5	5,3	5,8
1966	1. halvår	4,1	4,1	3,2	3,7	3,6
	2. "	5,0	5,5	4,5	4,2	4,6
1967	1. halvår	4,5	5,4	3,5	5,0	4,5
	2. "	3,0	2,9	2,9	2,4	2,9
1968	1. halvår	5,5	6,1	5,3	6,2	5,8
	2. "	2,7	2,9	2,8	3,2	2,9
1969	1. halvår	4,9	4,9	5,0	5,8	5,1
	2. "	8,1	5,5	7,5	4,7	6,4
1970	1. halvår	2,3	4,4	3,2	4,6	3,5
	2. "	7,7	7,3	7,2	6,5	6,9
1971	1. halvår	4,4	6,4	4,1	7,1	5,7
	2. "	5,1	4,2	5,0	4,6	4,9
1972	1. halvår	4,0	4,5	4,9	5,6	4,6
	2. "	5,7	5,6	6,2	5,6	5,7
1973	1. halvår	5,8	7,9	6,8	7,5	6,8
	2. "	9,2	8,4	10,6	11,3	10,3

Fig. 1.

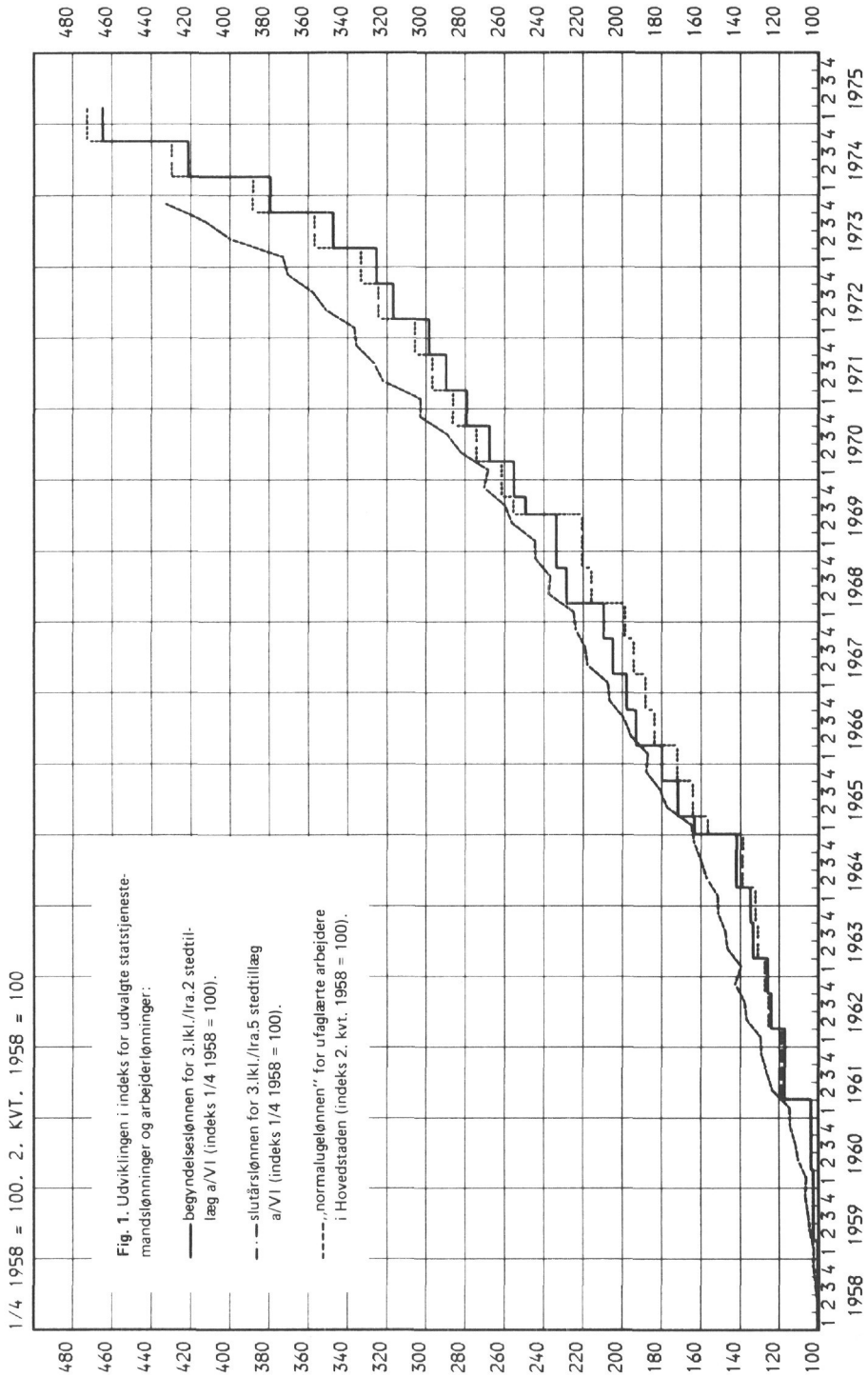

Fig. 2.

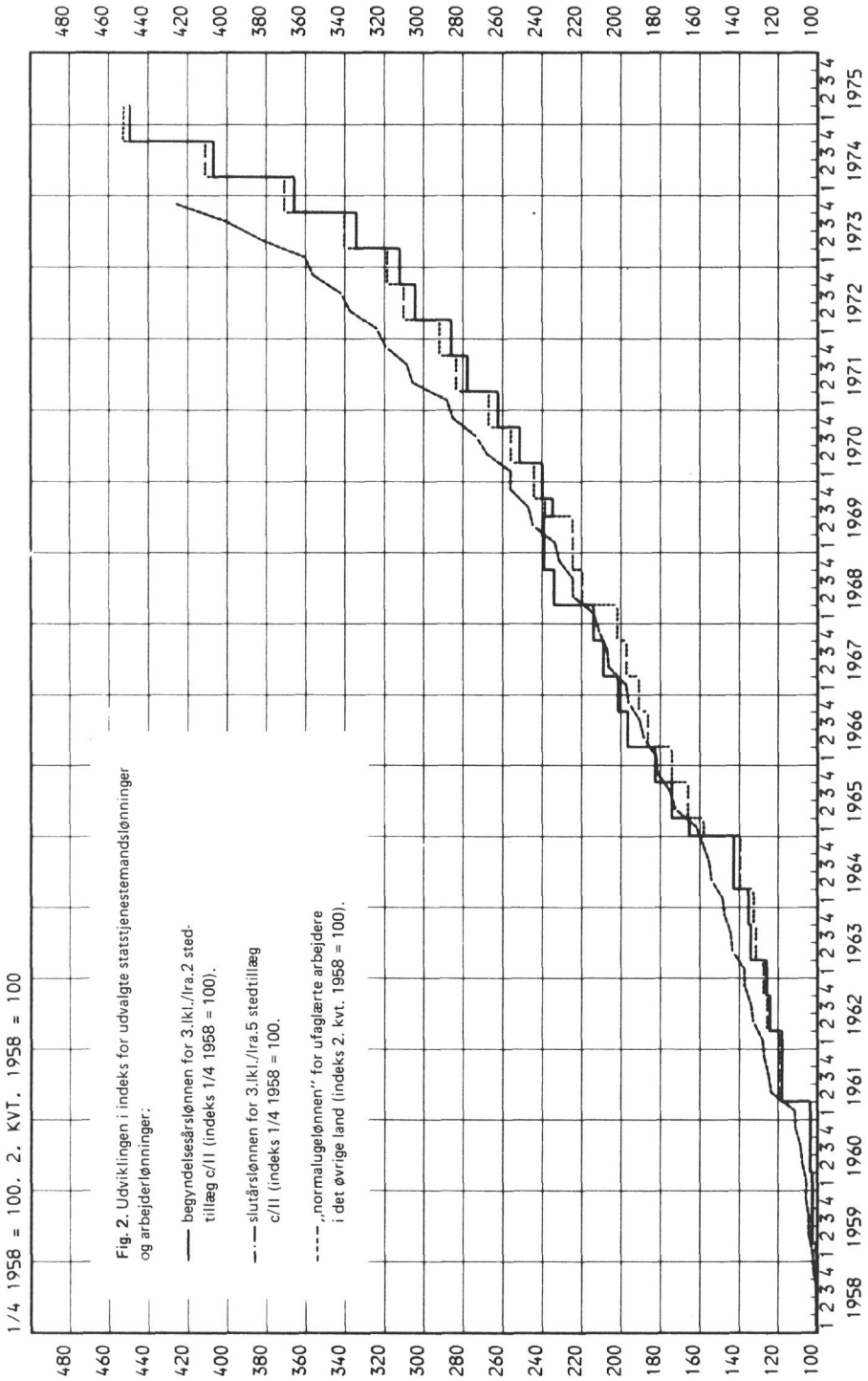

Fig. 3.

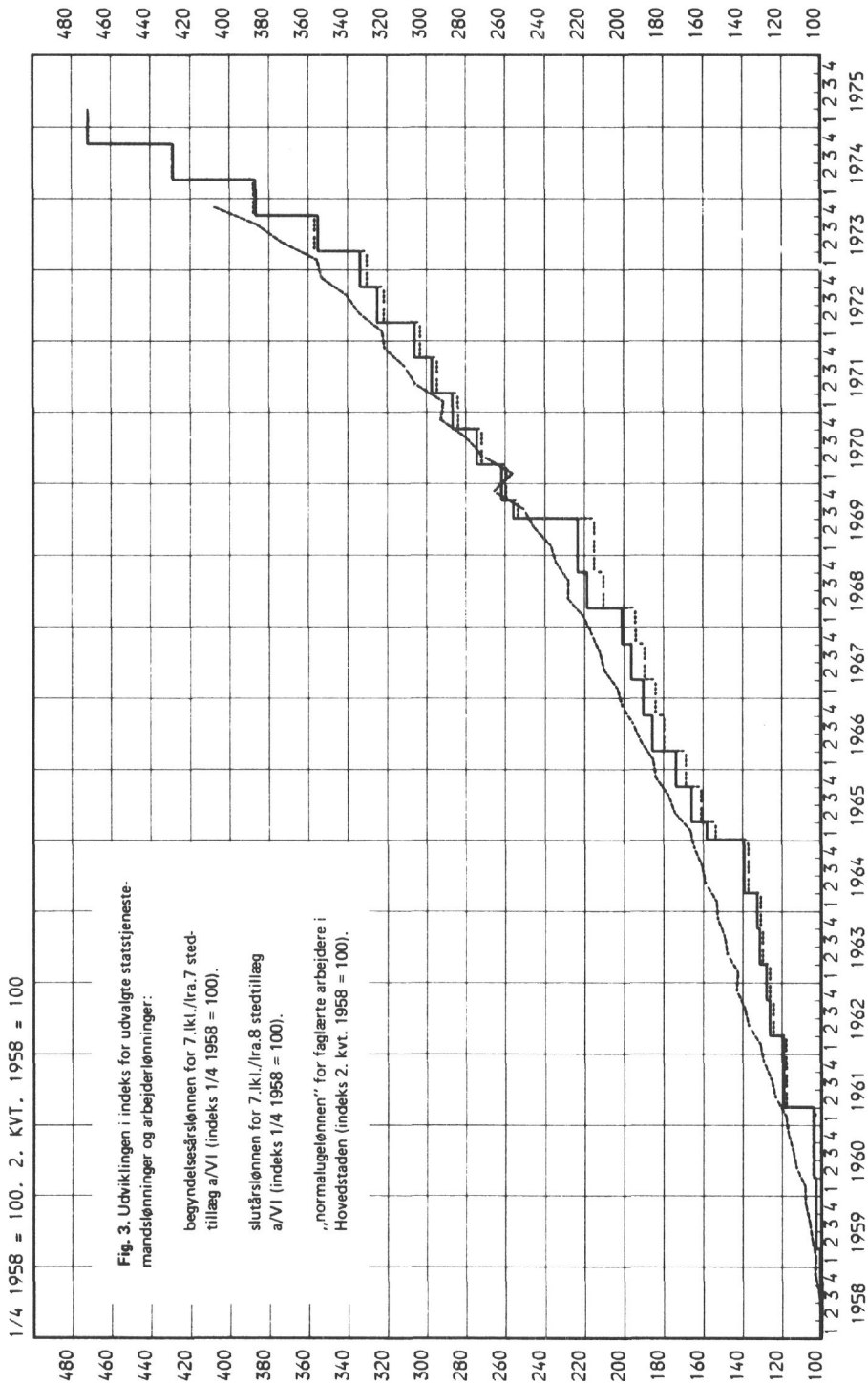
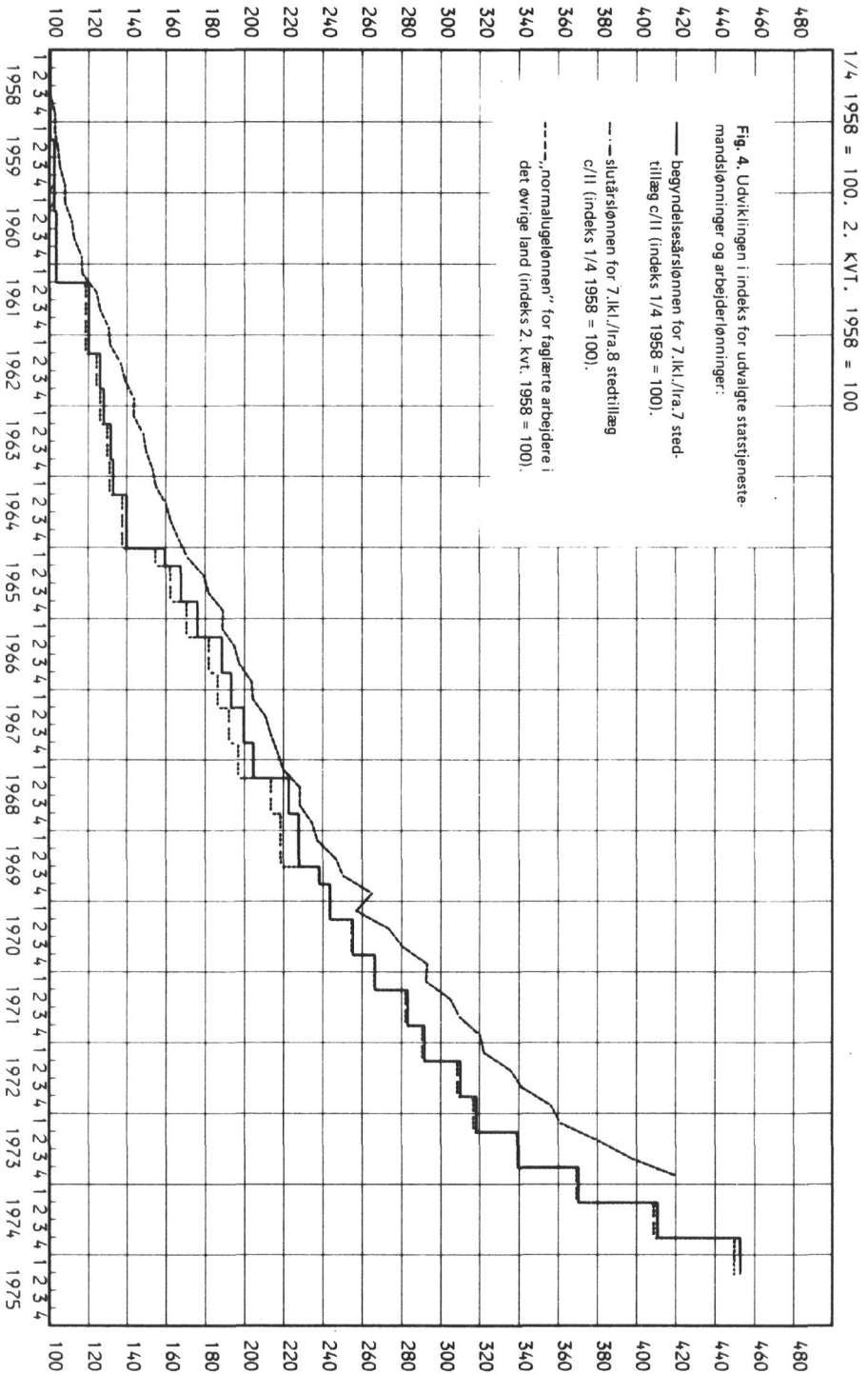

Fig. 4.

ANNEX

Den 16. September 1974.

Rapport
fra
det af udvalget vedrørende dyrtidsregulering
nedsatte underudvalg.

1. Indledning.

Udvalget vedrørende dyrtidsreguleringen nedsatte på sit første møde den 5. november 1973 et underudvalg til overvejelse af kommissoriets punkt 4 og 5:

- "4. Overvejelse om mulighed for tilvejebringelse af ensartet dyrtidsregulering for det samlede arbejdsmarked.
- 5. Overvejelse af anden lønregulering eventuelt kombineret med dyrtidsregulering eller anden lønregulering i stedet for dyrtidsregulering, enten generelt eller på særlige områder".

Underudvalget har i alt afholdt 16 møder.

Drøftelserne i underudvalget har vist, at de to punkter i kommissoriet må behandles under ét, bl.a. fordi de i kommissoriets pkt. 4 omhandlede muligheder for at tilvejebringe en ensartet dyrtidsregulering for det samlede arbejdsmarked er tæt sammenknyttet med overvejelserne om alternative lønreguleringsformer som omtalt i kommissoriets pkt. 5. Underudvalget har ved sine drøftelser af problemerne også berørt spørgsmål med tilknytning til kommissoriets pkt. 3 og 6.

Underudvalgets overvejelser og undersøgelser har været koncen-

treret om to hovedproblemer: For det første spørgsmålet om en ændring af de nuværende regler, hvorefter dyrtidsportioner udløses automatisk ved nærmere fastsatte stigninger i reguleringspristallet. For det andet, under hvilke omstændigheder og på hvilken måde en ensartet dyrtidsregulering omfattende hele arbejdsmarkedet kunne tænkes gennemført.

Endelig har underudvalget overvejet spørgsmålet om en ændring af de nuværende regler for udløsning af dyrtidsportioner, hvorefter udløsning sker, når reguleringspristallet passerer indeksintervaller med 3 points afstand. Alternativt kunne man tænke sig, at udløsning af dyrtidsportioner i stedet sker, når reguleringspristallet passerer indeksintervaller med samme procentvise afstand.

2. Automatisk eller halvautomatisk dyrtidsregulering.

Det omfang, i hvilket der foretages dyrtidsregulering af lønningerne, varierer stærkt fra land til land, og det samme gælder de metoder, der anvendes ved dyrtidsreguleringen. Et resumé af gældende regler for dyrtidsregulering i de øvrige EF-lande samt Norge og Sverige er givet i bilag 1.

På baggrund heraf samt af de gennem de senere år voksende inflationsproblemer har spørgsmålet om, hvorvidt dyrtidsregulering af lønninger i sig selv er inflationsfremmende, været genstand for megen diskussion såvel i Danmark som i andre lande. Nogen sikker konklusion er man ikke nået til.

Underudvalget er blevet bekendt med en analyse af disse problemer, som er foretaget af den belgiske professor Jan Geluck, og som er udarbejdet som baggrundspapir for en konference om lønfastsættelse organiseret af OECD i 1973. Den del af professor Gelucks analyse, der vedrører den generelle problemstilling, vedlægges i oversættelse til dansk som bilag 2.

Som det vil fremgå heraf, mener forfatteren ikke, at man generelt kan fælde nogen dom over, hvorvidt dyrtidsregulering af lønninger fremmer inflationen. Hans opfattelse er, at indeksregulering hverken er mere eller mindre inflationsfremmende end andre former for lønfastsættelse, og han peger på, at lønningerne i alle undersøgte lande over en periode er steget så meget, at prisstigninger er dækket helt ind, uanset om der er automatisk dyrtidsregulering

eller ej. Hertil kommer, at indeksregulering er en forudsætning for indgåelse af flerårige overenskomster, hvad der ud fra mange synspunkter kan være en fordel.

Der er imidlertid i underudvalget peget på et væsentligt punkt, hvor professor Gelucks analyse har behov for supplerung. En automatisk dyrtidsregulering kan, i situationer med en stærk - og måske midlertidig - prisstigning udefra, der væsentligt forringer bytteforholdet overfor udlandet og dermed betalingsbalancen, føre til en stigning i omkostningsniveauet, som forringer konkurrenceevnen og dermed beskæftigelsesmulighederne. Den automatiske dyrtidsregulering kan derfor i sådanne tilfælde udgøre en hæmsko for bevægelsesfriheden i den økonomiske politik.

I denne sammenhæng og efter anmodning på udvalgets møde den 6. februar er der i bilag 3 forsøgt en opdeling af prisstigningerne på inden- og udenlandske årsager for perioden 1970-73, idet beregningerne er foretaget på grundlag af den danske input-output model for 1966.

I forlængelse af disse beregninger er der i samme bilag søgt at give svar på spørgsmålet om, hvor mange yderligere dyrtidsportioner en udløst dyrtidsportion giver anledning til.

En række alternative modeller, der kunne afhjælpe den ovenfor fremhævede svaghed i den eksisterende ordning, er blevet skitseret.

En løsning kunne være, at man simpelthen afskaffede dyrtidsreguleringen. Stedfunden og forventet prisudvikling indgår altid i de økonomiske vurderinger, der ligger til grund ved overenskomstforhandlingerne. I givet fald kunne den forventede prisudvikling og dens sociale virkninger for de lavtlønnede søges foruddiskonteret gennem forud aftalte trinvis forhøjelser af de lave lønninger (normal- og minimallønsatserne) i løbet af overenskomstperioden.

En anden løsning kunne bestå i en halvautomatisk ordning, hvorefter en nærmere aftalt stigning i reguleringspristallet ikke automatisk skal udløse dyrtidsportioner, men derimod udløse en forhandling, i hvilken parterne under hensyn til årsagerne til den stedfundne prisstigning, landets økonomiske situation (betalingsbalance, konkurrencedygtighed), den givne lønstruktur og erhvervslivets indtjeningsforhold tager stilling til, hvorvidt og i hvilket omfang regulering af lønningerne skal finde sted.

En tredje variant kunne bestå i en aftale om, at dyrtidsportioner udløses automatisk inden for et på forhånd fikseret interval for stigning i reguleringspristallet. Stiger pristallet ud over det på forhånd fikserede interval, udløses der en forhandling. Omvendt kunne man tænke sig, at man ved de to-årige overenskomster forudiskonterede en "normal prisstigning" og aftalte trinvisse forhøjelser af lønnen til at tage højde herfor. Stiger reguleringspristallet mere end forudset, kunne der optages forhandling som under den halvautomatiske ordning, eller der kunne ske regulering med et på forhånd fikseret beløb.

Endelig har muligheden af, at man går over til reguleringer een gang om året, været nævnt. Det kunne aftales, at såfremt reguleringspristallet i løbet af et år er steget et på forhånd fikseret antal points, skal der gennemføres enten en midtvejsforhandling efter reglerne for en halvautomatisk løsning eller en på forhånd fikseret dyrtidsregulering i kroner og øre eller en på forhånd fikseret forhøjelse af de overenskomstmæssige satser. Det private arbejdsmarked ville herved i et vist omfang gå over til det offentlige arbejdsmarkeds i vidt omfang anvendte model med en midtvejsforhandling.

Under drøftelserne på udvalgets møde den 6. februar 1974 er det blevet fremhævet, at afskaffelse af dyrtidsreguleringen eller indførelse af en halvautomatisk ordning, der ikke som forudsætning for eventuelt bortfald af dyrtidsportioner har, at der er enighed mellem parterne herom, ikke vil være forenelig med bevarelsen af det nuværende system med overenskomster af længere varighed.

Samtidig er det udtalt, at kortvarige overenskomster vedrørende lønforholdene og uden dyrtidsregulering kan være hensigtsmæssige i perioder med stærke svingninger i prisniveauet, men at dette ikke udelukker, at der fremdeles kan indgås overenskomster af længere varighed vedrørende de øvrige arbejdsbetingelser, herunder arbejdstid og sociale bidrag.

På baggrund heraf har underudvalget overvejet, hvilke løsninger der kunne komme på tale, herunder anvendelse af såkaldte velstandstal beregnet ud fra nationalregnskabsstatistikken, men med korrektion for bytteforholdsændringer. Det blev herunder klart, at en automatisk regulering af lønningerne efter et velstandstal ikke

ville være anvendeligt i praksis, men at der ville kunne etableres regler, hvorefter der i visse situationer, hvor bytteforholdet er undergået en væsentlig forringelse, skal finde en forhandling sted om, hvorvidt dyrtidsportioner, der ellers ville være blevet udløst, faktisk skal udbetales.

Som det fremgår af ovenstående, skaber den automatiske dyrtidsregulering navnlig problemer i tilfælde, hvor en kraftig forringelse af bytteforholdet sætter ind. En forringelse af bytteforholdet medfører en forværring af betalingsbalancen, som hvis man vil undgå større arbejdsløshed kun kan afhjælpes gennem en overførelse af ressourcer til de eksporterende eller importkonkurrerende erhverv. En sådan overførsel af ressourcer kan kun gennemføres hurtigt, såfremt disse erhvervs konkurrenceevne overfor udlandet er god, og der derfor er mulighed for gennem investeringer at udvide en eventuel utilstrækkelig kapacitet.

Forholdet kan også belyses ved følgende betragtninger: En forringelse af bytteforholdet er i sig selv udtryk for, at samfundet er blevet fattigere. Såfremt lønmodtagerne og andre befolkningsgrupper gennem automatisk dyrtidsregulering helt eller delvis friholdes for at bære en del af denne byrde, kan resultatet blive en forhøjelse af omkostningsniveauet, der vanskeliggør den nødvendige overførsel af ressourcer til de valutaandtjenende erhverv. Dette kan igen føre til en situation, hvor betalingsbalanceproblemerne må løses gennem en over en længere tid fastholdt dæmpning af aktivitetss- og beskæftigelsesniveauet.

Underudvalget har derfor overvejet spørgsmålet om at indføre et element af fleksibilitet i den automatiske dyrtidsordning, sigtende på den situation, hvor der indtræder en kraftig forringelse af bytteforholdet.

Såfremt det bestemtes i de kollektive overenskomster, at der, når der konstateres en bytteforholdsforringelse af en vis størrelse, skal finde en forhandling sted om, hvorvidt dyrtidsportioner, der ellers ville være udløst, faktisk skal udbetales, ville det være muligt for parterne at drøfte den nærmere baggrund for den indtrufne forringelse af bytteforholdet og konsekvenserne af, at den eller de pågældende dyrtidsportioner udbetales eller falder bort. Ligeledes vil det være muligt at konstatere, om der på anden måde vil kunne findes løsninger på de fordelingspolitiske problemer, der måtte

opstå.

Der er i bilag 4 givet en nærmere redegørelse for, hvorledes bytteforholdet beregnes, og hvilken teknisk udformning en eventuel bytteforholdsforringelsesklausul kunne tænkes at få. Der er herved lagt vægt på at give klausulen en sådan udformning, at der på den ene side udløses en forhandlingssituation så hurtigt som muligt efter, at en alvorlig bytteforholdsforringelse er sat ind, og at det på den anden side undgås, at forhandlingssituationer udløses blot ved en mindre og forbigående forringelse af bytteforholdet.

Opmærksomheden henledes på, at beregningen af bytteforholdet nødvendigvis vil være forbundet med en vis usikkerhed - der betydeligt overstiger f.eks. usikkerheden ved beregningen af pristallet - og at det ikke vil kunne undgås, at der i ganske vist sjældne tilfælde senere sker en justering af det offentliggjorte tal for bytteforholdet, når dette er blevet revideret under hensyn til det mere fuldstændige og korrekte materiale for import og eksport i en bestemt periode, som foreligger på et senere tidspunkt. Såfremt man baserer en løsning af den her skitserede karakter på udviklingen i bytteforholdet, må man imidlertid være indstillet på at akceptere den med beregningen heraf nødvendigvis forbundne usikkerhed.

Det vil bl.a. af denne grund være ønskeligt, at man ved de forhandlinger, der udløses som følge af, at den foreskrevne forringelse af bytteforholdet er indtrådt, tager hensyn til omfanget af den bytteforholdsforringelse, der har kunnet konstateres, samt til om den internationale konjunktursituation sandsynliggør en yderligere forringelse af bytteforholdet eller omvendt har udviklet sig således, at det må formodes, at der kun er tale om en midlertidig forringelse af bytteforholdet.

Det spørgsmål kan rejses, om en bytteforholdsforringelsesklausul som sit modstykke burde have en bestemmelse om, at der ved en væsentlig forbedring af bytteforholdet indenfor aftaleperioden skal ske forhandling om ekstraordinære lønforhøjelser.

3. Problemer i forbindelse med tilvejebringelse af en ensartet dyrtidsreguleringsordning for hele arbejdsmarkedet.

Som det fremgår af beskrivelsen af de gældende dyrtidsreguleringsordninger inden for den private og den offentlige sektor (fremsendt til udvalgets medlemmer den 28. januar 1974) er hovedparten

af de offentligt ansatte underkastet en procentvis dyrtidsregulering der giver fuld dækning for prisstigningerne ved udløsning af dyrtidsportioner, medens dyrtidsreguleringen for hovedparten af arbejdere og mange funktionærer i den private sektor består af et ørebeløb pr. dyrtidsportion fastsat ved overenskomsterne hvert andet år mellem Dansk Arbejdsgiverforening og LO.

På det offentliges område findes der imidlertid også grupper med øreregulering, ligesom man på det private arbejdsmarked omvendt har grupper med procentvis dyrtidsregulering. Inden for begge områder findes der grupper, hvis lønninger er taktreguleret i forhold til lønningerne for tilsvarende grupper inden for andre dele af arbejdsmarkedet. På det private arbejdsmarked findes der endvidere et uorganiseret område, hvor man må forvente, at der ofte slet ikke findes aftalte lønreguleringssystemer.

Principielt kan en ensartet dyrtidsordning gældende for såvel den offentlige som den private sektor etableres ved:

- i. En overførelse af de principper for dyrtidsregulering, der gælder for hovedparten af de i den private sektor ansatte (øreregulering), til at gælde for alle grupper på arbejdsmarkedet,
- ii. Omvendt ved, at procentreguleringen, således som den anvendes for bl.a. hovedparten af de offentligt ansatte, udstrækkes til at gælde for hele arbejdsmarkedet, eller
- iii. Ved fastlæggelse af nye principper for dyrtidsregulering gældende for såvel den offentlige som den private sektor.

Visse af disse løsninger rejser spørgsmålet om supplerende af dyrtidsreguleringen med anden form for lønregulering.

Underudvalget har i sine drøftelser af alternative lønreguleringssystemer undersøgt visse aspekter af nedenfor skitserede model, der er baseret på det under i. beskrevne princip, men suppleret med regler for anden lønregulering (taktregulering) for de lønmodtagergrupper, der - således som tilfældet er for de offentligt ansatte - ikke har mulighed for lønglidning indenfor overenskomstperioderne.

Modellen kan sammenfattes i følgende 3 hovedpunkter:

- a. Den for store dele af den private sektor gældende dyrtidsregulering bestående i et fast ørebeløb pr. dyrtidsportion overføres til de områder i den private og i den offentlige sektor, hvor der i dag foretages en procentvis regulering af lønningerne ved udløsning af

en dyrtidsportion og til de områder, hvor anden eller ingen form for lønregulering er aftalt.

b. For de grupper af lønmodtagere, der tidligere havde procentvis dyrtidsregulering, gives der med nærmere fastsatte mellemrum et taktreguleringstillæg. Dette udgør en vis andel af den lønstigning, der ville være blevet opnået, såfremt lønnen var steget procentvis lige så kraftigt, som lønningerne på det private arbejdsmarked (jfr. herom bilag 5) *er* steget.

I dette tillæg foretages der modregning af ydede dyrtidstillæg og eventuelle andre generelle tillæg, således at der sikres disse lønmodtagere en procentvis lønfremgang, der incl. disse tillæg andrager en vis andel af den samlede procentvise lønstigning, der i en forudgående periode er konstateret på det private arbejdsmarked.

c. Det vil være et forhandlingsspørgsmål mellem arbejdsmarkedets parter, i hvilket omfang der skal ydes yderligere løntillæg med henblik på at sikre opretholdelse af eksisterende lønrelationer eller ændre disse.

Såfremt dyrtidsportionerne under den skitserede ordning fastsættes til det samme ørebeløb pr. time for alle lønmodtagere, vil ordningen muliggøre en ensartet dyrtidsregulering på hele arbejdsmarkedet. Der er herved ikke taget stilling til spørgsmålet om dyrtidsportionernes dækningsgrad.

En række af de problemer, som en sådan ordning ville rejse, har været drøftet i underudvalget.

Det fremgår af ovenstående pkt. b, at der kun forudsættes tilsikret de omhandlede lønmodtagere en vis andel af den konstaterede lønstigning på det private arbejdsmarked, således at det overlades til overenskomstparterne at fastlægge, i hvilket omfang eksisterende lønrelationer skal opretholdes.

Da der erfaringsmæssigt kan være relativt betydelige variationer i lønudviklingen for de enkelte grupper på det private arbejdsmarked, og da det i den offentlige sektor formentlig vil være nødvendigt kun at arbejde med et enkelt indeks for lønudviklingen på det private arbejdsmarked, taler dette for, at den tilsikrede andel af den konstaterede lønstigning på det private arbejdsmarked ikke ansættes for højt. Dette forhold vil i øvrigt også være af betydning

for, i hvilket omfang en sådan ordning inden for den offentlige sektor kan tilgodese de nedennævnte hensyn:

- i. I almindelighed at sikre, at lønudviklingen for de offentligt ansatte er rimelig i relation til lønudviklingen på det private arbejdsmarked.
- ii. At muliggøre, at lønfastsættelsen med passende mellemrum kan justeres, således at forskydninger såvel i forhold til det øvrige samfund (f.eks. i lønvilkår og sociale ydelser m.v. til sammenlignelige lønmodtagere på det private arbejdsmarked) som inden for tjene- stemandssystemet (f.eks. i arbejdsbyrde, ansvar og krav til uddan- nelse) registreres og gives fornødent lønningsmæssigt udtryk,
- iii. At muliggøre, at der ved de årlige generelle overenskomst- eller midtvejsforhandlinger for offentligt ansatte kan tages hensyn til ønsker om ændring af lønstrukturen; der henvises her som eksem- pel til den ved en række aftalefornyelser gennemførte formindskelse af spændvidden mellem de laveste og de højeste lønninger,
- iv. At sikre, at det offentlige kan rekruttere og fastholde katego- rier af personale, på hvilke der hersker knaphed, ved at give par- terne en vis fleksibilitet ved lønforhandlingerne, der muliggør ydelse af løntillæg til sådanne kategorier udover de i kraft af pkt. a og b sikrede.

Det er i underudvalget blevet fremført, at det kan forekomme urimeligt, om lønstigning på det private arbejdsmarked, der var en følge af produktivitetsforbedringer, delvis overførtes automatisk til de offentligt ansatte via taktreguleringen.

Det vil dog ikke være muligt med sikkerhed at udskille den del af lønstigningerne i den private sektor, der kan føres tilbage til produktivitetsstigninger. Dertil kommer, at der også i den of- fentlige sektor finder betydelige produktivitetsstigninger sted, bl.a. ved, at stadig flere funktioner lægges nedad i hierarkiet samt ved øget anvendelse af moderne databehandlingsmetoder. Den of- fentlige sektors produktivitetsstigninger er på de fleste områder endnu vanskeligere at måle end produktivitetsstigningerne i den pri- vate sektor.

Nødvendigheden af at sikre det offentlige tilstrækkelig ar- bejdskraft gør det samtidig påkrævet at sikre, at den offentlige

sektors lønudvikling ikke kommer alt for meget ud af takt med lønudviklingen i den private sektor.

De ovennævnte hensyn kan være tildels indbyrdes modstridende. Det er under drøftelserne i underudvalget fremhævet, at såfremt der lægges for stor vægt på det under iii nævnte hensyn, kan det medføre, at der relativt hyppigt bliver behov for at tage de i tjenestemandsløven fastsatte lønrelationer op til revision, hvad der i sig selv ikke vil være ønskeligt.

Der er dog på den anden side givet udtryk for alvorlige betænkeligheder ved et udbredt system med automatisk taktregulering såvel i den offentlige som i den private sektor. Det frygtes, at de inflationskræfter og -forventninger, der allerede er indbygget i det nuværende system med automatisk dyrtidsregulering, herved bliver forstærket.

I bilag 5 gennemgås en række tekniske problemer i forbindelse med en taktreguleringsordning af den angivne karakter, ligesom to alternative løsningsmodeller specielt sigtende på den offentlige sektor beskrives.

Tilsvarende modeller, baseret på de i pag. 7 nævnte principper a-c, vil kunne udarbejdes for lønmodtagergrupper indenfor den private sektor, hvis dyrtidsordning hidtil har været baseret på procentregulering.

Mulighederne for at tilvejebringe tilslutning til en ordning af den beskrevne karakter må dog forventes bl.a. at bero på, om ordningen i givet fald vil kunne finde anvendelse for hovedparten af de lønmodtagergrupper, der i dag har en procentvis dyrtidsregulering af lønningerne.

4. Reglerne for udløsning af dyrtidsportioner.

De nuværende regler, hvorefter der udløses dyrtidsportioner hver gang, reguleringspristallet er steget 3 point, indebærer, når inflationen går hurtigt, at der allerede få år efter en nulstilling af pristallet skal en mindre procentvis prisstigning til, for at en dyrtidsportion udløses. Stiger priserne med f.eks. 10% om året, indebærer reglen således, at der allerede 4 år efter en nulstilling udløses dyrtidsportioner ved en ca. 2% s stigning i priserne.

I Luxembourg og Belgien anvendes regler, jfr. bilag 1, hvorefter der udløses dyrtidsportioner, hver gang pristallet er steget en nærmere fastsat procent (i Luxembourg $2\frac{1}{2}$) i forhold til sidste pristalsniveau, der udløste en dyrtidsportion.

Tænkte man sig en nulstilling af reguleringspristallet samtidig med, at en sådan regel indførtes, og lægger man sig fast på, at udløsning af dyrtidsportioner forudsætter en 3% s stigning i priserne, skulle dyrtidsportionerne udløses, når reguleringspristallet passerer de i bilag 6 anførte tal. Til sammenligning er anført den talrække, der i dag er bestemmende for udløsning af dyrtidsportioner.

Såfremt de her skitserede nye regler for udløsning af dyrtidsportioner følges, må dyrtidsportionernes størrelse i øre pr. time samtidig ændres for at give samme dækning for prisstigningerne. Det må i den forbindelse erindres, at de nævnte regler for Luxembourg og Belgien hænger sammen med, at disse lande har en procentvis dyrtidsregulering af lønningerne.

Bilag 1 til underudvalgets rapport.Dyrtidsreguleringsordninger i andre EF-lande
samt de skandinaviske lande.Belgien.

Aftaler om dyrtidsregulering indgår som et led i de forskellige kollektive overenskomster. Således har i dag 95 pct. af lønmodtagerne en dyrtidsreguleret løn.

Reguleringen foregår efterfølgende og efter regler, der ikke er ensartede eller centraliserede, men er forskellige fra branche til branche, også med hensyn til tidspunktet for udløsning af dyrtidsportionerne. I henhold til de forskellige lønoverenskomster forekommer der almindeligvis en automatisk proportional lønregulering, når prisindekset i forhold til et fastsat udgangspunkt overstiger eller falder under visse tærskelværdier - normalt mellem 2 °S 20 point eller procent.

England.

En centralt fastsat dyrtidsregulering af lønningerne kendes ikke i England. Dyrtidsreguleringsordninger kendes imidlertid i aftaler af lokal karakter mellem de enkelte fagforeninger og den pågældende brancheforening eller den enkelte virksomhed. Som led i den antiinflationiske løn- og priskontrol, som regeringen Heath indførte i 1972, kan der imidlertid fra november 1973 og 1 år frem ydes lønforhøjelser på maksimalt 40 p. pr. uge, hvis detailprisindekset har udvist en stigning på 7 pct. i forhold til det aftalte udgangspunkt. En yderligere stigning på maksimalt 10 p. om ugen er tilladt for hver følgende hele procents stigning i detailprisindekset.

Disse regler er maksimumsgrænser for en dyrtidsregulering, som det i øvrigt er op til parterne på arbejdsmarkedet selv at fastlægge i en overenskomst.

Frankrig.

I Frankrig findes der ingen fælles regler for dyrtidsregulering, men snarere en række forskellige metoder, afhængig af, om det er overenskomster, der dækker de store nationale foretagender og den offentlige virksomhed, eller om det gælder det private arbejdsmarked.

For flere millioner arbejdstagere - overvejende statsansatte eller ansatte i statslige virksomheder - gælder en "ex-ante"-dyrtidsregulering. Der sluttet såvel 1- som 2-årige overenskomster gældende for enkelte brancher eller enkelte virksomheder. I disse overenskomster er fastsat en bestemt procentsats til stigning i den reale købekraft årligt. Hertil lægges den formodede inflationsrate, og man får den i første række garanterede lønforbedring. Stiger leveomkostningerne stærkere end påregnet i lønoverenskomsten, udløser dette en proportional kompensationsbetaling. I begyndelsen af 1973 trådte der således overenskomster i kraft, som ved en lønforbedring på i første omgang 6 pct. skulle garantere en reallønstigning på 2-3 pct.

For en beskeden del af arbejdsstyrken (ca. 750.000) er den ved lov fastsatte minimumsløn af betydning. Den er pristalsreguleret og forhøjes herudover fra år til år med et produktivitetstilæg baseret på stigningen i nationens velstand.

Der forekommer endelig på det private arbejdsmarked en række aftaler, som medfører ret til genforhandling af overenskomster, såfremt der forekommer en betydelig stigning i prisindekset eller sker en væsentlig ændring i den økonomiske situation.

Holland.

Indtil 1970 havde arbejdsmarkedets parter kun en vis frihed med hensyn til lønfastsættelser og dyrtidsregulering.

Siden 1972 er ca. 90 pct. af alle arbejdsindkomster på det private arbejdsmarked, som er omfattet af en kollektiv overenskomst, blevet dyrtidsreguleret.

Den som regel halvårlige dyrtidsregulering varierer i form fra branche til branche. I visse aftaler foretages lønreguleringen med tilbagevirkende kraft ved overenskomstperiodens udløb, afhængig af prisudviklingen, medens der i andre aftaler foretages en

foreløbig lønregulering, afhængig af de forventede prisstigninger ved aftalens ikrafttræden, hvorefter en endelig regulering foretages ved overenskomstperiodens udløb. Undertiden er indeksets betydning for reguleringen begrænset til en given procentdel af prisstigningerne, medens der i andre tilfælde ikke forekommer en sådan begrænsning. I nogle tilfælde foretages lønreguleringerne på baggrund af en procentdel af lønnen, medens der i andre tilfælde er tale om et fastsat beløb.

I jern- og metalindustrien gælder en særlig aftale, i henhold til hvilken der ydes fuld kompensation for prisstigningerne for årlige lønninger på under 28.000 Fl.; 50 pct.'s kompensation for de følgende 6.000 Fl. og 25 pct.'s kompensation for indtægter over 34.000 Fl. De dårligst stillede er sikret en mindste kompensation i form af et fast beløb. På baggrund af dette princip opnåedes der ved industriens overenskomstforhandlinger i 1973 enighed om en procentvis kompensation for prisstigningerne for 49 pct. af lønmodtagernes vedkommende og kompensation i form af faste beløb med nedre og øvre grænser for de resterende 51 pct.'s vedkommende.

De offentligt ansatte har derimod ikke nogen umiddelbar dyrtidsregulering af lønnen, men gennem en særlig taktreguleringsaftale sikres disse grupper samme procentvise lønstigning, som kan konstateres på det private arbejdsmarked. Ordningen består af en ex-ante lønregulering, som bygger på prognoser for lønudviklingen på det private arbejdsmarked, kombineret med en efterfølgende regulering, når statistikken for den faktiske lønudvikling på dette område foreligger. Denne regulering foretages en gang årligt med tilbagevirkende kraft, hvorved man også kompenserer de offentligt ansatte for det forhold, at deres lønstigning falder på et senere tidspunkt, end hvad der gennemsnitligt gælder på det private arbejdsmarked.

Irland.

Ifølge den nationale overenskomst indgået i februar 1974, og som gælder indtil 1. april 1975, sker der ingen dyrtidsregulering i 1974 (fase 1). I fase 2 (de resterende 3 måneder) gives der udover de aftalte løntillæg følgende dyrtidsregulering: For hver procent, forbrugerprisindekset i perioden november 1973 til november

1974er steget mere end 10 pct. , forøges basislønnen med 1 pct. for hver 1 pct., pristallet stiger udover de nævnte 10 pct.

Den nationale overenskomst er en slags ramme for de overenskomster, der indgås mellem de enkelte branchers arbejdsgivere og arbejdstagere.

For ansatte i den offentlige sektor sker dyrtidsreguleringen efter nogenlunde samme principper som i den nationale overenskomst.

Italien.

Dyrtidsreguleringen er en efterfølgende, automatisk regulering, der stort set omfatter samtlige lønmodtagere.

På grundlag af forbrugssammensætningen hos familier med 2 børn beregner man 4 gange årligt et særligt leveomkostningsindeks, som danner udgangspunkt for regulering af dyrtidstillægget. Reguleringen finder sted, hver gang indekset bevæger sig mindst et point i op- eller nedadgående retning, idet en nedgang i indekset dog skal manifestere sig i indekset for to på hinanden følgende kvartaler, før der sker en reduktion af lønningerne.

Selve dyrtidsreguleringen sker med et fast beløb for hvert points ændring i det særlige leveomkostningsindeks. Beløbet kan variere noget mellem overenskomstområderne.

For ansatte i den offentlige sektor sker reguleringen en gang årlig, men i øvrigt efter stort set samme retningslinier.

Luxembourg.

I Luxembourg anvender man en automatisk og stort set generelt dækkende efterfølgende dyrtidsregulering. Alle lønninger i den offentlige sektor og minimumslønnen i den private sektor (fastsat af regeringen) reguleres efter samme regler. Forudsætter overenskomster mellem arbejdsgivere og arbejdstagere på det private arbejdsmarked en yderligere dyrtidsregulering, skal det ske på grundlag af samme bestemmelser. Der er ikke fastsat noget loft for dyrtidsreguleringen.

Efter det i dag gældende system udløser enhver opadgående eller nedadgående udvikling i forbrugerprisindekset i forhold til sidste regulerings tidspunkt på mindst $2\frac{1}{2}$ pct. en tilsvarende lønforbedring eller lønnedgang.

Norge.

De i de senere år mellem NA og LO indgåede 2-årige overenskomster har indeholdt bestemmelser, hvorefter:

- a) LO kan kræve forhandling, såfremt pristallet på et givet tidspunkt passerer et vist niveau eller alternativt»
- b) Der udløses automatisk dyrtidsportioner (ørebeløb), såfremt pristallet på et givet tidspunkt passerer et bestemt niveau.

Den for tiden gældende overenskomst, indgået i 1972, er af den halvautomatiske type.

Bestemmelserne om dyrtidsregulering aftalt mellem NA og LO følges i det store og hele også på de dele af arbejdsmarkedet - herunder den offentlige sektor - som ikke er dækket af overenskomsterne mellem NA og LO.

Sverige.

Aftalerne mellem SAF og LO afsluttes normalt for 1 eller 2 år og har ikke i de senere år indeholdt bestemmelser om automatisk eller halvautomatisk dyrtidsregulering.

Aftaler indgået under Koreakrigen og i 1957 indeholdt dog bestemmelser om, at LO havde ret til at kræve genforhandling med SAF om særlig kompensation, hvis pristallet nåede eller passerede et nærmere fastsat niveau. I intet af tilfældene skete dette.

Ved de netop afsluttede forhandlinger krævede LO en tilsvarende klausul indføjet i aftalen som betingelse for at gå med til en 2-årig overenskomst. Resultatet af forhandlingerne blev, at der opnåedes enighed om en 1-årig aftale uden dyrtidsreguleringsbestemmelse. Derimod har man videreført den eksisterende ordning om den såkaldte lønglidningsgaranti. Dette indebærer, at man skønner over lønglidningens omfang. Er lønglidningen for den enkelte arbejdstager ikke stor nok, skal han have en kompensation svarende til det manglende beløb.

Hel- eller halvautomatiske dyrtidsreguleringsordninger har ikke været gældende for offentligt ansatte.

Vest tyskland.

Dyrtidsregulering som sådan kendes ikke i Vesttyskland, men i stedet indgås hyppigt overenskomster af kort varighed, normalt

1 år. I de enkelte tilfælde af flerårige overenskomster forekommer der ofte genforhandlingsklausuler, som afhænger af stigningen i et leveomkostningsindeks.

Organisationen for økonomisk samarbejde
og udvikling (OECD)

Bilag 2 til underud-
valgets rapport.

Oversæt telse

Konference om lønfastsættelse

Paris d. 3-6. februar 1973

PROJEKT NR. 4

INDEXREGULERING AF LØNNINGER

af

JAN GELUCK

UNIVERSITE DE BRUXELLES, BELGIEN

Indledning.

Der eksisterer adskillige former for indexregulering af lønninger, og det er derfor rimeligt indledningsvis at sondre mellem de forskellige typer samt at fastlægge en terminologi.

I. Indexregulering baseret på leveomkostningerne.

Hensigten med indexregulering er almindeligvis at fastholde reallønningerne, således som de er på et givet tidspunkt. For at opnå dette, kompenserer man gennem lønforhøjelser for forringelser, som skyldes stigende priser. Denne compensation kan gives for allerede konstaterede prisstigninger; dette kaldes retrospektiv indexregulering. Den kan også gives til dækning af forventede prisstigninger: anticiperet indexregulering.

A. Retrospektiv indexregulering.

Når dette system benyttes, følger lønningerne direkte - i overensstemmelse med en i forvejen taget beslutning og med en tilsigtet automatik - et index, der er udvalgt som værende repræsenta-

tivt for udviklingen i de priser, som husholdningerne må betale.

1) Indexregulering på fastsatte tidspunkter.

Herved foretages reguleringerne på tidspunkter, som i forvejen er aftalt, f.eks. hver 3. eller 6. måned, og på basis af bevægelserne i indexet i løbet af referenceperioden, d.v.s. hele eller en del af den forløbne periode.

2) Glidende lønskala.

Dette er den mest kendte metode. I modsætning til ovennævnte system tildeles der compensationer, hver gang indexet udviser en bestemt stigning. Lønningerne reguleres altså på uregelmæssige tidspunkter, men hver gang i samme omfang. I princippet er den glidende lønskala den perfekte form for indexregulering. Lønningerne følger automatisk og ved hjælp af selve indexreguleringsmekanismen udviklingen i leveomkostningerne så nøjagtigt som muligt og med en relativt kort forsinkelse.

Teknisk set drejer det sig i første omgang om at vælge et referenceindex (f.eks. et officielt prisindex). Man bestemmer så basisværdien for dette index, d.v.s. det niveau, der svarer til de lønninger, som er aftalt i overenskomsten (almindeligvis værdien på det pågældende tidspunkt). Derpå defineres begrebet "lønninger" (lønsatser, faktisk fortjeneste m.v.). Disse lønninger reguleres, hver gang det anvendte index i referenceperioden (den forudgående måned, de tre forudgående måneder, etc) overskrider bestemte niveauer. Reguleringen består i en forøgelse af lønningerne enten med et bestemt beløb for hver point, indexet stiger, eller med den procentsats, som stigningen i indexet svarer til. Den samme regulering foretages, med omvendt fortegn, hvis indexet falder.

I praksis undlader man ofte strikte at følge den glidende skala ved at indføre visse begrænsninger i den måde, hvorpå den praktiseres.

- a) Indexregulering med venteperiode. Reguleringen sker først efter en vis tids forløb. Stigningen i leveomkostningerne skal holde sig i en kortere eller længere periode, før reguleringen kan finde sted (venteperiode).
- b) Begrænset regulering. Der findes normalt en nedre grænse for stigningen i leveomkostningerne, under hvilken der ikke foreta-

ges nogen regulering, helt enkelt fordi det ikke ville være umagen værd. Det hænder imidlertid også, at der fastsættes en øvre grænse, over hvilken der ikke sker lønregulering.

- c) Regulering i kun en retning. Ofte sker reguleringen kun opad, eller også er der meget strenge betingelser, der skal opfyldes for at føre til en nedadgående regulering.
- d) Fleksibel regulering. Automatikken i lønreguleringerne holdes under kontrol for at tilpasse virkningerne til landets økonomiske udvikling.

Det siger sig selv, at disse begrænsninger kan kombineres og almindeligvis også kan gælde inden for rammerne af en indexregulering på fastsatte tidspunkter.

B. Anticiperet indexregulering.

Selv når der ikke forefindes nogen formel indexreguleringsklausul i de kollektive overenskomster, kræver fagforeningerne ofte udover den reelle lønforbedring at få kompensation for fremtidig forringelse af pengenes købekraft. Dette krav imødekommes som regel af arbejdsgiverne. Selv om prisniveauet i dette tilfælde uomtvisteligt er en faktor, som har indflydelse på lønningerne, kan man dog ikke tale om indexregulering i egentlig forstand, idet der ikke er nogen automatisk sammenhæng mellem priser og lønninger.

Herunder hører også de "tærskelaftaler", som i den sidste tid har været meget omtalt i Storbritannien. De indeholder et element af anticiperet indexregulering, som dog kun gælder for fremtidige prisstigninger op til en bestemt "tærskel". Når indexet overskrider denne, træder den retrospektive indexregulering i funktion.

C. Genforhandlingsklausuler.

Disse er klausuler i kollektive overenskomster, som bestemmer, at forhandlingerne vedrørende lønniveauet skal genoptages (ofte med mulighed for at ophæve overenskomsten), så snart prisindexet overskrider et bestemt punkt. Her benyttes der ganske vist et index, men kun til at bestemme, hvornår forholdene atter skal behandles. Herudover findes der ingen automatik, og man ved ikke på forhånd nøjagtigt, hvilket omfang reguleringen vil få. Derfor benyttes også udtrykket halvautomatisk indexregulering.

II. Indexregulering baseret på andre faktorer.

Arbejderne og deres organisationer er ikke blot optaget af at opretholde reallønnen, de ønsker også, at den skal stige i takt med produktivitetsstigningen og forøgelsen af den generelle velstand. Ligeledes passer hver gruppe omhyggeligt på, at dens situation ikke forringes alt for meget i forhold til de andre arbejdes.

I perioder med en betydelig generel velstandsstigning og hurtige økonomiske ændringer er det normalt, at de involverede parter søger at opnå garantier på disse forskellige punkter, og at de benytter sig af et system, som ligner det, der bruges til opretholdelse af reallønnen. På denne måde er der blevet indført forskellige typer for indexregulering baseret på produktivitet (foretagendets, branchens, landets), nationalindkomsten, de totale lønomkostninger eller summen af bestemte lønninger m.v.

KAPITEL I - VIRKNINGERNE AF INDEXREGULERING

I. Indexregulering og inflation.

A. Problemet.

Det mest omdiskuterede spørgsmål, og langt det vigtigste set ud fra et praktisk synspunkt, er uden tvivl indexreguleringens mulige inflationære virkninger. Der er mange, der mener, at den udgør en stor fare i denne henseende, og deres argumentation er uangribelig, i det mindste hvis man betragter problemet ud fra samme synsvinkel, som de gør. En lønstigning, som er retfærdiggjort ved prisforhøjelser, svarer jo faktisk ikke til en produktivitsforøgelse i de berørte firmaer. Driftsherrerne vil ganske naturligt i så høj grad som muligt søge, i det omfang efterspørgselssituationen tillader det, at kompensere for de højere omkostninger ved at sætte deres salgspriser i vejret.

Derpå gentager hele processen sig, og økonomien inddrages i en slags fastlagt løn- og prisspiral.

Hertil kan man højst bemærke, at spiralen ikke vil fortsætte for evigt, fordi reguleringerne ikke altid giver fuld dækning for prisstigningerne, og fordi lønningerne ikke er det eneste omkostningselement.

Det er klart, at hvis dækningsgraden for lønreguleringerne ligger under 100%, vil hver regulering indvirke mindre på priserne end den foregående. Ligeledes forholder det sig sådan, at eftersom omkostningerne omfatter elementer som råstoffer, importerede produkter og generalomkostninger, som slet ikke eller kun lidt berøres af indexreguleringen, er priseffekten af hver lønregulering kun proportional med dennes andel af de samlede omkostninger. Denne effekt bliver derfor også mindre for hver regulering.

Spiralen aftager derfor i styrke, efterhånden som tiden går, og man kan ikke reelt tale om en uendelig proces. Desuden er der ikke længere nogen yderligere inflationær effekt, i det øjeblik forøgelsen af lønningerne er lig med stigningen i produktiviteten.

Det må dog indrømmes, at som følge af den økonomiske udvikling, hvor stadig større vægt lægges på servicefagene, er der en tendens til, at spiralen bliver længere og længere, og den inflationære virkning kraftigere. I servicesektoren udgør lønomkostningerne i almindelighed mere end 50% af produktionsomkostningerne, ofte endog over 80%, med 10 til 30% - alt efter branchen - i industrien.

Men dette spørgsmål - såvel som spørgsmålet om, hvor hurtigt priserne i øvrigt reagerer - er ikke det centrale. Det centrale er nemlig, at man teoretisk kan påstå, at indexreguleringen har inflationære virkninger, som ikke ville manifestere sig, hvis der ikke var nogen fast sammenhæng mellem lønninger og priser.

Men dette er jo netop problemets kerne; er det rimeligt at sammenligne, på den ene side udviklingen, som den er sket som følge af benyttelsen af en form for indexregulering, og på den anden side en hypotetisk situation, som man måske betragter som ideel, hvor man uden videre går ud fra, at priserne ikke har nogen indflydelse på lønningerne? Burde man ikke snarere sammenligne med det, som ville være sket, hvis indexreguleringen ikke eksisterede?

Der er ikke så få oplysninger, som tyder på, at også uden automatisk løntilpasning fremkalder stigninger i leveomkostningerne i alle lande krav om godtgørelse i form af højere løn. Erfaringerne viser ligeledes, at i de fleste tilfælde tages disse krav til følge.

En højt udviklet og meget dynamisk arbejdsmarkedsstruktur giver i sig selv en vis sikkerhed for, at reallønningerne målt over

et ikke alt for kort tidsrum som hovedregel i det mindste ikke bliver forringet.

Det er endog ikke altid nødvendigt for opnåelsen af dette resultat, at der findes en stærk fagforeningsbevægelse. I en periode med inflation er efterspørgselen efter arbejdskraft normalt større end udbudet på det aktuelle lønniveau. Driftsherrernes fortjeneste gør det muligt for dem at tilbyde højere lønninger, og de driftsherrer, der er mest indstillet på at expandere, vil ikke tøve med at gå i spidsen for udviklingen.

Når man vil bedømme indexregulering som kilde til inflation, må man derfor ikke glemme, at der også tildeles generelle lønstigninger, når der indgås nye kollektive overenskomster, samt at løn- og glidning også spiller en mere eller mindre vigtig rolle alt efter omstændighederne og de lande, man vælger at betragte.

De to sidstnævnte faktorer kan om nødvendigt helt eller delvis overtage indexreguleringens rolle. Men sammenhængen mellem lønninger og udviklingen i leveomkostningerne er da mindre formel og ikke baseret på nogen automatik. Indexregulering fremstår snarere som et middel til at institutionalisere og formalisere denne sammenhæng, som eksisterer under alle omstændigheder.

Spørgsmålet er derfor ikke, om indexreguleringen er inflationsfremmende, men om den er mere eller mindre inflationsfremmende end de systemer, som ikke omfatter automatisk regulering. Der har været fremsat argumenter både for og imod.

B. Indexreguleringens inflationære virkning.

Påstanden om, at indexreguleringen er mere inflationsfremmende end andre systemer, bygger på det faktum, at den virker automatisk og derfor mindre fleksibelt og hurtigere.

Når der ikke er nogen formel sammenhæng mellem lønninger og priser, sker løntilpasningen normalt med en vis forsinkelse. Det tager tid, inden fagforeningerne kan reagere på prisstigningerne og formulere deres krav, og de må oftest vente til overenskomstperiodens udløb. Endvidere kan man nævne, at de lønforhøjelser, som tildeles på selve arbejdsmarkedet under indflydelse af udbuds- og efterspørgselsforholdene, almindeligvis ikke følger umiddelbart efter enhver ændring i leveomkostningerne.

Det er også indlysende, at jo hurtigere samspillet mellem lønninger og priser foregår, jo større er stigningstakten for priserne. Hvis dette samspil kan bringes til at foregå langsommere, vil lønudviklingen uden tvivl være mere i harmoni med produktivtetsforøgelsen.

Man må derfor konkludere, at indexregulering har en vis tendens til at fremme inflationen, eftersom lønningerne ved dette system tilpasses med det samme (bortset fra en referenceperiode og eventuelt en venteperiode, som tilsammen sjældent udgør en forsinkelse på mere end nogle få måneder).

På den anden side: i det øjeblik, inflationen tiltager i styrke, er der en tendens til, at reaktionstiden bliver kortere, hvis man ikke har indexregulering. Lønmodtagerorganisationerne er tvunget til at insistere på hurtigere revision af overenskomsterne for effektivt at beskytte deres medlemmer mod forringelsen af pengenes værdi. En tilsvarende udvikling vil ske på selve arbejdsmarkedet, idet alle bliver mere opmærksomme på den fortsatte underminering af deres indtægts købekraft.

Det er endvidere meget sandsynligt, at et andet og endnu mere effektivt middel også vil blive brugt.

I en situation med inflation og uden indexregulering vil arbejderne være fristet til at tage udgangspunkt i den stærkest tænkelige prisudvikling og basere deres lønkrav på fremtidsperspektiver, som uden tvivl er overdrevet pessimistiske. De vil forlange lønforhøjelser, som kan kompensere for de værst tænkelige stigninger.

Hvis de derimod er sikre på automatisk lønregulering, behøver de ikke længere bekymre sig om de prisstigninger, som ellers kan opsluge alle eller en del af de fordele, som de har opnået i nye kollektive overenskomster. De kan være mere tilbageholdende med deres krav.

På denne måde kan indførelsen af et indexreguleringssystem afklare ellers uløselige problemer i en situation, hvor inflationen netop fremkaldes af forventningen om fremtidige prisstigninger.

I dette tilfælde er det naturligvis en forudsætning, at de interesserede parter ikke har andre grunde til at fremsætte stærkere krav. Men dette er jo netop den situation, som nogle mennesker

frygter. De mener, at fagforeningerne vil betragte garantien for opretholdelse af reallønnen som et afsluttet spørgsmål og som et nyt udgangspunkt, hvorfra de kan vie hele deres energi til opnåelsen af yderligere fordele, som til eksempel større ensartethed i indkomstfordelingen.

Denne frygt synes dog ikke berettiget. Indexreguleringen vil jo ikke forhindre arbejderne i at søge at opnå højere løn med henvisning til andre forhold end leveomkostningerne, og fagforeningerne har jo til formål at forbedre deres medlemmers situation, når som helst dette er muligt. Afgørende for, hvad der kan opnås under overenskomstforhandlingerne, er derimod den økonomiske situation (f.eks. virksomhedernes indtjeningsevne, udbud og efterspørgsel af arbejdskraft), fagforeningernes organisation, styrke og dynamik, og ikke den eksisterende eller manglende indexregulering.

Hvis der ikke er nogen fast sammenhæng mellem lønninger og priser, omfatter de overenskomstmæssige lønforbedringer normalt en komponent svarende til en anticiperet regulering. Men det er vanskeligt at se, hvorfor de samlede forbedringer skulle være forskellige fra dem, som opnås under forhold med indexregulering.

Alt dette lader formode, at indexregulering hverken er mere eller mindre inflationsfremmende end andre former for lønfastsættelse. Dens største fordel er måske, at reguleringerne sker på en mere velorganiseret og mere regelmæssig måde, og at den forhindrer den stødvise konjunkturudvikling, som skyldes for bratte og for omfattende lønstigninger.

C. Indexregulering og anti-inflationspolitik.

Et andet omdiskuteret emne er den virkning, som indexreguleringen kan have på den styrke, hvormed anti-inflationspolitik føres.

Nogle frygter en svækkelse af viljen til at føre en sådan politik, fordi de personer, der føler sig sikret mod virkningen af stigende leveomkostninger, mister enhver interesse i prisstabilitet. Denne fare vil være endnu større, hvis man har vænnet sig til at indexregulere ikke blot lønninger, men også huslejer, forsikringspræmier, enterpriser, ja endog lån o.s.v.

I dette tilfælde bliver de interesserede parter og almenheden

Endvidere
ikke
i
l
tor.
msk
8

måske stort set ligeglade med udviklingen i pengenes værdi.

Andre mener derimod, at hvis alle indexbevægelser over en vis størrelse automatisk får indvirkning på lønningerne, vil virksomhedsledelser og offentlige myndigheder være tvunget til at holde bedre øje med priserne og tage de nødvendige forholdsregler til at tæmme disses stigninger.

Disse to tilsyneladende modsatte opfattelser er måske ikke uforligelige.

Det er ganske rigtigt lidet sandsynligt, at de enkelte personer og virksomheder vil gøre den nødvendige anstrengelse for at holde prisstigningerne inden for de grænser, der betragtes som rimelige. Man skal ikke regne med, at nationaløkonomiske betragtninger kan overtrumfe den enkeltes mikroøkonomiske synsvinkel.

Men der findes jo ikke blot individuelle mikroøkonomiske enheder, der findes jo også deres organisationer, arbejdsgivernes såvel som arbejdstagernes, som spiller en stadig vigtigere rolle i den økonomiske politik, og som på deres medlemmers vegne påtager sig et meget reelt kollektivt ansvar.

I tider med inflation tilskynder eksistensen af en automatisk sammenhæng mellem lønninger og leveomkostninger dem til nøje at følge indexets udvikling. Om nødvendigt vil de sikkert forsøge dels at overtale deres medlemmer til at udøve selvdisciplin, dels at få regeringen til at foretage sig noget med hensyn til priserne.

Regeringen står desuden selv med et ansvar, ikke blot som hovedansvarlig for den økonomiske og finansielle politik, men også som arbejdsgiver udbetaler den mange dyrtidsportioner. Den har en konkret interesse i, at prisstigningerne holdes nede på et minimum.

Endelig vil måske det faktum, at en inflationær finanspolitik å

fejl, hvis en stor gruppe af befolkningen sikrer sig mod

deling af indkomster, som er et resultat af inflationen,

de ansvarlige myndigheder til at vise sig mere forsigtig-

så en række grunde til at tro, at de kollektive over-

sørger for, at lønningerne tilpasses til ændringer-

erne, snarere vil virke som en anti-inflationær

n langvarige belgiske erfaring med index-

at denne fører til en almen ligegyldig

holdning til prisudviklingen - tværtimod. Det er den udbredte indexregulering af lønninger, der fik den belgiske regering og organisationerne til siden 1951 at føre en fælles prispolitik, som har gjort det muligt at holde inflationen under kontrol, i hvert fald til en vis grad.

D. Kendsgerningerne.

De hidtil anførte betragtninger har været rent deduktive, og man kunne indvende, at det ville være langt mere formålstjenligt og overbevisende at undersøge selve kendsgerningerne. Dette er naturligvis korrekt, selv om man ikke må undervurdere de metodologiske vanskeligheder, som er forbundet med ethvert forsøg på blot nogenlunde at kvantificere virkningerne af indexregulering.

Det siger sig selv, at man ikke kan nøjes med at sammenligne pris- og lønudviklingen i to eller tre lande, som har indexregulering, med udviklingen i nogle andre lande, som ikke har det. Det ville ikke være muligt at drage gyldige slutninger på et sådant grundlag, selv om inflationsgraden forekom forskellig i de to grupper. Der kan være så mange andre faktorer, som måske har spillet ind: valutamæssige, budgetmæssige o.s.v. Desuden fører denne slags sammenligninger i almindelighed ikke til sådanne klare resultater.

En reel bevisførelse må bygge på en meget højtudviklet statistisk teknik, og selv da er det yderst vanskeligt at isolere virkningen af en faktor, som udøver indflydelse samtidig med adskillige andre, hvoraf nogle uden tvivl er meget vigtigere. Forskellige forfattere har ikke desto mindre forsøgt at lave en sådan analyse, og resultaterne heraf bekræfter generelt set konklusionerne af de deduktive betragtninger.

Bronfenbrenner og Holzmann konstaterer:

"Statistiske undersøgelser synes at vise, at indexregulering ikke har haft nogen påviselig indflydelse på inflationsraten i USA. Dels er det et meget lille antal arbejdere, der er dækket af denne ordning, dels er lønstigningerne i de pågældende brancher ikke større end i de øvrige brancher. Den samme konklusion er man nået frem til ved studier af dyrtidsregulering i Storbritannien og Danmark. Resultaterne synes at vise, at "...dyrtidsreguleringen i

disse lande primært er en erstatning for, snarere end en tilføjelse til, andre lønstigninger, og dens omfang bestemmes stort set (som ved lønninger i øvrigt) af udbud og efterspørgsel".

Andre undersøgelser, der er foretaget senere, er mundet ud i lignende konklusioner.

Vi skal her begrænse os til at citere resultaterne af en undersøgelse foretaget af B. tfalthers og J. Stokx, som giver et ganske godt resumé af hele spørgsmålet.

De har opstillet 10 vestlige lande i rækkefølge efter graden af indexregulering i de pågældende lande. Til dette formål har de (på en lidt subjektiv måde naturligvis, da der ikke findes noget middel til en nøjagtig kvantificering) taget hensyn til det anvendte system (glidende skala eller mindre omfattende metoder), forholdet mellem den indexregulerede lønmasse og den samlede lønmasse, hvor hurtigt lønningerne tilpasses prisstigningerne og dækningsgraden herfor. Derefter har de nummereret de samme lande efter størrelsen af den gennemsnitlige årlige stigning i priser og lønninger.

Lande opført efter graden af indexregulering	Forbrugerpriser 1961-1970		Bruttotimeløn 1961-1970	
	Gennemsnit- lig årlig stigning %	Rækkefølge efter stig- ningens størrelse	Gennemsnit- lig årlig stigning %	Rækkefølge efter stig- ningens størrelse
1. Belgien	3,2	7	8,5	6
2. Luxembourg	2,8	10	7,3	8
3. Danmark	5,8	1	11,0	1
4. Italien	4,1	6	8,3	7
5. Holland	4,5	2	9,6	2
6. USA	2,9	9	4,3	10
7. Frankrig	4,3	5	8,8	3
8. England	4,5	2	6,8 (A)	9
9. Sverige	4,4	4	8,6	5
10. Vesttyskland	3,0	8	8,8	3

(A) Månedsløn

Kilde: International Financial Statistics, IMF

Baseret på rækkefølgen er korrelationen mellem prisudviklingen og graden af indexregulering $-0,18$ og mellem lønudviklingen og graden af indexregulering $-0,09$. I begge tilfælde er koefficienten alt for lille til, at man kan afgøre, om indexregulering er inflationsfremmende eller inflationsdæmpende.

II. Indexregulering og forholdet mellem arbejdsmarkedets parter.

Det påstås sommetider, at indexregulering har en gunstig indflydelse på forholdet mellem arbejdsmarkedets parter, at den bidrager til en forbedring af det sociale klima ved at eliminere en kilde til konflikt.

Indexregulering medfører, at der ikke længere er grund til at diskutere forholdet mellem udviklingen i leveomkostningerne og de lønstigninger, som den medfører. Prisniveauet måles ud fra præcise statistiske regler, og det afspejles i et objektivt tal, som benyttes til lønregulering ved hjælp af metoder, som er fastlagt i forvejen.

Det sker heller ikke mere, at arbejderne pludselig opdager, at deres løn ikke er fulgt med inflationsraten, og vanskeliggør forhandlingsklimaet ved at forlange tilsyneladende ublu forhøjelser for at indhente det, som er tabt ved forsinkelsen.

Derfor skulle overenskomstforhandlingerne normalt blive mere afklarede, mere effektive.

På arbejdsgiversiden er man ret forstående over for dette argument og har til tider betragtet den eventuelle inflationsfremmende virkning af indexreguleringen som en pris, man må betale for at opretholde freden på arbejdsmarkedet.

Det er dog ikke alle, der akcepterer denne indstilling. Skeptikerne siger, at man nemt kan få en overdreven forestilling om, hvor meget indexreguleringen kan bidrage til et godt forhold mellem arbejdsgivere og arbejdstagere. De mener, at hvis diskussionerne og problemerne vedrørende lønreguleringen bliver undgået, vil kravene og konflikterne blot overføres til et andet område. De vil i stedet komme til at dreje sig om alt, hvad der vedrører indexet: de varer, som skal medtages, tildelingen af vægte o.s.v. - ting, som let kan føre til uoverensstemmelser.

Det er dog uden tvivl at gå for vidt at påstå, at diskussionerne vedrørende indexet fører til lige så alvorlige konflikter som selve lønforhandlingerne. De vil altid være af en mere teknisk, mindre direkte involverende karakter.

Men det er nok helt rigtigt, at man ikke kan forvente færre gnidninger, blot fordi indexreguleringen eksisterer. Selv om påberåbelse af højere leveomkostninger ikke længere har nogen betyd-

ning, er der stadig alle de andre punkter: virksomhedernes indtjeningsevne, produktivitet, sammenligning med udviklingen i andre brancher o.s.v. Modsætningerne mellem parterne i en lønforhandling: vil være lige så udtalte, hvis fagforeningernes repræsentanter forlanger 5% mere under et indexreguleringssystem, som hvis de forlanger f.eks. 10% mere uden denne garanti.

Det ville naturligvis være rart at få fastslået, om der faktisk er sket en forbedring af forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere i de lande, som har indført indexregulering, om strejkerne dér er mindre talrige, og om konflikterne er mindre voldsomme. Men her støder vi på de samme metodologiske vanskeligheder, som vi mødte, da vi forsøgte at måle den inflationære virkning: et meget lille antal lande, der har indført en formel sammenhæng mellem priser og lønninger, og et meget stort antal af andre grunde til konflikt, som ofte er langt vigtigere, og som spænder lige fra arbejdsforhold til politiske problemer.

Endvidere kan man naturligvis ikke bevise virkningen af indexregulering ved at vælge et par eksempler. Man henviser ofte til forholdene i Italien - hvor dyrtidsportioner er blevet almindelige siden sidste verdenskrig, og hvor strejkerne er meget hyppige og somme tider voldsomme - når man vil "påvise", at indexregulering ikke fremmer fred på arbejdsmarkedet. Men netop hvad Italien angår, har andre faktorer spillet en vigtig eller vigtigere rolle.

Indexreguleringens vigtigste virkning på forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere vedrører uden tvivl varigheden af de kollektive overenskomster. Indexreguleringen er i hvert fald en forudsætning for indgåelsen af flerårige overenskomster, idet fagforeningerne ville nægte at forpligte sig for en lang periode uden at have garanti for, at de opnåede realforbedringer vil blive fastholdt under hele overenskomstperioden.

Set fra denne synsvinkel kan man tilslutte sig den påstand, at indexreguleringen fremmer muligheden for en samordnet planlægningspolitik.

III. Konklusion.

Man skulle umiddelbart tro, at regeringerne, de pengepolitiske myndigheder, arbejdsgiverorganisationerne og fagforeningerne altid og overalt ville indtage en given holdning til indexregulering i medfør af deres ansvar og deres interesser. Men dette har intet på sig.

De belgiske fagforeninger går meget stærkt ind for systemet, medens de vesttyske fagforeninger betragter det som en trussel mod sociale fremskridt. Den tyske lovgivning forbyder indexreguleringsklausuler; i Belgien derimod har regeringen og de monetære myndigheder overhovedet intet imod dem. I den belgiske nationalbanks årsberetning for 1971 hedder det endog, at prisstigningerne ikke er større end i lande, som ikke har indexregulering.

Den indstilling, man har til indexregulering, er især bestemt af historiske faktorer, de perioder med inflation, som man har oplevet, samt af traditionerne vedrørende kollektive overenskomstforhandlinger. Selv om den enkelte altid har sine egne interesser for øje, betragtes og fortolkes disse ofte på meget forskellig måde. Heraf følger, at det ikke er muligt at sige generelt, hvilken rolle indexregulering kunne eller burde spille i alle lande.

Det ville ikke være realistisk at søge at afskaffe eller begrænse den, dér hvor den har været praktiseret i lang tid i større målestok. Dette ville være yderst skadeligt for forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere. Sidstnævnte ville ikke finde sig i at risikere en formindskelse af deres realløn.

De betragter tilpasningen af deres lønninger til de stedfundne prisstigninger som en rettighed, et spørgsmål om social retfærdighed, og kunne ikke forestille sig den mulighed, at de alene skulle lide under inflationens ulemper.

Det ville omvendt være forkert for enhver pris at søge at indføre en bestemt form for indexregulering hvorsomhelst, f.eks. som et element i en anti-inflationspolitik omfattende skattemæssige og valutamæssige forholdsregler, priskontrol o.s.v. Ikke alene er forholdene nemlig forskellige fra land til land, men også de interesserede parter holdning til indexregulering.

Hvis man mener, at det er formålstjenligt at etablere en sammenhæng mellem priser og lønninger inden for rammerne af en global strategi til bekæmpelse af inflationen, vil det være nødvendigt i hvert enkelt tilfælde omhyggeligt at tilpasse formen efter landets situation og traditioner på arbejdsmarkedet. Derfor kan det i en afhandling som denne ikke være formålet at give samlede bedømmelser af de forskellige systemer af indexregulering og forsøge at finde frem til det bedste. Det eneste, man kan gøre, er enkeltvis og detailleret at undersøge de forskellige måder, hvorpå de fungerer, og hvilke sandsynlige virkninger de har. Valget mellem de forskellige muligheder og kombinationer deraf må foretages i det enkelte konkrete tilfælde.

Men en ting kan man med sikkerhed gå ud fra: det vil ikke være muligt skiftevis at indføre og afskaffe indexregulering som et led i den økonomiske politik. Hvis man vil indføre den på et givet tidspunkt, fordi man mener, at det er formålstjenligt med henblik på at komme ud af en periode med inflation, og hvis dette lykkes, kan der ikke være tale om at fjerne den senere inden for rammerne af en anden økonomisk politik. Dertil er den alt for bundet til traditioner, til forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere. De sociale og psykologiske virkninger er for omfattende til, at man kan indføre en midlertidig indexregulering, som kan manipuleres ved kortsigtede dekretter.

Bilag 3 til underudvalgets rapport.

Prisudviklingen 1971-74, dens
opdeling på uden- og indenland-
ske årsager, og beregning af den
kumulative virkning ved dyrtids-
regulering.

1. Prisudviklingen 1971-74 og dens opdeling på uden- og inden-
landske årsager.

Med henblik på at foretage en opsplittning af de samlede prisstigninger på det private konsum på uden- og indenlandske årsager er der udført en række prisberegninger baseret på den danske input-output model.

Ved hjælp af denne model, der er baseret på den danske erhvervsstruktur i 1966, kan man beregne, hvorledes produktionsværdien (output) i enhver af de 130 erhvervssektorer, hvori den private sektor er opdelt i modellen, i sidste ende fordeler sig på aflønning til de "primære input", d.v.s. betaling for import af varer og tjenester samt aflønning af de indenlandske faktorydelser i form af løn og "anden faktorindkomst" (restindkomst).

Ved denne nedbrydning af en sektors produktionsværdi i "primære input" tager man hensyn ikke blot til sektorens eget direkte køb af disse faktorydelser, men også til indholdet heraf i sektorens køb af råstoffer, halvfabrikata og tjenester fra andre indenlandske sektorer, hvorfor der som led i beregningerne må foretages en tilsvarende nedbrydning af disse sektors produktionsværdi etc. Beregningerne for hver enkelt sektor kommer således til at involvere hele samfundets produktionsstruktur.

En sådan input-output model kan bruges til mange formål: Således har den danske model for 1966 været anvendt til beregninger af, hvorledes energikrisen måtte formodes at ville påvirke de enkelte indenlandske sektors omkostningsforhold og dermed færdigvarepriserne på de forskellige områder, idet man går ud fra input-output modellen kan udlede, hvor meget energi der medgår direkte eller indirekte (gennem de krav til energi, som produktionen af de leverede rå- og hjælpevarer har stillet) til produktionen indenfor hver sektor.

På tilsvarende måde er det muligt ved hjælp af input-output modellen at beregne, hvorledes ændringer, der i en given tidsperiode er indtruffet i importpriserne, lønninger og restindkomster må formodes at påvirke de færdigvarepriser, der indgår ved beregningen af reguleringspristallet. Det er ligeledes muligt at beregne, hvor stor en del af prisstigningerne, der kan tilskrives ændringer i importpriserne, og hvor stor en del der kan tilskrives ændringer i aflønningen af indenlandske produktionsfaktorer.

2. Beregnings af prisudviklingen.

En sådan beregning er foretaget for perioden fra 1. kvartal 1971 til og med 1. kvartal 1974.

For så vidt angår udviklingen i importpriserne, er beregningen baseret på ca. 150 serier af importpriser, der helt overvejende er hentet fra det prismateriale, der indsamles til engrospristallet.

Hvad prisudviklingen for de indenlandske faktorydelser angår, har man for perioden kun kendskab til lønudviklingen, da restindkomsterne kun opgøres på årsbasis i løbende priser og i forbindelse med nationalregnskabet, for hvilket der ikke foreligger tal for den sidste del af perioden. Man har som indikator for lønnen valgt det af arbejdsgiverforeningen udarbejdede kvartalsvise indeks for lønnen for samtlige arbejdere i hele landet.

For restindkomsterne er beregningerne baseret på en forudsætning om, at disse har fulgt lønudviklingen, efter at denne er korrigeret for produktivitetstigningen, der er sat til 1 pct. pr. kvartal. Forholdet mellem løn og restindkomst pr. produceret enhed antages således at være konstant.

Af underbilag I fremgår resultaterne af alternative beregninger af prisindeks for det samlede private konsum (B1-B6). Ved beregningerne er de indirekte skatter pr. produceret enhed i 1966 forudsat uændrede, og der er set bort fra de ændringer, der i perioden er gennemført i disse, således at den beregnede prisudvikling stort set skulle svare til udviklingen i månedsprisindekset. Kvartalsgennemsnit heraf, der afviger lidt fra reguleringspristallet, som beregnes som gennemsnit for tre måneder, der er forskudt en måned i forhold til kvartalet, er anført.

I teksten i underbilag I er der givet en beskrivelse af, hvilke forudsætninger med hensyn til gennemslagstiden for overvæltningen af omkostningsstigningerne og med hensyn til restindkomsternes udvikling, der ligger til grund for de alternative beregninger. Alle de beregnede indeks ligger i rimelig nærhed af månedsprisindekset. De beregnede indeks B2, B5 og B6 må dog nok betegnes som de bedste, og i tabel 1 er der givet en sammenligning mellem B6 og månedsprisindekset.

Forudsætningerne for beregningerne i B6 er dels, at der forløber en måned fra en given ændring i importpriser og lønninger indtræder, til den er slået igennem i forbrugerpriserne, dels at udviklingen i restindkomsterne udjævnes i de kvartaler, hvor lønningerne udviser særlig hurtig stigning som følge af udbetaling af dyrtidsportioner. I figur 1 gives en grafisk fremstilling af disse to indeks, og i fig. 2 gives stigningerne fra kvartal til kvartal heri.

Beregningsresultaterne synes at vise, at modellen med rimelig sikkerhed har været i stand til at "forudsige" den faktiske udvikling i månedsprisindekset. Selv om de valgte forudsætninger såvel med hensyn til restindkomsternes udvikling som gennemslagstiden for overvæltningen af omkostningsstigninger er for unuancerede til, at modellen kan give et realistisk billede af udviklingen på helt kort sigt, synes de, når man betragter udviklingen over blot nogle få kvartaler, at være realistiske, i hvert fald for så vidt angår den betragtede periode.

Opmærksomheden henledes i denne forbindelse på, at den undersøgte periode som helhed har været præget af efterspørgsels-

pres, samt at landbrugernes indkomster såvel i 1972 som i 1973 viste betydelig stigning. Begge forhold har været medvirkende til at restindkomsterne som helhed har kunnet forøges i takt med løningerne efter korrektion for produktivitetsstigningen.

Tabel 1. Sammenligning mellem et beregnet indeks (B6) og kvartalsgennemsnit af månedsprisindekset.

		: Indeks :		: Stigningstakt 1) :	
		: Månedss- :	B6	: Månedss- :	B6
		: prisindeks:		: prisindeks :	
		1968=100		pct.	
1971	2. kvartal	117,1	117,4	2,6	.
	3. kvartal	118,8	119,7	1,5	1,9
	4. kvartal	120,8	121,3	1,6	1,4
1972	1. kvartal	122,2	122,6	1,1	1,1
	2. kvartal	125,1	125,0	2,4	2,0
	3. kvartal	127,1	127,1	1,6	1,6
	4. kvartal	129,2	128,8	1,7	1,4
1973	1. kvartal	131,4	130,6	1,7	1,4
	2. kvartal	135,6	135,1	3,2	3,4
	3. kvartal	139,0	139,6	2,5	3,4
	4. kvartal	144,3	144,6	3,8	3,6
1974	1. kvartal	150,0	151,2	4,0	4,6

Fig. 1.

1968 = 100

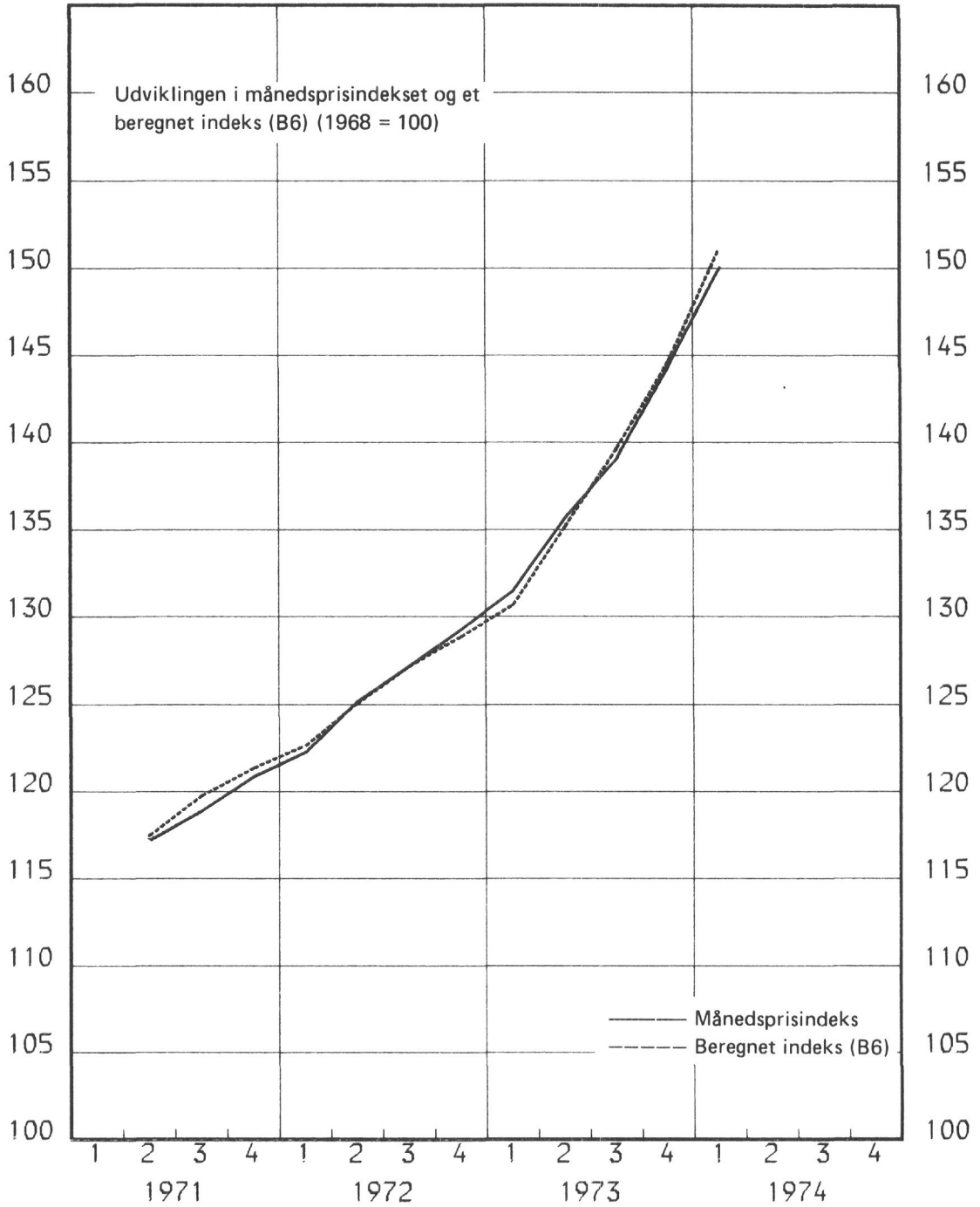
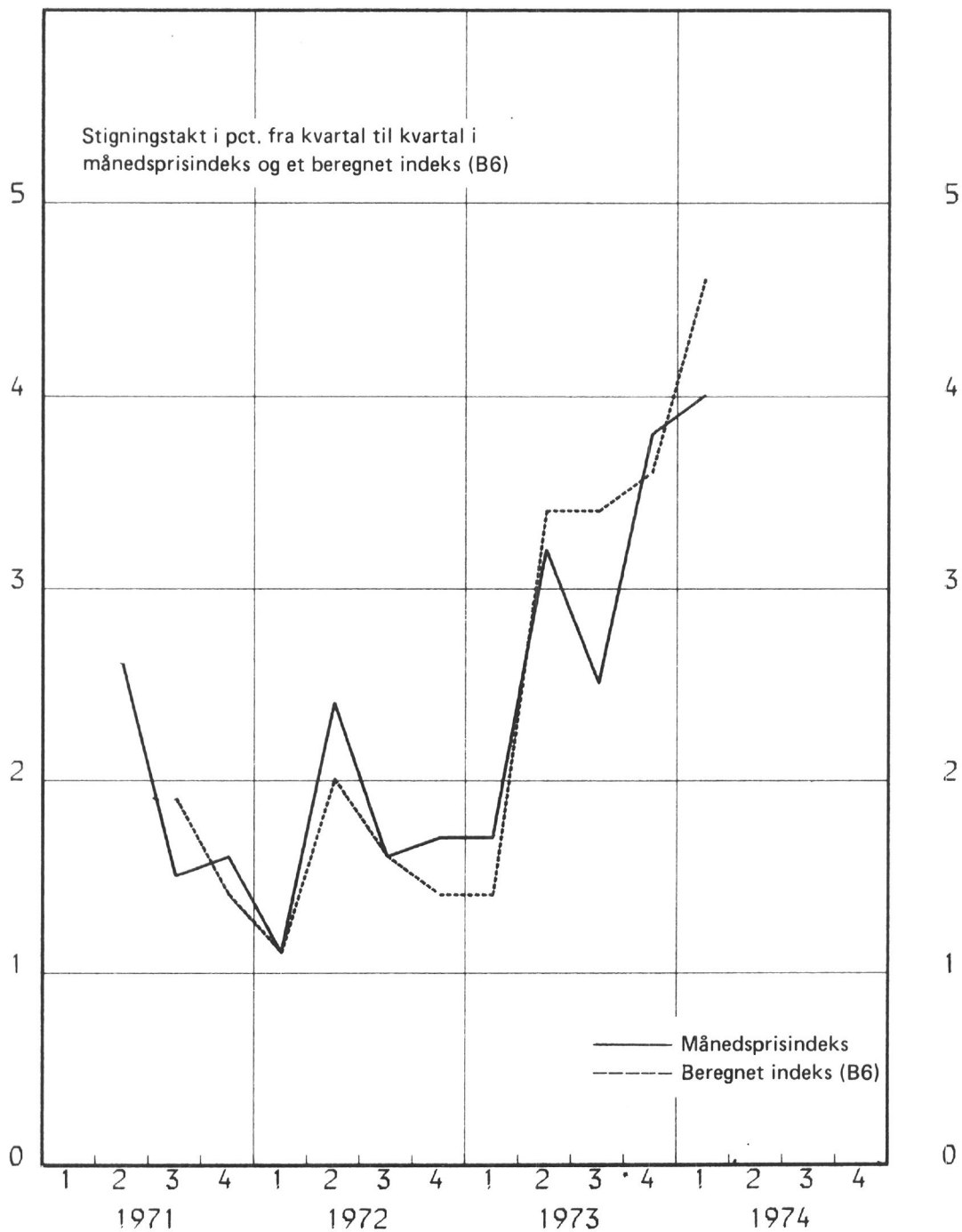

Fig. 2.

PROCENT

3. Opsplitning af prisudviklingen på uden- og indenlandske faktorer.

Den ovennævnte positive afprøvning af forudsætningerne giver følgelig grundlag for at opsplitte den samlede prisstigningsprocent i hvert enkelt kvartal på, hvad der kan henføres til ændringer i importpriser, og hvad der beror på ændringer i indenlandske lønninger og restindkomster. Udgangspunkt tages i den relative fordeling af produktionsomkostningerne mellem import og indenlandsk faktorindkomst, som er beregnet ud fra input-output modellen.

Tabel 2. Den samlede prisstigning opdelt på stigninger i importpriser og prisstigninger på indenlandske faktorydelser.

:For beregnet indeks (B6) :					For månedsprisindeks			
:	: Hidr. :	Hidr. :	:	:	: Hidr. :	Hidr. :	:	:
: Stig-: fra	: fra	: 3 i	: Stig-: fra	: fra	: 7 i	: fra	: fra	: 7 i
: ning: indenl.:	import-:	pct.:	: ning	: indenl. :	import-:	pct.:	: ning	: indenl. :
: i alt: faktor-:	priser :	af 1:	: i alt: faktor-:	priser :	af 5	: i alt: faktor-:	priser :	af 5
: : ydelser:	:	:	: : ydelser :	:	:	: : ydelser :	:	:
: 1 :	2 :	3 :	4 :	5 :	6 :	7 :	8 :	
pct.								
1971.3...	1.90	1.92	÷0.02	÷1	1.50	1.52	÷0.02	÷1
1971.4...	1.39	1.38	0.01	1	1.64	1.63	0.01	1
1972.1...	1.07	0.93	0.14	13	1.07	0.93	0.14	13
1972.2...	1.97	1.61	0.36	18	2.45	2.09	0.36	15
1972.3...	1.62	1.31	0.31	19	1.55	1.24	0.31	20
1972.4...	1.37	0.97	0.40	29	1.73	1.33	0.40	23
1973.1...	1.40	0.64	0.76	54	1.65	0.89	0.76	46
1973.2...	3.43	2.55	0.88	26	3.24	2.36	0.88	27
1973.3...	3.38	2.82	0.56	17	2.50	1.95	0.55	22
1973.4...	3.55	2.59	0.96	27	3.75	2.79	0.96	26
1974.1...	4.55	1.99	2.56	56	3.96	1.40	2.56	65

Anm.: Vedrørende beregningen af indeks B6 samt det indeks, der ligger til grundlag for søjle 3 og 7» henvises til underbilag I.

I tabel 2 er vist to sådanne opsplitninger. For det første er stigningerne i det beregnede indeks B6 opdelt på den del, der kan henføres til importprisstigningerne og den del, der kan henføres til de indenlandske prisstigninger på faktorydelser.

For det andet er der foretaget en beregning, hvor der er taget udgangspunkt i den faktiske stigning i månedsprisindekset. Når denne reduceres med den del, der i henhold til beregningerne

hidrører fra stigninger i importpriserne, vil residualen give udtryk for, hvad der kan henføres til indenlandske prisstigninger på faktorydelser. Denne residual er altså ikke baseret på antagelsen om, at restindkomsterne pr. enhed udvikler sig parallelt med udviklingen i lønningerne med fradrag af produktivitetsstigningen, men angiver blot, hvad den samlede indenlandske faktoraf-lønning (løn + restindkomst) under eet er steget med.

Det fremgår af tabel 2, at de to beregningsmetoder ikke giver resultater for den betragtede periode, der afviger væsentligt fra hinanden, d.v.s. at forudsætningen om, hvorledes restindkomsterne udvikler sig, ikke er afgørende for de resultater, man når til. Tabellen viser, at den del af prisstigningerne, som er forårsagede af stigninger i importprisen, er vokset i løbet af den betragtede periode. Denne andel overstiger kun i to kvartaler 30 pct.

Tabel 3. Den samlede prisstigning opdelt på stigninger i importpriser og prisstigninger på indenlandske faktorydelser.

	: For beregnet indeks (B6)				: For månedsprisindeks			
	: Hidr.	: Hidr.	: 3 i		: Hidr.	: Hidr.	: 7 i	
: Stig-: fra	: fra	: fra	: pct.	: Stig-: fra	: fra	: fra	: pct.	
: ning : indenl.: import-:	: indenl.: import-:	: indenl.: import-:	: af 1	: ning : indenl.: import-:	: indenl.: import-:	: indenl.: import-:	: af 5	
: i alt:faktor-: priser	: i alt:faktor-: priser	: i alt:faktor-: priser	: af 1	: i alt:faktor-: priser	: i alt:faktor-: priser	: i alt:faktor-: priser	: af 5	
: : ydelser:	: : ydelser:	: : ydelser:	:	: : ydelser:	: : ydelser:	: : ydelser:	:	
: 1	: 2	: 3	: 4	: 5	: 6	: 7	: 8	
pct.								
1971.3- 1974.1	28.8	20.8	8.0	28	28.1	20.1	8.0	28
1971.3- 1972.4	9.7	8.4	1.3	13	10.3	9.0	1.3	13
1973.1- 1974.1	17.4	11.3	6.1	35	16.1	10.0	6.1	38

Anm.: Se anm. til tabel 2.

I tabel 3 er disse forhold yderligere belyst, idet der dels er beregnet, hvor stor en del af prisstigningerne for hele perioden under eet, der kan henføres til stigninger i importpriserne. Denne andel udgør 28%. Tabellen underopdelar perioden i 2 perioder, hvor den første går frem til fjerde kvartal 1972, medens den anden dækker 1973 og første kvartal 1974.

Det er ikke muligt på grundlag af de foretagne beregninger nøjagtigt at angive, hvor stor en del af periodens prisstigninger der kan henføres til udenlandske årsager. Konsumvareprisniveauet påvirkes foruden af importpriserne også af de priser, det har været muligt at opnå ved eksport som i større eller mindre omfang smitter af på hjemmemarkedspriserne. Eksportpriserne er derfor i ret vidt omfang bestemmende for størrelsen af restindkomsterne, og det forhold, at restindkomsterne i perioden har kunnet udvikle sig parallelt med lønindkomsterne, beror i væsentligt omfang på de gunstige udenlandske konjunkturer samt - for landbrugets vedkommende - på tilslutningen til EF i 1973. Man må derfor regne med, at den del af prisstigningerne, der kan henføres til udenlandske årsager, er noget større end den del, der som ovenfor vist kan henføres til stigninger i importpriserne.

4. Beregning af den kumulative virkning ved dyrtidsregulering.

De foran omtalte muligheder for ved hjælp af input-output modellen at opdele det private konsum på dets bestanddele af "primære input" kan udnyttes til beregninger af, hvilken samlet løn- og prisstigning, der, såfremt man har dyrtidsregulering af lønningerne, vil blive resultatet af en stigning i importpriserne eller de indenlandske lønninger og de hermed følgende prisstigninger og heraf resulterende lønstigninger etc. (løn- og prisstignings-spiralen).

Sådanne beregninger kan kun foretages under en række forudsætninger. Det vil her som ovenfor blive antaget, at alle omkostningsstigningerne overvæltes fuldt ud i alle led i produktionssystemet, og at forholdet mellem løn og restindkomst pr. produceret styk bevares konstant. Begge antagelser støttes af de ovenfor refererede beregninger.

Når man ser bort fra de indirekte skatter, giver en opdeling i 1966 af det private konsum på dets bestanddele af primære input 75 pct. til aflønning af indenlandske produktionsfaktorer og 25 pct. til importerede varer og tjenester.

Pristalsreguleringens kumulative virkning afhænger af disse to procenter, men også af, hvorledes processen sættes i gang, d.v.s. om det sker fra indlandet eller fra udlandet samt af, hvil-

ken dækningsgrad dyrtidsreguleringen har. I omstående tabel er der givet taleksempler på processer under alternative kombinationer af forudsætninger med hensyn til disse forhold. Beregningerne er gennemført ud fra forenklende forudsætninger om, at samtlige omkostningsstigninger overvælttes på priserne inden næste dyrtidsregulering finder sted, samt at der ved dyrtidsreguleringen af lønningerne gives 100 pct. eller 60 pct. dækning for hele den prisstigning, der er indtrådt, siden sidste dyrtidsregulering fandt sted.

I eksempel 1 ses det, at forudsætningen om dyrtidsreguleringens fulde dækning medfører, at en stigning i importprisniveauet ikke vil have udtømt sin effekt, før det indenlandske pris- og lønniveau er steget med den samme procent som importpriserne. Her er importkvoten således uden betydning for det endelige resultat - men ikke for den hastighed, hvormed processen forløber. Jo større importkvote jo hurtigere vil løn- og prisstigninger nærme sig den indledende stigning i importpriserne.

I eksempel 2 er der indført den mere realistiske antagelse., at dækningsgraden er 0,6. Det ses, at den umiddelbare prisstigningseffekt af importprisstigningen er uændret i forhold til eksempel 1, men derefter bliver virkningerne kraftigt afdæmpet som følge af forudsætningen om, at dyrtidsreguleringen kun giver 60 pct. dækning. Det endelige resultat bliver mere end en halvering af prisstigningen i forhold til eksempel 1, og lønstigningen bliver kun ca. en fjerdedel.

Når igangsætningen af processen sker ved en stigning i aflønningen til de indenlandske faktorer f.eks. ved et løntillæg givet ved overenskomst (eks. 3 og 4), vil virkningen generelt blive kraftigere, bl.a. fordi den initiale stigning forekommer i den størrelse, der skal gøres til genstand for pristalsreguleringen. Forskellen mellem eksemplerne 3 og 4 går igen på dækningsgraden.

Hvor hurtigt de her beregnede virkninger på løn- og prisniveau af en indledende stigning i importpriser eller løn vil vise sig i praksis afhænger i første række af den hastighed, hvormed omkostningsstigninger slår igennem på priser, den hyppighed hvormed lønningerne dyrtidsreguleres og de nærmere regler for,

Taleksempler på kumulative pristalsreguleringsprocesser:

		1.periode	2.periode	3.periode	4.periode	5.periode		Slutresultat						
Vægte:	In- :	In- :	In- :	In- :	In- :	In- :		Indeks:						
:	1 :	2 :	3 :	4 :	5 :	6 :		7 :						
1. Importprisindeks stiger til 110. Fuld dækning.														
Indl. fakt.	0,75	100	75,0	102,5	76,9	104,4	78,3	105,8	79,4	106,9	80,2	$t \xrightarrow{\infty}$	110	82,5
Import	0,25	110	27,5	110	27,5	110	27,5	110	27,5	110	27,5	$t \xrightarrow{\infty}$	110	27,5
	1,00	102,5	104,4	105,8	106,9	107,7								110,0
2. Importprisindeks stiger til 110. Dækningsgrad 0,6.														
Indl. fakt.	0,75	100	75,0	101,5	76,1	102,2	76,7	102,5	76,9	102,6	77,0	$t \xrightarrow{\infty}$	102,7	77,0
Import	0,25	110	27,5	110	27,5	110	27,5	110	27,5	110	27,5	$t \xrightarrow{\infty}$	110	27,5
	1,00	102,5	103,6	104,2	104,4	104,5								104,5
3. Lønindeks stiger ved overenskomst til 110. Fuld dækning.														
Indl. fakt.	0,75	110	82,5	118,3	88,7	125,1	93,8	130,7	98,0	135,3	101,5	$t \xrightarrow{\infty}$	157,1	117,9
Import	0,25	100	25	100	25	100	25	100	25	100	25	$t \xrightarrow{\infty}$	100	25
	1,00	107,5	113,7	118,8	123,0	126,5								142,9
4. Lønindeks stiger ved overenskomst til 110. Dækningsgrad 0,6.														
Indl. fakt.	0,75	110	82,5	115,0	86,3	117,5	88,1	118,7	89,0	119,2	89,4	$t \xrightarrow{\infty}$	119,8	89,8
Import	0,25	100	25	100	25	100	25	100	25	100	25	$t \xrightarrow{\infty}$	100	25
	1,00	107,5	111,3	113,1	114,0	114,4								114,8

hvornår dyrtidsportioner udløses (hvor stor en procentvis prisstigning der skal til for at udløse en dyrtidsportion). Under den nuværende dyrtidsreguleringsordning må man således regne med, at taleksemplernes periode skønsmæssigt svarer til godt 6 måneder. Så godt som hele virkningen af pris-lønspiralen vil derfor, såfremt dækningsprocenten er 60, være udtømt indenfor de første $2-2\frac{1}{2}$ år, hvad enten det er udenlandske eller indenlandske faktorer, der udløser prisstigningerne. Gives der fuld dyrtidskompensation, vil de samlede endelige virkninger som ovenfor nævnt være langt større end ved en lavere dækningsgrad, men det vil samtidig tage betydelig længere tid, før løn- og prisstigningsspiralen har udtømt sin virkning.

Det bør understreges, at de her beskrevne sammenhænge ikke medtager en række virkninger på økonomien, som i praksis vil kunne indtræde, såfremt stigninger i importpris eller løn af den beskrevne karakter indtræder. Ved en kraftig løn- og prisstigning vil der f.eks. kunne indtræde påvirkninger på betalingsbalancen, der vil kunne virke tilbage på økonomien eller gøre økonomiske indgreb nødvendige, som igen vil kunne påvirke udviklingen. Beregningerne er imidlertid medtaget, fordi de belyser den isolerede virkning af dyrtidsreguleringsmekanismen, og måske kan bidrage til at korrigere den opfattelse af dyrtidsreguleringen, som en "skrue uden ende", som der ofte er givet udtryk for i den offentlige debat.

Underbilag I.

Forudsætninger for de alternative beregninger af prisindeks.

I bilagstabellerne I.1 og 1.2 er anført resultater af 8 alternative beregninger af prisindeks for det samlede private konsum (B1-B8). Forudsætningerne for beregningen af disse indeks er:

- B1: Restindkomsterne udvikler sig fuldstændigt som lønningerne, når disse er korrigerede for produktivitetshvæmskridt på 1 pct. i kvartalet.
- B2: Restindkomster stiger som lønninger korrigerede for produktivitetshvæmskridt, men i de kvartaler, der følger efter udløsning af dyrtidsportioner, er der foretaget en udljævning af indekset for restindkomster, idet dette er sat til gennemsnittet af lønindekset for det foregående og det efterfølgende kvartal.
- B3: Som B1, dog er gennemslagstiden for ændringer i importpriserne sat til 1 kvartal.
- B4: Som B2, dog er gennemslagstiden for ændringer i importpriserne sat til 1 kvartal.
- B5: Som B1, dog er gennemslagstiden for ændringer i såvel importpriser som indenlandske faktorpriser (løn og restindkomst) sat til 1 måned.
- B6: Som B2, dog er gennemslagstiden for ændringer i såvel importpriser som indenlandske faktorpriser (løn og restindkomst) sat til 1 måned.
- B7: Indeks for lønninger stiger kun svarende til produktivitetshvæmskridt på 1 pct. i kvartalet, og restindkomsterne pr. enhed er konstante. Dette indeks er således et skøn over prisstigninger som følge af stigende importpriser ved øjeblikkelig overvæltning.
- B8: Som B7, men gennemslagstiden for ændringer i importpriserne er sat til 1 måned.

Tabel I.1 Udvikling i månedsprisindeks og 6 beregnede indeks.

	Månedss- pris- indeks	B1	B2	B3	B4	B5	B6
				1968 = 100			
1971.1	114.2	115.3	115.3				
1971.2	117.1	119.1	118.5	119.0	118.4	117.8	117.4
1971.3	118.8	120.2	120.2	120.3	120.3	119.9	119.7
1971.4	120.8	122.1	121.8	122.1	121.8	121.5	121.3
1972.1	122.2	123.0	123.0	122.8	122.8	122.7	122.6
1972.2	125.1	126.6	126.0	126.1	125.5	125.4	125.0
1972.3	127.1	127.6	127.6	127.3	127.3	127.3	127.1
1972.4	129.2	129.4	129.4	128.8	128.8	128.8	128.8
1973.1	131.4	131.2	131.2	130.0	130.0	130.6	130.6
1973.2	135.6	137.3	137.0	136.1	135.8	135.3	135.1
1973.3	139.0	140.9	140.9	140.4	140.4	139.7	139.6
1973.4	144.3	147.0	146.4	145.3	144.7	145.0	144.6
1974.1	150.0	153.5	153.5	148.9	148.9	151.4	151.2
Stigningstakt i forhold til det foregående kvartal							
				pct.			
1971.2	2.6	3.2	2.7				
1971.3	1.5	1.0	1.5	1.1	1.6	1.7	1.9
1971.4	1.6	1.6	1.3	1.5	1.3	1.4	1.4
1972.1	1.1	0.7	0.9	0.5	0.8	1.0	1.1
1972.2	2.4	3.0	2.5	2.7	2.2	2.2	2.0
1972.3	1.6	0.7	1.2	0.9	1.4	1.5	1.6
1972.4	1.7	1.5	1.5	1.2	1.2	1.2	1.4
1973.1	1.7	1.4	1.4	1.0	1.0	1.4	1.4
1973.2	3.2	4.7	4.4	4.7	4.5	3.6	3.4
1973.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.4	3.3	3.4
1973.4	3.8	4.3	3.9	3.5	3.1	3.8	3.6
1974.1	4.0	4.4	4.9	2.5	2.9	4.4	4.6

Anm.: Tidsserien for månedsprisindekset er udregnet som et gennemsnit af indeksene for de enkelte måneder i kvartalet. Som følge heraf stemmer månedsprisindekset ikke helt overens med reguleringspristallet for de samme kvartaler.

I97I.I betegner første kvartal af 1971 etc.

Tabel 1.2 Udvikling i månedsprisindeks og 3 beregnede indeks

	Måned- pris- indeks	B6 1968 = 100	B7	B8
1971.1	114.2		103.6	
1971.2	117.1	117.4	103.6	103.6
1971.3	118.8	119.7	103.5	103.6
1971.4	120.8	121.3	103.6	103.6
1972.1	122.2	122.6	103.8	103.7
1972.2	125.1	125.0	104.4	104.2
1972.3	127.1	127.1	104.7	104.6
1972.4	129.2	128.8	105.3	105.1
1973.1	131.4	130.6	106.4	106.1
1973.2	135.6	135.1	107.6	107.2
1973.3	139.0	139.6	108.1	108.0
1973.4	144.3	144.6	109.9	109.3
1974.1	150.0	151.2	114.5	113.0

Stigningstakt i forhold til det foregående kvartal

	pct.			
1971.2	2.6		0.0	
1971.3	1.5	1.9	-0.0	-0.0
1971.4	1.6	1.4	0.0	0.0
1972.1	1.1	1.1	0.2	0.1
1972.2	2.4	2.0	0.5	0.4
1972.3	1.6	1.6	0.3	0.4
1972.4	1.7	1.4	0.6	0.5
1973.1	1.7	1.4	1.1	0.9
1973.2	3.2	3.4	1.1	1.1
1973.3	2.5	3.4	0.5	0.7
1973.4	3.8	3.6	1.6	1.2
1974.1	4.0	4.6	4.3	3.4

Anm.: Se anm. til tabel I.1.

Bilag 4 til underudvalgets rapport.Bytteforhold og bytteforholdsændringsklausuler.A. Bytteforholdet i udenrigshandelen.

Danmarks Statistik beregner hvert kvartal et indeks for bytteforholdet i udenrigshandelen, der offentliggøres ca. 2 måneder efter kvartalets udløb og p.t. med basisår 1971=100.

Grundlaget for beregningen af bytteforholdet er de oplysninger om import og eksport, som afgives af importører og eksportører, og som via toldvæsenet går til Danmarks Statistik.

På grundlag af de afgivne oplysninger om fakturaværdi og -mængde (kg) beregnes enhedsværdier for både indførslen og udførslen svarende til hver position i den 7-cifrede brugstarif. Man følger således ikke prisudviklingen for bestemte veldefinerede varer, men beregner enhedsværdien som den gennemsnitlige kilopris under ét for alle de varepartier, der er registreret som indført eller udført i perioden inden for den pågældende vareposition. Ud fra disse enhedsværdier beregnes dernæst indeks for enhedsværdierne i hele indførslen og hele udførslen, idet der anvendes en formel, i hvilken der dels indgår en beregning ved hjælp af faste vægte, dels en beregning ved hjælp af løbende vægte. Bytteforholdet fremkommer sluttelig som forholdet mellem indekset for enhedsværdien af de udførte varer og indekset for enhedsværdien af de indførte varer. En mere fuldstændig beskrivelse af disse beregninger findes i Statistiske Efterretninger 1972, nr. 80.

Følgende forhold ved bytteforholdsberegningerne må tages i betragtning:

a) Den ovenfor beskrevne beregning af enhedsværdien for det enkelte brugstarifnummer indebærer, at både kvalitetsændringer og forskydninger i handelens sammensætning indenfor det enkelte brugstarifnummer kan påvirke enhedsværdiberegningerne. Det forhold, at der er ca. 9.000 varenumre i brugstariffen, begrænser dog den heraf følgende usikkerhed på enhedsværdiberegningerne. Hertil kommer, at en-

hedsværdiindeksene også - i modsætning til et prisindeks baseret på faste vægte - løbende påvirkes af den samlede indførsels og udførsels sammensætning.

b) Den danske tilslutning til EF havde højere fakturapriser til følge for den danske landbrugseksport til EF-landene, som direkte gav sig udtryk i en bytteforholdsforbedring. Herudover modtager danske eksportører restitutionsbeløb og udligningsbeløb fra FEOGA. Restitutionsbeløbene ydes ved eksport af landbrugsvarer til tredielande, medens udligningsbeløbene, der i 1973 var af omtrent samme størrelse som restitutionsbeløbene, ydes ved eksport af landbrugsvarer til England og Irland og til EF-lande, der har devalueret i forhold til det fælles aftalte kursniveau, altså lande, hvis prisniveau for landbrugsvarer midlertidigt ligger under det fælles EF-prisniveau. Kun den direkte forbedring af fakturapriserne indgår i beregningerne af bytteforholdet.

I de 11 måneder af 1973, der er ydet eksportstøtte fra FEOGA (ordningen sattes i kraft den 1. februar 1973)> andrager denne godt og vel $1\frac{1}{2}$ mia. eller ca. 5 pct, af den samlede eksportværdi i samme periode. Bytteforholdet for 1973er opgjort til 107, men ville altså have været ca. 112, hvis eksportstøtten fra FEOGA var taget i betragtning.

Udligningsbeløbene kan forventes i vidt omfang at falde bort i løbet af overgangsperioden, der udløber ved udgangen af 1977. I det omfang dette sker, vil der alt andet lige finde en tilsvarende stigning sted i fakturapriserne.

Alene på grund af dette forhold kan det beregnede bytteforhold forventes at udvise en samlet stigning på op imod $2\frac{1}{2}$ pct. i perioden indtil udgangen af 1977, som kun er udtryk for, at udligningsbeløbet falder bort, efterhånden som landbrugsprisniveauet i alle EF-lande tilpasses til det fælles niveau.

I princippet ville det være muligt at tage hensyn til de modtagne restitutions- og udligningsbeløb ved beregningen af bytteforholdet. Også andre overførsler påvirker imidlertid landets udenrigsøkonomiske vilkår, f.eks. kontingentet til EF's administration og forskellige fonde. Dertil kommer, at valutakursændringer påvirker det reale omfang af landets gældsbyrde, samt at bytteforholds-

beregningerne ikke inkluderer prisændringer på tjenesteydelser, såsom fragtrater. Det ville derfor måske virke lidt vilkårligt, om man fraviger fakturapris-princippet for at tage hensyn til FEOGA's eksportstøtte ved bytteforholdsberegningerne.

c) Beregningen af bytteforholdet er som ovenfor nævnt baseret på de gennem toldvæsenet modtagne oplysninger om de im- og eksporterede varepartier. Ved bearbejdningen i Danmarks Statistik af oplysningerne bliver oplysninger, som skønnes ufuldstændige eller forkerte, returneret til toldstederne for undersøgelse og eventuel rettelse. Sådan undersøgelse tager en vis tid, og som følge deraf er de tal, der offentliggøres, for import og eksport ca. 1 måned efter udløbet af den måned, de vedrører - og som hvert kvartal danner grundlag for beregningen af bytteforholdet - ikke endelige.

Som følge af disse forhold er det bytteforholdsindeks, som offentliggøres løbende af Danmarks Statistik ca. 2 måneder efter kvartalets udløb, baseret på en foreløbig opgørelse, idet den endelige opgørelse først foreligger adskillige måneder efter kvartalets udløb. Der vil derfor altid være en risiko for, at der vil ske ændringer i de først offentliggjorte bytteforholdsindeks. På den anden side betyder disse korrektioner kun sjældent, at bytteforholdet (afrundet til hele points) i den endelige opgørelse ændres.

B. Udviklingen i bytteforholdet fra 1. kvartal 1948 - 2. kvartal

Som det fremgår af underbilag a "Indeks for enhedsværdien af de ind- og udførte varer (unit values) og indeks for bytteforholdet 1971 = 100" og grafisk fremstillet i underbilag c, er der siden 1948 indtruffet kraftige fald i bytteforholdet ved fire lejligheder:

1. Devalueringen i 1949, og den efterfølgende Koreakrig fra midten af 1950, udløste den største og mest langvarige bytteforholdsforringelse i den betragtede periode. Således faldt bytteforholdet fra et usædvanligt højt niveau i 1949 (109) til et niveau omkring 96 i 1950 med 1971 = 100. Faldet fortsatte i 1951, hvor bunden nås i 2. og 3. kvartal med et niveau på omkring 80, for så at stige til 93 i 4. kvartal. I

første halvår af 1952 faldt bytteforholdet påny til et niveau omkring 88 for mod årets slutning at nå op til det niveau (knap 100), som holder sig frem til næste internationale krise.

2. Suez-krisen, der i 1. kvartal 1957 udløste en forringelse i bytteforholdet på 12 points i forhold til kvartalet før. I de næste kvartaler bedres bytteforholdet betydeligt, og fra midten af 1958 var man tilbage på niveauet fra før krisen, således at hele faldet indtraf i et kvartal.

Samtidig fik bytteforholdsforringelsen et væsentligt kortere forløb end i forbindelse med Koreakrigen og den forudgående devaluering.

3. Devalueringen i efteråret 1967, der i 4. kvartal 1967 og 1. kvartal 1968 udløste et samlet fald i bytteforholdet på ca. 7 points i forhold til de nærmest foregående kvartaler. Bytteforholdsforringelsen var således væsentlig mindre end ved de to foregående kriser og fik også et væsentligt kortere forløb. Allerede ved årets udgang havde bytteforholdet igen nået niveauet fra før devalueringen.

4. Energi- og råvarekrisen fra 3. og især 4. kvartal 1973 må ses på baggrund af den umiddelbart forudgående forbedring af bytteforholdet i forbindelse med Danmarks indtræden i EF.

Fra 2. kvartal 1973 og til 2. kvartal 1974 er bytteforholdet således faldet med 16 points, hvilket giver et væsentligt større samlet fald end i forbindelse med både devalueringen i 1967 og Suez-krisen.

c. Regler for udløsning af forhandlingssituationer.

Underudvalget har undersøgt, hvorledes en række forskellige regler for udløsning af forhandlingssituationer ville have virket, såfremt de havde været i kraft i perioden siden 1. marts 1950.

Kun en af de gennemprøvede muligheder kunne på tilfredsstillende måde alene udskille de 4 situationer, jfr. ovenfor, hvor der var tale om væsentlige bytteforholdsforringelser, og samtidig opfylde kravet om hurtig udløsning af forhandlingssituationerne.

Den pågældende regel for udløsning af en forhandlingssituation vil kunne formuleres som følger: Forhandlingssituationen ind-

træder pr. 1. marts (1. april for store grupper af offentligt ansatte) og pr. 1. september (1. oktober), såfremt bytteforholdet (afrundet til hele points) i 3. eller 1. kvartal ligger mere end k points under gennemsnittet af de tre foregående kvartaler.

I underbilag b er der vist beregninger for ændringerne i bytteforholdet siden 1. marts 1950, når den her skitserede regel anvendes.

I underbilag c er resultatet af beregningerne vist grafisk, idet bytteforholdsændringernes placering i forhold til en grænse på ± 4 er angivet.

Nedenstående teksttabel viser de situationer, hvor forhandling ville være udløst i den betragtede periode, såfremt den ovenfor skitserede regel havde været gældende.

Tabel 1. Den beregnede bytteforholdsforringelse i situationer, hvor forhandling ville være udløst siden 1. marts 1950.

:	Dato	Ar	:	Procentpoint 1971 = 100	:
	1. september	1950		÷ 11,3	
	1. marts	1951		÷ 8,0	
	1. marts	1952		÷ 9,3	
	1. september	1957		÷ 8,3	
	1. september	1968		÷ 6,3	
	1. september	1974		÷ 11,7	

Som det fremgår af tabellen, ville forhandling være udløst i forbindelse med alle de under B nævnte situationer, hvor forhandling kunne anses for ønskelig som følge af væsentlige bytteforholdsforringelser. Den første af forhandlingssituationerne ville være udløst som følge af devalueringen i 1949. De to følgende forhandlingssituationer ville være udløst i forbindelse med den umiddelbart efterfølgende Koreakrig, medens forhandling ville være udløst en gang ved hver af de følgende 3 situationer med væsentlige bytteforholdsforringelser.

Som det ses, ville den omhandlede regel ikke have udløst forhandlinger pr. 1. marts 1974, idet bytteforholdsforringelsen kun i begrænset omfang var slået igennem i 3. kvartal 1973. Det er imidlertid ikke muligt at opstille en regel, der ville have udløst

forhandlinger pr. 1. marts 1974, uden at der også ville være blevet udløst forhandlinger på andre tidspunkter indenfor perioden, hvor der kun var tale om mindre og ret tilfældige udsving i bytteforholdet. Når man måske vil være tilbøjelig til at mene, at reglen burde være således udformet, at den ville have udløst en forhandlingssituation pr. 1. marts 1974, hænger det sammen med, at man i vinteren 1973-74 var klar over, at en voldsom bytteforholdsforringelse var undervejs.

Forholdet understreger betydningen af, at de tal for bytteforholdets udvikling, der skal være bestemmende for, om en forhandling udløses, er så aktuelle som muligt.

Med henblik på at bidrage hertil ville det i givet fald være muligt for Danmarks Statistik at beregne bytteforholdsindeks for 3 måneders perioder, der ender med månederne februar, maj, august og november. De pågældende indeks vil i givet fald kunne offentliggøres inden den 20. januar og 20. juli, således at der vil være levnet tilstrækkelig tid til, at de nødvendige forhandlinger kan føres med henblik på afgørelsen af, om dyrtidsportioner skal udbetales pr. 1. marts og 1. september.

Til belysning af på hvilke tidspunkter, der i den betragtede periode har fundet væsentlige bytteforholdsforbedringer sted, er i nedenstående tabel anført de tidspunkter, på hvilke bytteforholdet for sidste kvartal ligger mere end k pet.-point over gennemsnittet for de tre foregående kvartaler:

Tabel 2. Den beregnede bytteforholdsforbedring i de situationer, hvor bytteforholdet for seneste kvartal ligger mere end fire point over gennemsnittet af de tre foregående kvartaler siden 1. marts 1950.

:	Dato	År	:	Procentpoint 1971 = 100	:
	1. marts	1950		11,00	
	1. september	1952		5,00	
	1. september	1959		4,33	
	1. september	1972		4,67	
	1. september	1973		4,33	

Underbilag a.Indeks for enhedsværdien af de ind- og udførte varer (unit values).

: Ind- : Ud- : Bytte- :				: Ind- : Ud- : Bytte- :			
: førsel : førsel : forhold:				: førsel : førsel : forhold:			
:1971=100:1971=100:1971=100:				:1971=100:1971=100:1971=100:			
<u>1948</u>				<u>1956</u>			
1.kvt.	69	73	105	1.kvt.	85	84	98
2.kvt.	71	73	102	2.kvt.	86	82	95
3.kvt.	71	76	106	3.kvt.	87	84	96
4.kvt.	72	76	103	4.kvt.	86	86	101
<u>1949</u>				<u>1957</u>			
1.kvt.	69	72	105	1.kvt.	91	81	89
2.kvt.	67	71	107	2.kvt.	89	80	90
3.kvt.	66	76	116	3.kvt.	87	82	93
4.kvt.	71	77	108	4.kvt.	85	82	95
<u>1950</u>				<u>1958</u>			
1.kvt.	75	75	99	1.kvt.	83	78	94
2.kvt.	75	72	96	2.kvt.	80	77	95
3.kvt.	78	73	93	3.kvt.	80	78	97
4.kvt.	77	74	96	4.kvt.	79	83	104
<u>1951</u>				<u>1959</u>			
1.kvt.	83	78	93	1.kvt.	78	81	103
2.kvt.	99	78	79	2.kvt.	78	77	98
3.kvt.	100	80	80	3.kvt.	78	82	104
4.kvt.	97	90	93	4.kvt.	79	82	104
<u>1952</u>				<u>1960</u>			
1.kvt.	99	87	89	1.kvt.	79	79	99
2.kvt.	96	84	87	2.kvt.	80	77	96
3.kvt.	90	83	92	3.kvt.	79	81	102
4.kvt.	88	87	99	4.kvt.	79	82	104
<u>1953</u>				<u>1961</u>			
1.kvt.	86	83	96	1.kvt.	79	77	98
2.kvt.	85	81	95	2.kvt.	79	79	99
3.kvt.	83	79	95	3.kvt.	79	78	98
4.kvt.	83	81	98	4.kvt.	79	77	98
<u>1954</u>				<u>1962</u>			
1.kvt.	82	80	97	1.kvt.	79	79	100
2.kvt.	81	79	98	2.kvt.	79	79	99
3.kvt.	81	79	97	3.kvt.	80	79	98
4.kvt.	81	82	102	4.kvt.	78	81	103
<u>1955</u>				<u>1963</u>			
1.kvt.	83	81	95	1.kvt.	79	80	100
2.kvt.	81	79	97	2.kvt.	79	79	99
3.kvt.	83	78	95	3.kvt.	80	82	101
4.kvt.	83	86	104	4.kvt.	81	85	104

Underbilag a (fortsat).

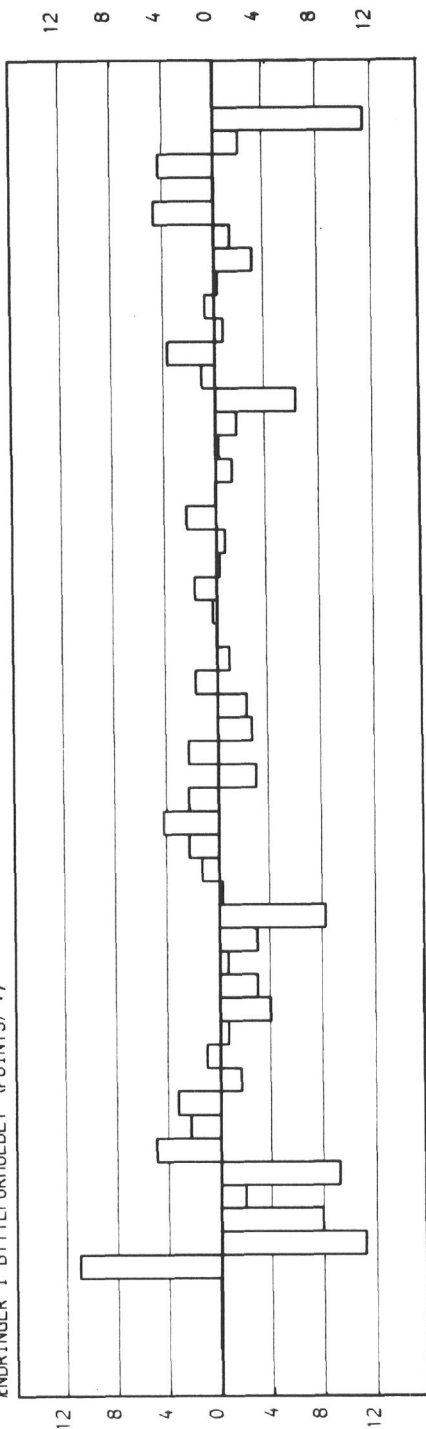
	: Ind-	: Ud-	: Bytte-		: Ind-	: Ud-	: Bytte-
	: førsel	: førsel	: forhold:		: førsel	: førsel	: forhold:
	: 1971=100:	1971=100:	1971=100:		: 1971=100:	1971=100:	1971=100:
<u>1964</u>				<u>1972</u>			
1.kvt.	81	84	103	1.kvt.	99	104	105
2.kvt.	80	83	103	2.kvt.	100	104	104
3.kvt.	81	84	103	3.kvt.	101	105	104
4.kvt.	82	84	102	4.kvt.	102	107	106
<u>1965</u>				<u>1973</u>			
1.kvt.	81	83	102	1.kvt.	104	113	109
2.kvt.	82	83	101	2.kvt.	106	116	109
3.kvt.	82	86	104	3.kvt.	112	118	106
4.kvt.	81	87	107	4.kvt.	121	124	102
<u>1966</u>				<u>1974</u>			
1.kvt.	83	86	104	1.kvt.	143	134	94
2.kvt.	83	90	108	2.kvt.	150	138	93
3.kvt.	83	87	105				
4.kvt.	83	88	106				
<u>1967</u>				Enhedsværdiindeksene er gennem de i tabellen viste år beregnet med skiftende basis: 1949=100, 1955=100, 1965=100 og nu siden 1971 med basis i dette år.			
1.kvt.	82	87	106				
2.kvt.	81	86	105				
3.kvt.	83	86	104				
4.kvt.	84	86	101				
<u>1968</u>				Indeksene før 1971 er beregnet efter Paasches formel (glibende vægte) og med fast basisår. For 1971 er indeksene beregnet ved en kombination af Paasches formel (løbende vægte) og Laspeyres formel (faste vægte) (Fischers indeks).			
1.kvt.	89	86	97				
2.kvt.	88	87	99				
3.kvt.	88	88	100				
4.kvt.	89	91	102				
<u>1969</u>							
1.kvt.	88	92	104				
2.kvt.	89	91	102				
3.kvt.	89	92	102				
4.kvt.	91	95	103				
<u>1970</u>							
1.kvt.	93	96	103				
2.kvt.	94	96	101				
3.kvt.	95	97	102				
4.kvt.	97	100	103				
<u>1971</u>							
1.kvt.	99	98	99				
2.kvt.	100	99	99				
3.kvt.	102	101	99				
4.kvt.	100	103	103				

Ændringer i bytteforholdet.

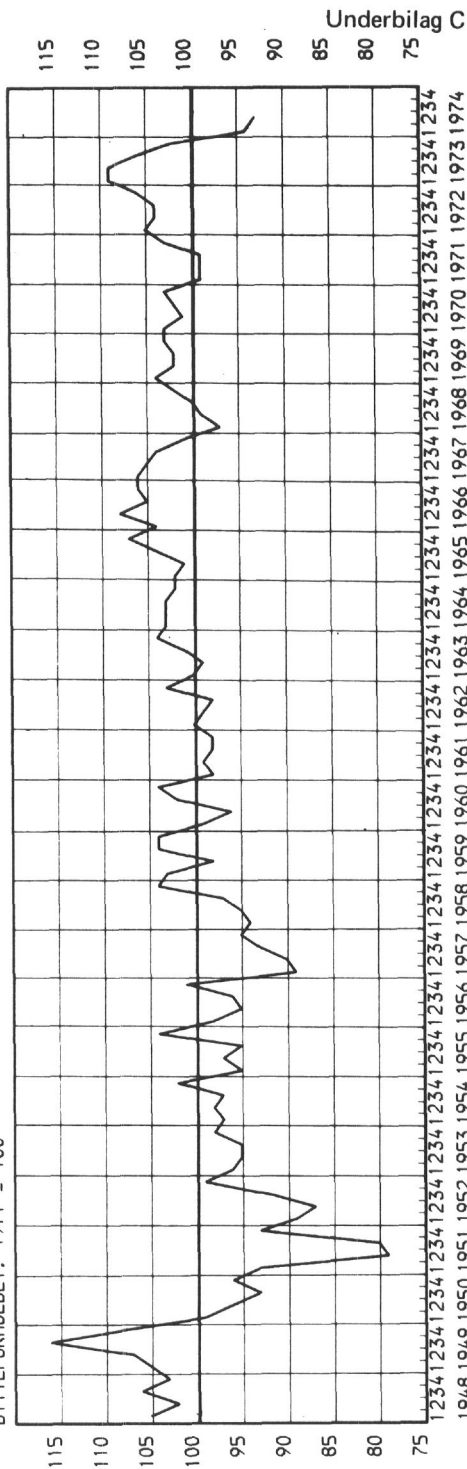
Underbilag b.

1.	2.	3.	4.
Regule-	Bytteforholdsindeks,	Bytteforholdsindeks,	
rings-	senest kvartal:	gennemsnit af:	
tids-	(1/3) 3.kvt. året før:	(1/3) 2. og 1.kvt. året før:	$2 \div 3$
punkt	(1/9) 1.kvt. samme år:	og 4.kvt. to år før:	
		(1/9) 4., 3. og 2. kvt. året før	
år dato	indeks 1971=100	indeks 1971=100	points
1950	1/3 116	105,00	11,00
	1/9 99	110,33	$\div 11,33$
1951	1/3 93	101,00	$\div 8,00$
	1/9 93	95,00	$\div 2,00$
1952	1/3 80	89,33	$\div 9,33$
	1/9 89	84,00	5,00
1953	1/3 92	89,67	2,33
	1/9 96	92,67	3,33
1954	1/3 95	96,67	$\div 1,67$
	1/9 97	96,00	1,00
1955	1/3 97	97,67	$\div 0,67$
	1/9 95	99,00	$\div 4,00$
1956	1/3 95	98,00	$\div 3,00$
	1/9 98	98,67	$\div 0,67$
1957	1/3 96	99,00	$\div 3,00$
	1/9 89	97,33	$\div 8,33$
1958	1/3 93	93,33	$\div 0,33$
	1/9 94	92,67	1,33
1959	1/3 97	94,67	2,33
	1/9 103	98,67	4,33
1960	1/3 104	101,67	2,33
	1/9 99	102,00	$\div 3,00$
1961	1/3 102	99,67	2,33
	1/9 98	100,67	$\div 2,67$
1962	1/3 98	100,33	$\div 2,33$
	1/9 100	98,33	1,67
1963	1/3 98	99,00	$\div 1,00$
	1/9 100	100,00	0,00
1964	1/3 101	100,67	0,33
	1/9 103	101,33	1,67
1965	1/3 103	103,33	$\div 0,33$
	1/9 102	102,67	$\div 0,67$
1966	1/3 104	101,67	2,33
	1/9 104	104,00	0,00
1967	1/3 105	106,33	$\div 1,33$
	1/9 106	106,33	$\div 0,33$
1968	1/3 104	105,67	$\div 1,67$
	1/9 97	103,33	$\div 6,33$
1969	1/3 100	99,00	1,00
	1/9 104	100,33	3,67
1970	1/3 102	102,67	$\div 0,67$
	1/9 103	102,33	0,67
1971	1/3 102	102,33	$\div 0,33$
	1/9 99	102,00	$\div 3,00$
1972	1/3 99	100,33	$\div 1,33$
	1/9 105	100,33	4,67
1973	1/3 104	104,00	0,00
	1/9 109	104,67	4,33
1974	1/3 106	108,00	$\div 2,00$
	1/9 94	105,67	$\div 11,67$

ÆNDRINGER I BYTTEFORHØDET (POINTS: 1)

BYTTEFORHØDET, 1971 = 100

1) Beregnet som differensen mellem bytteforholdet i seneste kvartal og gennemsnittet af bytteforholdene i de tre umiddelbart foregående kvartaler, jf. afsnittet om regler for udløsning af forhandlingssituationer.

Bilag 5 til underudvalgets rapport.Tekniske problemer i forbindelse med taktreguleringer.

Underudvalget har drøftet, hvilket eller hvilke indeks for lønudviklingen på det private arbejdsmarked, der under en sådan model skulle lægges til grund for den skitserede delvise taktregulering. Ved lønforhandlingerne inden for den offentlige sektor har store lønmodtagergrupper siden 1958 lagt et indeks, udarbejdet på grundlag af Dansk Arbejdsgiverforenings statistik over den gennemsnitlige timefortjeneste for mandlige arbejdere under eet, (excl. overtidstillæg m.v. og feriepenge og søgnehellighedsbetaling) til grund ved beregningen af krav om lønforbedringer. Meget kunne tale for også at anvende dette indeks som grundlag for taktregulering. Såfremt der kun vælges eet indeks ved taktreguleringen - hvad meget taler for - bør taktreguleringsprocenten ikke sættes for højt.

På det offentliges område har i dag skønsmæssigt 20.000 lønmodtagere en 100% taktregulering. Disse gruppers taktregulering er baseret på en række forskellige indeks, hvorved man sikrer en parallel lønudvikling for grupper på det private og det offentlige arbejdsmarked, der fagligt og stillingsmæssigt kan sidestilles. Under den her skitserede løsning må en sådan parallel lønudvikling - såfremt den ønskes af parterne - sikres gennem de under c) på side 8 i underudvalgets rapport forudsatte forhandlinger.

En eventuel delvis taktregulering efter lønudviklingen på det private arbejdsmarked må nødvendigvis basere sig på lønudviklingen i en periode, der ligger et stykke tid forud for reguleringstidspunktet, afhængig af den pågældende statistiks produktionstid.

Det står åbent, hvor hyppigt taktreguleringstillæggene bør ydes. Yderpunkterne er formentlig på den ene side hvert kvartal, på den anden side hvert år, svarende til den nuværende ordning for den offentlige sektor, hvorefter der midt i de to-årige overenskomstperioder afholdes "midtvejsforhandlinger".

Tænker man sig taktreguleringen gennemført to gange årligt på

grundlag af et indeks baseret på Dansk Arbejdsgiverforenings lønstatistik, ville man ved at lægge indeks for 2. og 4. kvartal til grund for taktreguleringen kunne gennemføre lønreguleringen pr. hver 1. januar og 1. juli.

Valget af 2. og 4. kvartal er affødt af ønsket om at undgå tidsmæssigt sammenfald med den eventuelle dyrtidsregulering af lønningerne.

Den af Arbejdsgiverforeningen udarbejdede lønstatistik for årets 4. kvartal er imidlertid normalt påvirket af, at akkordoverskud m.v. i betydeligt, men varierende omfang er blevet udbetalt i dette kvartal. Disse udbetalinger var navnlig store i det skattefrie år 1969. I betragtning af, at tallene for 4. kvartal formentlig også i årene fremover vil blive påvirket i varierende omfang af sådanne udbetalinger, kunne tekniske grunde tale for, at tallene for 4. kvartal ikke anvendes ved beregning af taktreguleringstillæg, og at man følgelig nøjes med taktregulering pr. 1. januar.

Underudvalget har arbejdet med en række alternative taktreguleringsmodeller baseret på de tre i rapportens pag. 7-8 beskrevne generelle principper og principielt sigtende på problemerne i den offentlige sektor.

Interessen har samlet sig om de følgende to løsninger, der begge er baseret på halvårlig taktregulering pr. 1. januar og pr. 1. juli med en taktreguleringsprocent på 60. Begge de skitserede løsninger vil kunne tilpasses den ovenfor omtalte ændring, hvorefter der kun finder taktregulering sted pr. 1. januar, baseret på lønudviklingen fra 2. kvartal to år forud til 2. kvartal året før.

Løsning 1.

Pr. 1. januar beregnes taktreguleringen som 60 pct. af den procentvise stigning i den gennemsnitlige "normalugefortjeneste" (beregnet efter Dansk Arbejdsgiverforenings lønstatistik og afrundet til to decimaler) fra 4. kvartal 2 år før til 2. kvartal året før sat i forhold til den taktreguleredes løn pr. 1. oktober to år før.

Pr. 1. juli beregnes taktreguleringen som 60 pct. af den procentvise stigning i den gennemsnitlige "normalugefortjeneste" fra 2. kvartal til 4. kvartal året før sat i forhold til den taktregu-

leredes løn pr. 1. april året før.

Ved taktreguleringen pr. 1. januar modregnes dyrtidstillæg ydet pr. 1. april året før samt eventuelle udligningstillæg (se nedenfor) ydet ved foregående taktregulering. Ved taktregulering pr. 1. juli modregnes dyrtidstillæg ydet pr. 1. oktober året før, medens eventuelle udligningsbeløb, der er ydet ved foregående taktregulering, regnes for modregnet pr. 1. april ved lønforhandlingen. Udligningstillæg ydes for at undgå lønnedgang i situationer, hvor den beregnede taktregulering er mindre end den modregnede dyrtidsregulering.

Løsning 2.

Taktreguleringen pr. 1. januar og 1. juli beregnes som under løsning 1, bortset fra, at den beregnede procent ved regulering pr. 1. januar sættes i forhold til den taktreguleredes løn pr. 1. juli året før, og ved regulering pr. 1. juli sættes procenten i forhold til den taktreguleredes løn efter lønforhandlingerne pr. 1. april samme år.

Ved taktreguleringen pr. 1. januar modregnes dyrtidstillæg ydet pr. 1. oktober året før (3 måneder før). Eventuelle udligningstillæg (jfr. ovenfor), som ydes pr. 1. januar, forudsættes modregnet ved lønforhandlingerne pr. 1. april, ligesom eventuel dyrtidsregulering pr. 1. april forudsættes modregnet ved forhandlingerne. Der bliver således ikke tale om nogen form for modregning i taktreguleringen pr. 1. juli, og pr. 1. januar kan der følgelig kun blive tale om modregning af eventuelle dyrtidsportioner pr. 1. oktober.

I vedlagte tabeller er der for to af statens lønningsklasser foretaget beregninger til illustration af, hvorledes de to løsningsmuligheder ville have fungeret, såfremt de skitserede ordninger havde været i kraft i perioden siden 1965.

I tabel 1 er anført, hvor stor en del af lønstigningerne, der, såfremt de skitserede ordninger havde været i kraft i perioden siden 1965, ville være blevet udbetalt som dyrtidstillæg, som taktreguleringstillæg og efter forhandling. Af tabellerne 2 og 3 fremgår bl.a., hvilke beløb der ville have været til rådighed ved de årlige forhandlinger pr. 1. april, såfremt der ikke ved disse var blevet ydet større lønindrømmelser end dem, der faktisk blev ydet.

Tabel 1. Oversigt over den faktiske lønudvikling og den beregnede lønudvikling ifølge løsning 1 og løsning 2 i perioden 1/4 1965-1/10 1974 for udvalgte tjenestemandslønninger.

	: 3. lønklasse/lønramme 2	: 23. lønklasse/lønramme 29
	: stedtillæg A/VI	: stedtillæg A/VI
: Faktisk	: Faktisk	:
: lønudvik-: Løsning 1: Løsning 2: lønudvik-: Løsning 1: Løsning 2:	: ling	: ling
	kr.	
Løn 1/4 1965	18.786	18.786
Løn 1/10 1974	51.081	49.553
Stigning 1/4 1965-1/10 1974:		
a. dyrtidstillæg	21.373	14.940
b. taktreguleringstillæg 1) .	-	6.521
c. automatisk i alt	21.373	21.461
d. efter forhandling	10.922	9.306
e. i alt	32.295	30.767
Stigning 1/4 1965-1/10 1974		
i pct. af løn 1/4 1965:		pct.
a. dyrtidstillæg	114	80
b. taktreguleringstillæg 1) .	-	35
c. automatisk i alt	114	115
d. efter forhandling	58	49
e. i alt	172	164
Stigning 1/4 1965-1/10 1974		
i pct. af stigning i alt:		pct.
a. dyrtidstillæg	66	49
b. taktreguleringstillæg 1) .	-	21
c. automatisk i alt	66	70
d. efter forhandling	34	30
e. i alt	100	100

1) Inklusive udligningstillæg.

1969	1/10	(25.658)	5,80	3,48	442	807	(÷172)	25.543	889	447	25.982
	1/1										26.429
	1/7	*) 27.395									
	1/7		2,86	1,72		432	(÷10)	27.395	455	455	27.850
	1/10	(28.027)			442			27.837			28.292
1970	1/1		5,09	3,05		779	769	28.606	849	407	28.699
	1/4	29.375			442						
	1/7		6,43	3,86		986	544	29.919	1134	1134	30.509
	1/10	(30.671)			868			30.787			31.377
1971	1/1		3,53	2,12		590	148	30.935	647	(÷221)	31.377
	1/4	31.807			434						
	1/7		6,94	4,16		1222	354	32.161	1323	1323	33.130
	1/10	(32.761)			651			32.812			33.781
1972	1/1		5,73	3,44		1059	625	33.437	1140	489	34.270
	1/4	34.792			651						
	1/7		4,85	2,91		926	275	35.067	1012	1012	35.804
	1/10	(35.777)			651			35.718			36.455
1973	1/1		4,62	2,77		909	258	35.976	992	341	36.796
	1/4	38.185			651						
	1/7		5,72	3,43		1193	542	38.727	1310	1310	39.495
	1/10	(41.711)			1737			40.464			41.232
1974	1/1		6,78	4,07		1454	803	41.267	1607	(÷130)	41.232
	1/4	46.310			2605						
	1/7		10,36	6,22		2375	638	46.948	2880	2880	49.190
	1/10	(51.081)			2605			49.553			51.795

*) Overenskomst pr. 1/7 1969 - taktreguleringsberegningerne er derfor baseret på den beregnede løn pr. 1/1 1969, idet denne også ville have været gældende pr. 1/4 1969.

Anm. Der er ikke ved beregningerne taget hensyn til eventuelle generelle overenskomstmæssige tillæg, som måtte være ydet pr. 1. oktober.

Bilag 6 til underudvalgets rapport.Grænser for udløsning af dyrtidsportioner.

: Hiddidige grænser : for udløsning af dyr- : tidsportioner	:	Nye grænser for udløsning af dyrtids- portioner x)	:
103		103,00	
106		106,09	
109		109,27	
112		112,55	
115		115,99	
118		119,41	
121		122,99	
124		126,68	
127		130,48	
130		134,39	
133		138,42	
136		142,57	
139		146,85	
142		151,26	
145		155,80	
148		160,47	
151		165,28	
154		170,24	

x) Beregningerne her er udført med to decimaler, men det vil nok være hensigtsmæssigt, at der sker en afrunding til een decimal af de grænser, der skal passeres af reguleringspristallet for at udløse en dyrtidsportion, idet selve reguleringspristallet jo kun offentliggøres med een decimal - en regel, der næppe bør ændres.

